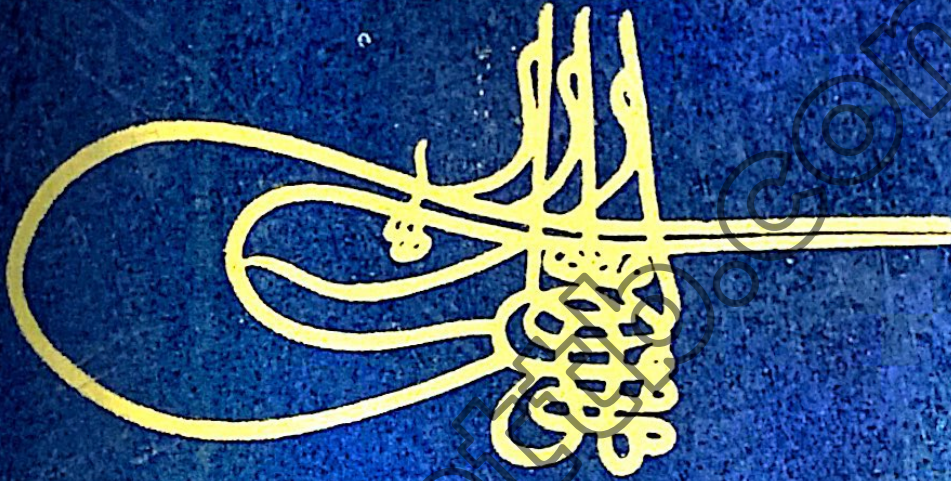

MİLLÎ GENÇLİK

Fikir, Sanat, Aktüalite ve Aksiyon Dergisi

İMTİSALÎ «CAHİDÜ FİLLAH» OLUPDUR NİYİYETİM
DİNİ İSLÂMIN MÜCERRED GAYRETİDİR GAYRETİM.

EY MUHAMMED! MU'ÇİZATİ AHMED-İ MUHTAR İLE
UMARIM, GALİP OLA A'DAYI DİNE, DEVLETİM.

Fatih Sultan Mehmet

MAYIS — HAZİRAN 1975

ON LİRA

6-7

www.mttb.com.tr

MİLLÎ GENÇLİK

SAYI : 6 - 7

DÖNEM : 3

MAYIS - HAZİRAN 1975

İÇİNDEKİLER

Millî Gençlik	5	Modern Donkişotluk
Necip Fazıl Kısakürek	8	Gençlik
A. Rıza Demircan	10	İmanı Korumak
Ali Bulaç	14	Batı Toplumunda Lâikliği Doğuran Sosyal ve Ekonomik Şartlar
Sami Mengüçoğlu	20	Kültürün Macerası
Millî Gençlik	24	Semiha Ayverdi ile Konuşma
Hazırlayan: Mehmet Mengüç	34	Köy Enstitüleri Dosyası
Ömer Özbay	49	Bir Umut Yeykinmesi Kan Deryası Dirilmelere/Şiir
Cumali Ü.		
Hasannebioğlu	51	Üçyüzatmışyüz İsyanı/Şiir
İsmail Atabek	53	Kalbim Med Cezir/Şiir
Murat Muzafferoğlu	55	Ekonomik - Nüfus Bilim Açısından Nüfus Hareketleri Üzerine Düşünceler
Ahmet Memduhoğlu	60	Mülkiyet Nedir?
İbrahim Mete Beğöğlu	66	Otomotiv Sanayii Üzerine
Ahmet Debbaoğlu	73	Batı İktisadı Üzerine
Seyid Ali Kahraman	77	Bir Tarih Kitabı Netayic'ül Vukuat
Rıfki Kaymaz	79	Medeniyetimiz ve Hat Sanatımız
Yaşar Karayel	81	İsyan'dan Amentü'ye
Ahmet Değirmenci	82	Güneş Donanması
Murat Yelikhan	85	İsraf Ekonomisi
		Haberler

Millî Gençlik; Aylık Fikir, Sanat, Aktüalite ve Aksiyon Dergisi.

Sahibi: M.T.T.B. adına Genel Başkan Âbit Özmen, Yazı İşleri Müdürü: Yaşar Karayel, Teknik Sekreter: Mustafa Yürür, Yunus Dere, Kapak Düzeni: Fethullah Dinçsoy, İdare Yeri: M.T.T.B. Basın - Yayın Müdürlüğü Cağaloğlu - İST. Tel: 26 69 24, 27 87 13/5. Abone: Yıllık 50.— 6 aylık 30.— T.L, Posta çeki No: 20092150, Yazışma Adresi: PK. 917 İstanbul. Yazıların mesuliyeti yazarlarına aittir. Gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın iade edilmez. İlanlar tarifeyle tâbidir. Yazılar kaynak gösterilmeden ictibas edilemez. Dergi her ayın ilk haftasında çıkar. Dizgi - baskı: Fatih Gençlik Vakfı Matbaa İşletmesi.

Bütün okuyucularımızın Feth-i mübinini tebrik eder,
tekrar gerçek fetihlere kavuşmak üzere sağlık ve sı-
hat temenni ederiz.

MUHTEREM OKUYUCULARIMIZ

Dergimizin yayın hayatına girişıyle birlikte göstermiş olduğunuz ilgi bizleri son derece memnun etmiştir. Şimdiye kadar yedinci sayısını çıkarmış olduğumuz dergimizin 1, 2, 3, 4, 5 sayıları elimizde kalmamıştır. Onun için de kıymetli okuyucularımızın isteklerini yerine getiremiyoruz. Son sayımızla iki sayıyı birden okuyucularımıza takdim ediyoruz. Dergimize; yaz döneminin gelmiş olması, okuyucularımızın büyük kısmının talebe olmaları dolaysiyle yayınımıza Eylül ayına kadar ara vermeyi uygun bulduk. Bundan sonra yayınımızı daha güçlü olarak devam ettireceğiz. Eylül ayında tekrar buluşmak dileğiyle...

MİLLÎ GENÇLİK

MODERN DONKİŞOTLUK!

Millî Gençlik'in 3. sayfasında «Yarıda Kalan Ümit Mi?.. başyazısını okuyanlar, gençliği, Türkiye'nin tarihi meseleri içinde nasıl ele aldığımızı görmüşlerdir. O yazıda gençliğin 200 yıllık bir batılılaşma ihanetinin neticesi: dilsiz, fikirsiz, tarihsiz, ilimsiz ve hepsini temellendiren, «ruhsuzluk»'la nasıl başbaşa bırakıldığını izâh etmiştik. Orada hükümler halinde geçen değişimleri daha vuzûha konuşturmak için de mecmuamızın her sayısında bunları açan araştırma yazıları mülakatlar, makaleler, yayınlamaya çalışıyoruz. Yâni işin fikri cephesini işliyor, «tebliğ» vazifesini yerine getirmeye gayret sarfediyoruz.

Evet. 1838 İngiliz Ticaret Andlaşmasıyla Sanayileşme ihtimalimizin nasıl ortadan kaldırıldığını; Feodalitesi, sınıflı içtimaî yapısı, derebeyleri, toprak köleleri olmayan Osmanlı içtimaî bünyesinin nasıl dumura uğratıldığını, ve Liberalizme nasıl buyur edildiğini; 1839 Tanzimat fermanıyla bin yıllık medeniyetin bayraktarlığını yapmış bir milletin nasıl batı uşaklığını kabul ettiğini; Batılılaşacağız! diye ne kadar manevi kıymetimiz, bizi biz eden şahsiyetimizi yoğuran unsurların nasıl sistemli bir şekilde imhâ edildiğini; Petrol kokusunu alarak Ortadoğu'ya sulanan İngiliz emperyalizminin, Hindistan'a uzanmak, Mısır'ı ele geçirmek. Afrika'yı iyice sömürgeleştirebilmek için nasıl emeller besleyip ve planlar kurduğunu; Filistin'e yerleşerek 2000 yıl vad edilmiş toprakların rüyasını gören yahudi siyon oyunlarının, Osmanlı Devletini ve Hilafeti parçalamak, yok etmek için ne çeşit fesatlıklar çıkardığını; Balkanları ayaklandırmak, sıcak denizlere inmek isteyen Deli Petro'nun vasiyetnâmesinin gerçekleşme hayallerini kuran Rus emperyalizminin nasıl çalıştığını; Büyük yıkıntılardan çıkarak, hayatiyetini devam ettiren milletimizin hayat damarlarının nasıl kurutulmak istendiği; Vücudunu kurşunlayan batıya harim-i ismetinin nasıl peşkeş çekildiğini; izâh etmeye çalışıyoruz. Bunlar mücadele sahamızın ana mevzuları...

Eğer toprak ağalığı varsa, bunun günahı; toprak mülkiyetini devlete (yalnız mülkün sahibi Allah'tır) kazancını ise toprağı işleyen vatandaşına (vergisini alarak) veren; işlenmeyen toprağı da geri alan **Osmanlı Toprak Sistemini**, ortadan kaldırarak, yerine; Batı hukukuna dayalı toprak sistemini getiren batıcılara aittir. (Sonra bizdeki ağalıkla batının derebeyi arasında alâka yok!

Eğer, emperyalizm varsa; bu: yeni değil eskidir. Biz yüzyıllardır emperyalizmimle mücadele eden bir milletin çocuklarıyız. Emperyalizm yalnız Amerika'ya has bir özellik değildir. Bunun tarihi mirasçısı İngiliz'i ve Yahudiyi unutmamalı. Çekeslovakya'dan Türkistan'a kadar uzanan Rus emperyalizmini inkâr etmekte düpedüz namussuzluktur.

Eğer, hâlâ kalkınamıyorsak; bunun günahı: Yıllarca okutulması bile suç addedilen, O 1400 yıl bir medeniyete kaynaklık etmiş «MUTLAK KİTAP» değil, inançları barbarca ezen ve gardrop, gelenek, rejim ithalâtı yapan batıcı zihniyete aittir.

Bizim güçlü olmamızı, Ortadoğu'da 3. DÜNYA MİLLETLERİ'ne önderlik etmemizi istemiyenler var! Batıya kul köle olanlar, kendimize dönmekten, misyonumuza sarılmaktan korkanlar ne kadar ihanet içindelerse; Sıcak denizlere inme hülyasıyla kıvranan Rus emperyalizmine uşak olanlar da, o kadar büyük ihanetin içindedirler!

Mao'ya sahipte çıkmayın. Çünkü o da Doğu Türkistan'ın petrolleriyle tabii kaynaklarıyla geçinen ve dünyayı istilâ etmek istiyen ayrı bir emperyalist hayduttur. Kendini Tanrı ilân edip, putlarına milyonlarca insanı secde ettiren; yazdıklarını Kitab-ı Mukaddes gibi okutan; Çin ırkını dünyaya hakim kılmak isteyen; ırkçı bir emperyalizmin ta kendisidir maoizm!..

Osmanlı'nın da emperyalist olduğunu iddia edenler: Dünyada gayrı-insani rejimleri ortadan kaldırarak; fıtrata uygun nizâmı, «gönül medeniyeti'ni yerleştirmek isteyen; bünyesinde hiçbir ırk ayrımı yapmayan bir millet anlamayacak kadar mürekkep cahillerdir! «Şu itirafı yapmak bizim için insani bir vazifedir. Osmanlı Yugoslavya'dan aldığı verginin 1,5 misli yatırım yapmıştır ülkemize. Bu hayret edilecek bir tavidir» diye Paris'te yapılan milletlerarası bir toplantıda konuşarak, oradaki Türk delegelerini bile hayrete düşüren, Yugoslavya'lı planlamacılar kadar bile insani, ilmî, dürüstlükten uzak, veya cahil, insanların iftirasıdır! (Bütün bunlarla ilgili araştırma ve dökümanları ileriki sayılarımızda yayınlıyacağız)

Onun için: Biz yıllardır geçmişe küfreden ve İslâm, Osmanlı, denildiği zaman harem, çarşaf, öcü padişah, lâfından başka bir şey duymadan yetişen, ters eğitimin kurbanlarıyız. Mâzi hakkında bildiklerimiz ancak bu ka-

dar. Gelin beraber araştıralım bu medeniyet katillerini. Bizi birbirimize düşüren cânileri. Diye solcu geçinen (aslında sol-sağ ayrımları Avrupa'nın sıbıflı yapısına ait kelimeler olduğunu da belirtelim) gençlere dostça çağrıda bulunan MTTB'nin binasını 24 Nisan'da taşla tuttular, molotof kokteyl attılar.

Biz gene onların içindeki bir kısım insanları ters eğitimin kurbanı olarak kabul ediyor ve akıllarını kullanarak hakikati bulacaklarına inanıyoruz. içtimai hastalıkları ustaca teşhis ve teşhir ederek marksizmi tek kurtuluş yolu olarak gösteren propagandaların tesiri altında kalmışların, dönecekleri günü ümitle bekliyeceğiz. Amma! Leninin üç-dört kitabını okuyup da —Don Kişot'un şövalye kitaplarını okuduktan sonra, çağı geçmiş şövalyeliğe özendirişi gibi— 1000 yıllık bir medeniyetin mirascılarına saldıran modern Don Kişotlar karşısında, onları acımasızca fırlatıp atacak güçlü kanatlarımız vardır! Bizi er meydanına dâvet ediyorlarsa iş başka. Bu zamana kadar sinehırlayan haine bu vatani çiğneteceğimizi sananlar varsa, aldanıyorlar! Biz varsak bu vatanda, millette vardır, var olacaktır! Emperyalizmin kızıllı da karası da, ancak şehitlerimizin mübarek cesetlerini çiğneyerek bu yurda girebilir.

BU BÖYLE BİLİNE!!.....

MİLLÎ GENÇLİK

EY DÜŞMANIM SEN BENİM İFADEM VE HIZIMSIN,
GÜNDÜZ GECEYE MUHTAÇ BANA DA SEN LAZIMSIN.

N. F.

GENÇLİK

Necip Fazıl
KISAKÜREK

Bir gençlik, bir gençlik, bir gençlik...

«Zaman bendedir ve mekân bana emanettir» şuurunda bir gençlik... Devlet ve milletin büyük çapa ermiş 7 asırlık hayatında, ilk iki buçuk asrını aşk, vecd, fetih ve hekimiyetle süsleyici, 3 asrını kaba safta ve ham yobaz elinde kündeleyici, son 1 asrını, Allah'ın Kur'an'ında «Bel-hüm adal» dediği hayvandan aşağı taklitçilere kaptırıcı, en son yarım asrını da, işgal ordularının bile yapamayacağı bir cinayetle, türkü madde plânında kurtardıktan sonra ruh plânında helâk edici tam dört devre bulduğunu gören, bu devreleri yükseltici aşk, süründürücü satihçilik, çürütücü taklitçilik ve öldürücü küfür diye yaftalayan; ve şimdi, evet şimdi, beşinci devrenin kapısı önünde dimdik bekleyen bir gençlik...

Gökleri çökertecek ve yeni kurmağa diliyle bütün «dikey»leri «yattay» hale getirecek bir nida kopararak, «mukaddes emaneti ne yaptınız?» diye meydan yerine çıkacağı günü kollayan bir gençlik...

Dininin, dilinin, beyninin, ilminin, ırzının, evinin, kininin, öcünün davacısı bir gençlik...

Halka değil, Hakka inanan, meclisinin duvarında «Hakimiyet Hakkındır!» düsturuna hasret çeken, gerçek adaleti bu inanışta ve halis hürriyeti Hakka kölelikte bulan bir gençlik...

Emekçiye «benim sana acıdığım ve yardımcı olduğum kadar sen kendine acıyamaz ve yardımcı alomazsın! Ama sen de zulüm gördüğün iddiasıyla kendi kendine Hakkı ezmekte ve en zalim patronlardan daha zalim istismarcılara yakanı kaptırmakta başıboş bırakılamazsın!» diyecek, kapitaliste ise «Allah buyruğunu ve Resûl ölçüsünü kalbinin ve kasanın üstüne kazımadıkça nefes bile alamazsın!» ihtarını edecek, kökü ezelde ve dalı ebedde bir sistemin, aşkına, vecdine, diyalektiğine, estetiğine, irfanına, idrakine sahip bir gençlik...

Birbuçuk asırdır yanıp kavrulan, bunca keşfine ve oyuncağına rağmen buhranını yenemeyen ve kurtuluşunu arayan Batı adamının bulmadığı, Türk'ün de yine birbuçuk asırdır işte bu Batı adamında bulduğunu sandığı şeyi, her sistem ve mezhebe, ortada ne kadar hastalık varsa tedavisinin ve ne kadar cennet hayali varsa hakikatinin İslamda olduğunu gösterecek ve bu tavırla, yurduna, İslam âlemine ve bütün insanlığa numunelik teşkil edecek bir gençlik...

«Kim var?» diye seslenilince sağına ve soluna bakınmadan «ben varım!» cevabını verici ve her ferdi «benim olmadığım yerde kimse yoktur!» duygusuna ilişik bir dâva ahlakını pırıldatıcı bir gençlik...

Can taşıma liyakatini canların canı uğrunda can vermeyi cana minnet sayacak kadar gözü kara ve o nispetle usule uygun bir gençlik...

Büyük bir tasavvuf adamının benzetişiyile, zifiri karanlıkta ak sütun içindeki ak kılı fark edecek kadar gözü keskin bir gençlik...

Bugün komik üniversitesi, hokkabaz profesörü, yalancı ders kitabı, çıkartma kağıdı şehri, müzahafat kanalı sokağı, fuhuş albümü gazetesi, şaşkına dönmüş ailesi ve daha nesi ve nesi, hasılı güya kendini yetiştirecek bütün cemiyet müesseselerinden aldığı zehirli tesiri üzerinden silkip atabilecek, kendi öz talim ve terbiyesine, telkin ve tenmiyesine memur vasıtalarla kadar nefsinı koruyabilecek, tek başına onlara karşı durabilecek ve çetinler çetini bu işin destanlık savaşını kazanabilecek bir gençlik...

Annesi, babası, ninesi ve dedesi de içinde olsa, gelmiş ve geçmiş bütün eski nesillerden hiçbirini beğenmiyen, onlara «siz güneşi ceketlerinizin astarı içinde kaybetmiş marka müslümanlarısınız! Gerçek müslüman olsaydınız bu hallerden hiçbiri başımıza gelmezdi!» diyecek ve gerçek müslümanlığın «ne idiği»ni ve «nasıl»ını gösterecek olan bir gençlik...

Tek cümleyle, Allahın, kâinatı yüzü suyu hürmetine yarattığı sevgilisinin âlemleri manto gibi bürüyen eteğine tutunacak, ondan başka hiçbir tutanak, dayanak, sığınak barınak tanımayacak ve O'nun düşmanlarını ancak kabur farelerine denk muameleye layık görececek bir gençlik...

Bu gençliği karşımda görüyorum! Maya tutması için otuz küsur yıldır, devrimbaz kodamanların viski çektiği kamıştan borularla ciğerimden kalemime kan çekerek yırttığım, kıvrandığım ve zindanlarda çürüdüğüm bir gençlik karşısında, uykusuz, susuz, ekmeksiz, başımı secdeye mıhlayıp bir ömür Allah'a hamd etme makamındayım. Genç adam! Bundan böyle senden beklediğim manevî babanın tabutunu musalla taşına, Anadolu kıtası büyüklüğünde dava taşını da gediğine koymaktır.

Surda bir gedik açtı mukaddes mi mukaddes!

Ey kahpe rüzgâr artık ne yandan esersen es!

Allahın selâmı üzerinize olsun...

İMANI KORUMAK

A. Rıza Demircan

İslâm'ın itikâdî, ictimâî, hukukî ve ahlakî kanunlarıyla hükümler ol-
madığı, cemiyetimiz gibi cahiliyye cemiyetlerinde, - cahiliyyet düzeni ile
İslâm nizamı arasındaki çelişme ve çatışma sebebiyle, - tatbik olunmaları
İslâmî otoritenin varlığını zaruri kılan emir ve yasakların yaşanmayacağı
bir gerçektir. Din hürriyetimizi kısıtlayan, bizi beşerî ve beşerî sistemleri
putlaştırmaya icbar eden, laik iktisat, ahlâk, eğitim ceza, aile ve miras
kurallarını kabule zorlayan vasat, İslâm'ın kendi cemiyetini kurmadan tam
yaşanmayacağını ortaya koymaktadır. Bunun içindir ki, İslâmî toplumu
oluşturmakla yükümlü olan müminler, bu mukaddes cemiyeti inşa edin-
ceye kadar, -fertler olarak güç sınırlarını aşan konularda-, amelî yönden
taviz vermeye mecbur bırakılacaklardır. Ancak, müslümanlar iman ve fikir
plânında zerre kadar taviz veremezler.

Müminler, İslâm dininin en üstün nizam olduğuna ve kendilerinin en
yüce beşer topluluğunu teşkil ettiklerine inanacaklar, bu inancın psikolo-
jisi içersinde cahiliyyet toplumunu izleyeceklerdir. Bu üstünlük duygusu
imanın gereğidir. Bu duygunun kaybedilmemesi Rabbimizin emridir. «(Ca-
hiliyyetin geçici hâkimiyeti altında) gevşemeyin, üzülmeyin. Eğer inanı-
yorsanız en üstünsünüz.» (1)

Mümin, İslâm'ın ve İslâm ideolojisine bağlı müslümanların en yüce
olduğu inancını yitirdiği an, İslâm dairesini aşma, küfre taşma noktasına
gelmiş olur. En büyük tehlike de bu noktadadır. Üzülerek ifade edelim ki,
devrimiz müminlerinin büyük çoğunluğu, bilgisizlikleri ve dirençsizlikleri
yüzünden bu, İslâm dininden çıkma, hakimiyet mefkûresinden sapma do-
layısıyla hayırlı emel ve amelleri boşa çıkarma ve âhiretin ebedî felake-
tine uğrama noktasına gelmişlerdir.

Allah'a, O'nun seçtiği hayat önderine ve O'nun koyduğu Kur'an ka-
nunlarına imanımızı koruma, küfre ve nifaka karşı nefretle direnç gös-
terme, bize dünyada şeref, ahirette mutluluk getirecek tek yoldur. Yazı-
mızda, zamanımızda saflarımızda görülen, inançları zedeleyici, itikadî ve

fikrî tehlikeleri, davranış şekillerini özetlemeye çalışacağız.

1. Allah'ı, sebep-netice kanunlarının haliki, bilici, işitici, görücü, dileğini yapıcı, güçlü ve merhametli Rab kabul edip de, O'na tam anlamda güvenememek, şartlar ne olursa olsun mutluluk ve kazancın, Allah'ın emir ve yasakları çerçevesinde olduğuna itimad edememek (2).

2. Allah'ın, kâinatın yaratıcısı ve maliki olduğuna inanırken, bütün nimetlerin Allah'tan olduğuna, O'nun takdiri ile insanlara ulaştığına, Rab-direbileceğine, dolayısıyla Allah'ın haram kıldığı yollarda rızık aramaya geçerek olmadığına, bütün varlığımızla inanmak... Evet bütün bu tür inanç ve davranışlar imanları kemiren ve deviren inanç ve hareket yollarıdır. (3)

Müminler arasında bankacılığın, içki imal ve satıcılığının, hileli imalat ve sömürünün, ikbal mevkilerinin insanların elinde görerek zillet içinde insanlara ruh köleliği yapmanın ve daha nice hallerin görülmesi yukarıda açıklanan imansızlık kaynaklarından doğmaktadır. Zira bu işlerin temelinde, Allah'a isyandan çok, O'na güvenmeme vardır.

3. İnançsızlığa ileten sapık yollardan biri de, yapılanları Allah'a kulluk için, Allah'ın emri olduğu için değil de, çeşitli gayeler için yapmaktır.

Müminin bütün söz, iş ve davranışları, tüm hayatı ve ölümü, âlemlerin Rabbi Allah içindir. Mümin ahlâk, ilim ve sanat için, toplum ve insanlık için, hatta vatan ve millet için değil, yalnız Allah için, O'nun emri ve yaşağı olduğu için konuşur ve susar, yapar ve sakınır. Şöyle ki, mümin, vatanının toplumunun refahı ve tekâmülü için, görev bilerek hayatını vakfeder. Ama bu çırpınmayı, bu uğurda çalışmayı Allah'ın emri olduğu için yapar. (4)

Allah'a kulluk dışındaki hedefler, şirke götüren mabutlardır.

4. Yaratmak ve kanun koymak hakkı yalnız Allah'a ait iken, Allah'tan gayrı güçlerin, fertler ve müesseselerin, kesin emirler vermek, yasaklar koymak, helal kılmak, haram saymak hakkı olduğunu fikren kabul etmek de, İslâm didinde imanı sakatlar ve küfre götürür. İslâm düzeninde haki-miyet, yalnız Allah'ın ve Peygamberininindir. Müstebit fert ve zümrelerin, milletin, millet adına siyasî iktidarlar ve parlamentonun egemenlik hakkı yoktur. Milletin, parlamentoların, Allah'ın emir ve yasakları, helal ve haramları ile çelişen ve çatışan karar alabileceğine kafa ve kalp yatırmak kesinlikle küfürdür. Mümin bu hükme zerre kadar iltifat edemez. (5)

5. Hakkında kesin ilâhî hükümler olmayan konularda, bilim, ihtisas, iş-tişare ve referandum verilerine itaat gibi, Allah'ın itaat edilmesine izin verdiklerinin dışında fertler, düşünce sistemleri ve müesseselere itaat de imansızlığa götüren yoldur.

Mümin İslam nizamına teslim olmayan nefsine, ilahî kanunlar açısından değerlendirme yapmayan bilim ve politika adamlarına ve laik müesse-

selere itaat edemez. Husûsiyle Allah'a teorik olarak bu itaati tecviz edemez. İsyân hususunda beşere ve beşerî müesseselere itaat yoktur. Bu ters anlamdaki itaati caiz gören kafirdir.

6. Din hürriyetimizi kısıtlayan toplumumuzda, aramızda anlaşma, miras, alım satım, nikâh, boşanma gibi işlerimizi, Allah'ın indirdiği ölçülere göre değil de, bu ölçülere zıt cahiliyye prensiblerine göre, -gönül rızasıyla- düzenlemek devir değişti gibi hezeyanlarla, Allah'ın kanunlarının yürür. lükten düştüğüne kalben inanmak da imansızlığa götüren bir yoldur. (7)

7. İslâm'ın iman, ibadet, hukuk, iktisat ve ahlâk dallarına ait birtak hükmünü dahi küçümsemek, modası geçtiğine inanmak, yani;

a) Artık kısas fikri geçerliliğini kaybetti.

b) Faiz yasâğına yer yok,

c) Kadınların örtünmelerine gerek yok,

d) Karşılıklı rıza oldukça zinada mahzur yok,

e) Beş vakit namaz fazlacadır gibi ve benzeri fikirlerin bir tekini dahi benimsemek küfürdür. Zira İslam bir bütündür. O'nun bütün hükümleri yücedir ve tartışma üstüdür. (8)

8. Kur'ân'ın ve sıhhatli hadislerin, inanılmasını gerekli kıldığı iman esaslarının tümüne birden inanmamak, bir kısmını kabul edip bir kısmını reddetmek. Meselâ; Allah'a inanmak fakat meleklerle ve cinlere inanmamak, âhiret gününe inanmak fakat Kur'ân'ın lafzı ve anlamıyla Allah sözü olduğuna inanmamak, bunlar da Allah'ın dinini inkârdır. (9)

9. Amel bakımından kusurlu olsalar da, mümin iş, sanat ve ilim adamlarına sevgi göstermeyip, akrabamız dahi olsalar kafir ve münafıklara muhabbet beslemek ve onlarla yardımlaşmak, bu da İslâm'a ve müminlere ihanet olduğu için küfürdür. (10).

10. Mal, para ve mevkiyi gaye edinmek, dünya huzurunu tek gaye bilmek, âhiret hayatını hedef alarak yaşamamak, öz ifadeyle dünyayı âhirete tercih etmek de yalnız inkarcıların vasfı olduğundan, neticesi İslâm'dan kopmak olan bir yoldur.» (11)

İslâm'a tezat teşkil eden bu tür zihniyet, iş ve davranışlardan kafamızı, kalbimizi ve uzuvlarımızı arındırmazsak, imanımızı kaybetmemiz kaçınılmaz olur.

Mümin, amelden taviz vermekle, yani Allah'ın emir ve yasaklarına göre, hayatını düzenlememekle, imanını zaafa uğratar ama imanını yitirmez. Fakat yukarıda sunulan örneklerde olduğu gibi, İslâm'ın inanç statüsü ile ilgili konularda, önem vermemezlik ve bilgisizlik sebebiyle taviz verirse, imanını yitirir. Dünyası manasını kaybeder. Batıl fikir ve yaşantıların kölesi olur. Fani dünya, yokluk zulmetiyle onu kuşatır. Ebedî hayatı helak olur. Hayırları neticesiz kalır. Bu gerçeği Rabbimiz şöyle açıklıyor: «İcinizden, dininden dönerek kafir olarak ölen olursa, bunların işleri dünya

ve ahirette boşa gitmiş olur. İşte cehennemlikler onlardır. Onlar orada ebedi olarak kalıcıdırlar.» (12)

Aziz Peygamberimiz (İslam yücedir, O'nun üstünde yücelik yoktur). buyuruyor. Buna inanarak, inançlarımızdan, hak düşüncelerimizden taviz vermemeli, direnç göstermeli, küfür ve nifak sistemlerine köle olmamalıyız.

Yazımızı bir âyet anlamıyla bitirelim :

«Gerçek müminler, Allah'a, kanunlarına, ve peygamberine inanmış, sonra da şüpheye düşmemiş, inancını yaşama ve yaşatma uğruna, mallarıyla, canlarıyla mücadele vermiş olanlardır. İşte gerçek doğrular onlardır. Dünya ve ahiret mutluluğu gerçek doğrularındır.» (13)

- 1 — Ali-İmran 139
- 2 — Yunus 54, İbrahim 31
- 3 — Nahl 53, Talak 3
- 4 — Enam 162, Kehf 110
- 5 — Araf 54, Tin 8, Nahl 116
- 6 — Kalem 8 Kehf 28
- 7 — Maide 50, Nisa 60
- 8 — Maide 44-45 Nisa 14, Mucadele 20
- 9 — Nisa 136 - 150 - 151
- 10 — Nisa 144, Tevbe 23-24, Mucadele 22
- 11 — Hud 15 - 16
- 12 — Bakara 216
- 13 — Hucurat 15

BATI TOPLUMUNDA LÂİKLİĞİ DOĞURAN SOSYAL VE EKONOMİK ŞARTLAR

Ali BULAÇ

Giriş:

Batı toplumunun tarih şartları içinde lâikliği doğuran sosyal ve kültürel faktörleri açıklığa kavuşturmanın büyük yararları vardır. Batı medeniyetini model olarak seçen Türkiye gibi kültürde ve ilimde az gelişmiş bir ülkede lâikliğin çevresinde yapılmakta olan tartışmalar, henüz ilmi temellere oturtulmamıştır. Bunun da sebebi lâikliği doğuran sosyal, ekonomik ve kültürel şartların Avrupa'nın tarihi gelişme çizgisi içinde bilinmemesi ve dolayısıyla Türk ve İslâm toplumlarına böyle bir müessese teklif edilirken yahut bir takım kanunî ve müesseseler yoluyla, baskılarla kabul ettirilirken gerçekçi davranılmamasıdır. Böyle bir tutum, sosyolojinin dışında, hatta üst-yapıda kalan bir davranıştan ileri gidemez. En azından lâikliğin Batı toplumunda maddî boyutları olduğu halde Türkiye'de veya diğer İslâm ülkelerinde lâikliği içtimaiî hayatta müesseseleştirecek maddî boyutlar yoktur; tarihleri böyle zoraki şartlar doğurmamıştır.

Dinin Devletle İlişkisi :

Özellikle Avrupa tarihinde dinin devletle ilişkisi üç şekilde gelişmiştir. Bunları kısaca gözden geçirelim:

1 — Teokratik tutum: Böylesi bir yönetimin yapısında din ve din adamları sınıfı devletin bütün organlarına, mekanizmasına ve yönetimine hakimdir. Gerçekte böyle bir yönetimde bile din ve devlet iki bağımsız vakıa olduğu halde din adamları sınıfı, ruhanî meclis, azizler, bütün yönetime ağırlıklarını koyar, yasama, yargılama ve yürütme, yani hükümet işleri dahil, ahaliye hükmetme, sınırları belirleme ve hakimiyeti tekellerine geçirirler. Onlara itiraz edilemez, karşı çıkılamaz. Din adamlarının tahakkümü her yerde geçerli olur. Ortaçağ Avrupasında ve eski Tibet'te ki durum buna örnektir.

Bazılarına göre İslâm da teokratiktir. Oysa bu son derece yanlış bir yargıdır. Çünkü İslâm, belirli bir din adamı sınıfı kabul etmediği gibi, yönetimi de bu sınıfın eline vermeğe delil teşkil edecek bir hüküm de koy-

maz. Üstelik dinin özü ruhî ve uhrevî problemleri çözümlediği gibi dünyada, hayatımıza karışan sosyo-ekonomik yapıyı da oluşturmak için bir takım esaslar ve hükümler koyar. Esasında islâmın dünyada sosyal, ekonomik ve politik hayatla ilgilenmesi onu teokratik olmaktan çıkarır. Çünkü gerçekte teokratik yapının teşekkülü için devlete hükmeden dinin dünya işleriyle uğraşmaması gerekir, hristiyanlıkta olduğu gibi. Teokratik yönetimde din ile devlet, din ile hayat ve sosyal, ekonomik ilişkiler ayrıdır; ama din bunlara hakimdir, yönetimi kendi mensuplarına vermiştir. İslâmın kendi kurduğu cemiyetinde, ve din ve devleti ile hayatı ve buna bağlı sosyal ve ekonomik yapıyı birbirinden ayırmaz. Yönetime de söz gelimi din adamlarını geçiremez. Yine toplumu büyük hukukçular, ilim adamları yönetir, ama cemiyet düzeni islâma uygun yapı arzeder. Hristiyan Avrupa'da, teokratik toplum gerçekte ve sosyal ilişkiler dine göre düzenlenmemiştir, çünkü teokratik toplumun hristiyanlık dini buna müsait değildir. Ama biçimde kilise yönetime hakimdir. Böyle bir toplum yapı olarak teokratik, olgusal olarak ise zaten lâiktir.

Özetlersek teokratik toplumda din adamlarının egemenliği söz kousudur. Ruhanî meclisler, kilise kodamanları her şeye ağırlıklarını koyarlar. Toplumlari vakıa olarak zaten dine uygun değildir: teorik olarak dinin tahakkümündedir. Üstelik böyle bir dinin özünde de içtimaî ilişkileri düzenleyecek esaslar, hükümler yatmaz.

2 — Bizantinist tutum: Böyle bir toplumda tokrasinin aksine devlet, dine bütün gücü ile hakimdir. Din, tamamen devlet güçlerinin kontrolü altındadır, bir muhtariyet (özerlik) dahi kazanamamıştır. Devletin benimsediği temel felsefeye uygun bir biçimde müesseseseleşmek zorundadır. Çağımızda Suriye buna açık bir örnektir. Türkiye'de ki tatbikat da bundan farklı değildir. Bizantinist toplumda din adamlarını devlet tayin eder, maaşlarını verir, koyduğu kanunlarla onların davranışlarını tesbit eder, hükümlere bağlar.

3 — Lâiklik :

a — Kelime mânası: Lâikliğin fransızcada lugat mânası «Rubban dışı sınıf» demektir.

b — İstilah mânası: Lâikliğin istilah (terim) mânası din ile devlet işlerinin birbirinden ayrılması demektir.

Liklik Batı toplumu içinde birdenbire —ki Türkiye'de öyle olmuştur— ortaya çıkmamıştır. Onu doğuran, yahut mecburi kılan tarihî şartlar vardır. Bunları, kendi oluş kanunları içinde tanımadan lâiklik hakkında kesin bir hükme varılamaz. Diyeceğim, bugün lâiklik bir vakadır. İlim için değer yargılarından çok vakalar önemlidir. Yanlışlığı ve doğruluğu tarihî şartların öğrenilmesiyle açıklığa kavuşur. Bunun bir yararı da bize, Türkiye'de ki lâik-

lik tartışmalarına değişik bir bakış açısı vereceği bakımından ayrı bir önem taşır.

Avrupa toplumu, ekonomisi, ahlakı ve yönetimi nasıl lâikleşti? Doğrusu bu soruyu cevaplandırmak çok önemli bir meseledir. En azından Avrupa'nın kendisi için olduğu gibi, Batı medeniyeti içinde yer almakta olan diğer toplumlar için de çok gerekli bir tartışmadır. Buna sağlıklı bir cevap bulmak da, ancak kilisenin ve kilise adamlarının Avrupa toplumunda oynadıkları rolü tespit etmekle mümkündür.

Her toplumu belirleyen bir gelişme kanunu vardır. Bu kanun marxistçe bir iddia ile kaderin kesin ve değizmeş bir kanunu olarak kabullenmek yanlıştır. Tarihinin bir çok merhalesinde, bir çok toplum izlemekte oldukları gelişme yönlerini değıştirmişlerdir. Bu dışardan olan —haklı yahut haksız— bir müdahale ile sağlanabildiği gibi adeta demokratik bir öze toplum fertleri kendi serbest iradeleriyle de sağlanmıştır. Genel olarak Arap toplumuna Peygamberin dışardan vahy ile müdahale etmesi, toplumu değıştirmesi özel olarak da baskı olmaksızın Medinelilerin kendi iradelerini kullanarak islâmı seçmeleri ve kendilerini değıştirmeleri buna örnek olarak verilebilir. Bir bakıma 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Türk toplumunun uğradığı değışiklik de buna açık bir örnek değil mi?

Batı toplumu da bir takım değışmeler içinde olmuştur. Bu toplumu iyi anlamak için kökü olan eski Yunan ve Roma toplumlarına inmek zorundayız. Çünkü Orta-Çağ Avrupasında meydana gelen Rönesans hareketi Yunan ve Roma medeniyetinden kaynaklanıyordu. Hatta bu hümanist bir hareketti de. Bilinen bir gerçektir ki eski Yunan ve Roma medeniyetleri putperest medeniyetlerdi. Çok tanrıci bir dinin bütün sosyal ve ekonomik hayata etki ettiği bir toplumda tek tanrıci fikirleriyle Sokrat bile tutunamamıştı. Hayatı çeşitli kısımlara bölen Yunan kültürü kuvvet, aşk, şarap, kadın, güzellik, savaş v.s. için ayrı tanrılar yapmıştı Hâkim (egemen) sınıfların böyle bir inanç sistemini tanımaları ve geliştirmeleri köle sınıfına hiç bir yararı yoktu, üstelik varolan zülme de bir son vermiyordu. Milattan sonra ilk yüzyıllarda bu zülme ve haksızlığa bir tepki olarak doğan hristiyanlık, merhameti, sevgiyi telkin ediyordu. Böyle bir çıkış, bir süre ezilmiş insanın hristiyan liderlerinin çevresinde birikmesini sağlıyordu. Giderek hristiyanlığın etkisini yaygınlaştırması, hâkim sınıfların dikkatini çekmekte gecikmedi. Ve nitekim yönetim onu resmî din olarak benimsedi. Bu dini hâkim sınıfların kabulü tabîi ki eskidüzenin, maddecî kültürünün, putperest medeniyetin bir anlamda eskisi gibi devam etmesi demektir. Denebilir ki putperest Batıyı Hristiyanlık değıştirmeğe muvaffak olamamıştır. Cahil ve samimi halkın hristiyan olması, bütün yürekleriyle kiliseye bağlanması hâkim sınıfların sömürüsüne yaramıştır sadece. İlerde de göreceğimiz gibi kilise bizzat sınıflı toplum yapısını sürdürüp üstelik kendisi de sömürüye bizzat katılacaktır.

Rönesans hareketlerinin ve aydınlık çağının başlaması Batının ilimde ve kültürde eski putperest Yunan ve Roma medeniyetlerine dönmesi anlamını taşır. Hayata ve olaylara, küsnatı izah etme metodlarında, varlık ve insan konularında hep Yunan ve Roma felsefesi, dünya görüşü kaynak olarak kullanılmıştır. Bu dönemden sonra yetişen sanatçı, fikir adamı, filozof ve aydınların pozitiivist olması, metofiziği, inkâr etmeleri, tabiata hâkim olmak istemeleri bundandır. Gerçekte Rönesans ve reform hareketlerini Batının sosyal ve ekonomik şartları doğurmuştu: yeni araştırmaların yeni ve çağdaş topluma uygun düşmesi de, zaten öteden beri putperest ve maddeci kültürünb elirsiz bir şekilde de olsa Batı gelişmesinin özünde varolmasının bir belgesidir. Hâkim sınıfların elinde bir sömürü aracı ve yuvası haline gelen hristiyanlık yeni gelişen çağdaş şartların dışında kalmıştı. Hayata ve olaylara mantikî bir izah getirmeyişi, gelişmelerin dışına düşmesi palazlanan burjuva aydını karşısında büyük bir engeldi.

Batı, rönesans ile bir daha medeniyetini yenilemişti. Yeni bir dünya görüşü, yeni bir insan tipi kâinata ve insana, tabiata ve ruha yeni bir bakış açısı getirmişti. Kaynağının Yunan ve Roma maddeciliğine inmesi, ister istemez kilise doktrini ile çatışacaktı. Kaldığı ilime ve ilim adamlarına kilisenin Orta-Çağ boyunca ters bir tutum takınması, bir sürü insanı aforoz etmesi hristiyanlığın kişiliğinde dine karşı beslenen nefreti pekiştiriyordu. En azından Galile gibi bir insanın kendi fikirlerinden mahkeme kararı ile vazgeçtirilmesi aydın çevrenin unutamıyacağı bir olaydı. Orta-Çağda kilise, gerçek endisinin temsil ettiğini kabul ediyordu. Kendi doğmalarını aşacak her şey küfürdü. Böyle bir ortamda bilim adamlarının sıkıntısı pekâlâ tahmin edilebilir. Üstelik ticaretin gelişmesinin sonucu yeni yetişen burjuva ekonomisinde üretimin genelleşmesi onu rasyonel olmağa zorluyordu. Oysa kilise ve akıl birbirinin düşmanı iki kutuptu. Bunun yanında Batıda hayat ve insan kendiliğinden ikiye bölünmüştü. Bu, belki Batı kültürünün en değizmez bir özelliğidir. İnsanın ruhunu ve maddesini kilise, maddesinin dğer kısmını hâkim sınıflar, feodal dönemde senyörler kendi tekellerine geçirmişti. Zaten bütün tarih içinde Batılı insan hiçbir zaman hür olamamıştır. Kilise, feodal beylerle insanın ruhunu ve maddesini sömürüyordu. Böyle bir toplumda dinin iğrenç bir sömürü aracı olmaktan başka ne gibi bir fonksiyonu olabilir? Ve Fedodal beyle birleşen kiliseye karşı, hümanist yazarlarını, burjuva sanatçıların çıkması, onunla kavga etmesi olağan değil mi? Batı kültürünün insanı ve hayatı ikiye bölmesi Marxizme üst-yapı/alt-yapı olarak geçmiştir. Marxizm insanın ruhî ve zihnî ilişkilerini üst-yapı, madî ve bedenî ilişkilerini alt-yapı olarak tarif etmesi işte bu kültürün en açık bir kalıntısıdır. Bundan dolayı Marxizmi Batı kültüründen tecrit edemeyiz, ayrı ve bağımsız bir sistem düşünemeyiz.

Konuyu buraya kadar getirmişken şimdi de lâikliği doğuran ekonominin şartları belirlemeğe çalışalım. Billiniyor ki, Batı sınıflı bir toplumdur. Yarıkeri ve yönetici sınıf bu toplumu biçimlendiriyordu. Hıristiyanlığın Roma'da yaygınlaşması işine yaramıştı. Özellikle feodal dönemde kilisenin de feodal sömürüye katılması ve sömürücü bir kurum olması bu tezi vurgulayan bir açık bir belgedir. Hattâ senyörlerden daha çok kilisenin kendi topraklarını da serflere zulmettiği tarihlerde kaydedilmektedir.

Haçlı seferlerinden sonra, özellikle 14. ve 16. cı asırlarda feodal düzen sarsılmıştı. Giderek ekonomik üstünlük yeni palazlanan burjuvanın eline geçiyordu. Kapitalist ekonominin toplum yapısında yerleşmesi feodal beylere olduğu gibi kilise adamlarının da çıkarlarını sarsıyordu. Oysa burjuva feodal toplumun bağrından çıkıyordu. Üretim ilişkilerini belirleyen kanunlar üretim araçlarının değişimine ayak uyduramıyordu. Bu durum da burjuvanın canını sıkıyordu.

Feodal kanunlar ve bunları belirleyen feodal hâkim sınıf (senyör ve kilise adamları) böylelikle çağdışı kalıyordu. Burjuva ekonomik üstünlüğünden dolayı siyasî ve hukukî imtiyazlar elde edemeyince kiliseye ve senyörlere karşı cephe almak zorundaydı. Bu kendi varlığının şartıydı. Nitekim Fransız devrimi ile bunu başarabildi. Yani feodal düzene resmen son verdi. Senyörlerin ve kilise adamlarının hakimiyetini toplumdan zorla söküp attı. O dönemde toplumun fikir, sanat ve ilim hayatını elinde bulunduran burjuvanın dine ve onun müessesesi kiliseye karşı olumsuz davranması tabiidir. Bir yandan kilise burjuvanın kendi adamlarını topraklarından çekmesine kızıyor, öte yandan eski sömürü düzenini sürdürmeğe çabalıyordu. Burjuva düzenine karşı oluşu ona kendi payının hepsini kaptırmaktan korktuğu içindir. Denebilir ki burjuva kiliseye sömürüye değişik bir biçimde kendisiyle birlikte katılmayı teklif etseydi kilise hayda hayda kabul ederdi. Feodal dönemde aynı şeyi yapmıyor muydu? Kilise feodal toplumda bir sürü insanı sarfletmişti. Cennetten insanlara bol bol, ama çok pahalı fiatlarla köşkler satması, günah çıkartma karşılığında zavallı hıristiyanlardan büyük meblağlar alması, verdiği kredilere karşı akla, vicdana sığmaz faiz oranları istemesi ile feodaliteden en çok yararlanan bir müessese haline gelmişti. Hattâ elinden gelse idi, burjuvanın kökü olan yarı hür köylüleri bile tamamen köleleştirecekti. Ne ki Haçlı seferleri sonucunda gelişen deniş aşırı ticaret, köle alış verişi, iç piyasanın ticarî burjuvaziye doğurması, Amerika kıtasının keşfi ile yatırıma dönüştürülen değerli madenler, altın paralar, rekabetin gelişmesi kilisenin ekonomik hayatta rolünü dondurdular ve giderek üstünlüğü elinden kopardı. Kilise Avrupa'ya zulüm ve sömürdenb aşka neyi getirebildi? Faizi yasakladığı halde büyük meblağlarla

faiz alıp veren, merhamet ve sevgiden bahsederken serflerin insanlık dışı şartlar içinde yaşamalarını sağlayan bizzat kilise değil miydi? İlim adamlarını, fizikçileri, matematikçileri ve filozofları, sanatçıları ve yazarları aforoz edip engizisyon mahkemelerinde idama mahkûm eden kilise değil miydi?

Kilisenin bu tutumu Batı düşüncesinin tarih boyunca sakat gelişmesine sebep olmuştur. Hayatı ve insanı ikiye bölmeye, ruhu ve maddesi birbirinden ayırması bütün Batı kültürüne tesir etmiştir. En inancılı filozoflar bile, söz gelimi, Descartes, Kant, Pascal, Spinoza, Hegel ve daha niceleri kilisenin bu etkisinden kurtulamamış ruhu ve maddeyi iki ayrı vakıa kabul etmiştir. Kilise ekonomik ve sosyal hayatı yönetecek hiç bir dinî esasa sahip değildi. Sadece din adına, iman adına insanları sömürüyordu. Lâikliğin, kelime anlamı olarak «ruhban dışı sınıf»ı ihtiva etmesi, kiliseye karşı yapılan bütün mücadelelerde, yönetimi kilisenin ve ruhban sınıfının elinden almak ve bunların dışındaki sınıflara vermek demek değil mi? Yani sömürü düzenini, din adına çıkan kilise adamlarının, ruhban sınıfının elinden almak gerekiyordu. Nitekim alındı. Ama bir başka zalim sınıfın eline geçti. Ve sömürü değişik bir biçimde, değişik ellerde günümüze kadar devam etmektedir. Dün, yani feodal toplumda insanları kilise sömürüyordu, bugün ise, yani kapitalist toplumda burjuva sınıfa sömürmektedir. Dine karşı Batıda yapılan bütün kavgalar sömürünün dizginlerinin hangi sınıfın elinde olacağı çevresinde toplanır. Burjuva kendisi sömürmek istedi, bunun için kiliseyi ve senyörleri ortadan kaldırdı, onların kişiliğinde dini de, inancı da, tanrıya yönelişi ve ruhtan gelen her değeri de insanların, aydınların gözünden düşürdü. Ve bugün burjuva bütün dünya medeniyetinin şampiyonu olduğundan, bütün fikirler, bilimler, sanat ve medeniyet onun kafasının ürünü sayıldığından, bütün dünya ülkeleri dine, inanca şiddetle ve hiddetle karşıdır, düşmandır. Türkiyedeki din-laiklik kavgasına varın siz hüküm koyun.

İnsan topluluklarının kaderini değiştiren hadiseleri, ancak müşahhas elle tutulur-gözle görülür bir şekilde müşahade etmekle belli bir kanaate varanlar çoktur. Aslında, görünen hadiselerin arkasında birtakım amiller vardır ki, meselenin kaynağına inmek ancak bu amilleri vuzuha kavuşturmak, açıklayabilmekle mümkün olabilmektedir.

Türk cemiyetinin (toplum) değişme çizgisi üzerinde bazı ithal mefhumların esrarengiz tesirini ve bu tesirlerin sebep olduğu karışıklıkları göz önüne almamak mümkün değildir. Bu mefhunların başında «kültür» gelmektedir.

Yazımızda, kültür mefhumunun kısaca tahlili yapılarak belli bir «yer»e oturulmasına çalışılacak ve kültür üzerinde cereyan eden «enflasyon» hadisesine işaret edilecektir.

Kültür değişmemiz

Uzun bir tarihi olan bu kelime 18. asrın ortalarında bugünkü manasını alır. Entellektüel kültür denilen bu mefhum bir zamanda belli bir zümrenin inhisarında kalır. Çoğu zaman medeniyetle birbirine karıştırılır. Hatta Tylor, kültür ve medeniyeti beraber mütalaa eder. «Tonnie's'le Veber için medeniyet, nazarî bilgiler, insanın tabiata söz geçirmesini sağlayan -fert dışı- vasıtalarıdır. Kültür ise, değerler, mefkûreler, normatif prensipler belirtir.» (1)

Spengler : «Her kültür benzeri olmayan bir tecrübedir. Başka bir kültürün çocuğu da olsa, ergeç bütün orjinalitesi ile gösterir kendini.» (2) demektedir. Kültür ve medeniyet gittikleri çeşitli yerlerde çeşitli şekillerde tarif edilmişlerdir. Buna rağmen kültür belli bir tedrisat (eğitim) ve ameliye sonunda belli değerlerin teşekkül edişi şeklinde ifadenendirilmiştir. Diğer manaları dışında en fazla bu şekilde kullanılmıştır.

Kültürün cemiyetimizin garplılaşıma hareketinde büyük bir yeri vardır. Başlangıçta kültür, garplının anladığı ve onun dünyasında şekillendirdiği şekilde kabul edilmiştir.

Yukarıda izah edildiği gibi, girdiği cemiyetin zevkine, zihniyetine göre şekil alan kültür mefhumunun cemiyetimizde de kendine has bir tairifi yapılması icabederdi.. Bu yapılmadığı içindir ki, kelimenin belli olmayan manâsı içerisine çeşitli manâlar sokulmuş, ortaya bir «mefhumlar anarşisi» çıkmıştır. Gün gelmiş, kelime adeta tabu haline getirilerek dokunulmaz bir mahiyet kazanmıştır.» Çünkü her muhitin kendine has kıymetleri (değerleri) ve kıymetlerin çerçevelediği bir dünya görüşü vardır. Kültürün bu dünya görüşü içerisindeki yerinin diğer cemiyetlerinkinden farklı olması tabii bir hal olmaktadır. Böylece mefhumlar cemiyet içerisindeki yerlerini muhafaza etmiş ve içtimai istikrarın gerçekleşmesine

(1) Umrandan Uygarlığa (Cemil Meriç) sh: 94

(2) a.g.e. sh: 98

imkân hazırlamış olurlar.

Burada enteresan olan cihet, kültür kelimesiyle birlikte manasının da beraber gelmiş olmasıdır. Garplılaşmadan önce kültürümüzü ifade eden «irfan» kelimesi varken, «kültür»'ün düşünce dünyamıza dahil edilişiyle birlikte eski kelimenin taşıdığı manâ ve mefhum da ortadan kalkmıştır. Kıymet hükümlerinden örülmüş manâ ve mefhumların kargaşalığı içtimai bünyede büyük bir gediğin açılmasına ve manevi istilalara müsait bir vasatın meydana gelmesine vesile olmuştur.

İnsan kelimelerle düşünür, kelimeler mana ve mefhumlarla yüklüdürler. Bu dönüş hareketinden sonra tefekkür hayatı normal mecrasından saptırılır ve başıboş bir duruma düşer. Kültürü asırlarca besleyen eserlere yüz çevrilir, onun kaynakları çürümeye terkedilir. Kıymetler (değerler), kültür içerisinde yerlerini bulamaz olurlar. Edebiyat, sanat, adetler, milli zevk ve maharetler bu yeni hükümdarın kanunlarına kendilerini uydurmaya çalışırlar: Edebiyat, sanat, tefekkür mimari, musikî için yeni bir hedef vardır. O da rönesanstan itibaren değişen Garbın arkasından yeni bir «millî rönesans» (!) hareketini gerçekleştirebilmek!.. Bu yeni «düzen»in bağlıları, beynelmilel ihanet ordusuna kapıları ardına kadar açarlar.

Yabancı bir dünyanın kendine has hayat ve dünya görüşünün cemiyetimizi istilasını iki şekilde olmuştur: Birincisi kıymet hükümlerimizi unutturup, yerine yenilerini koymak ikincisi ise, bu hareketi gerçekleştirecek münevver kadrosunu içeride ve dışarıda kendi metodlarına göre yetiştirerek emelleri dahilinde kullanmakla..

Hayatını, imanının icaplarına göre tanzim eden ve kıymet hükümlerini bu ölçüler içerisinde hazırlayan cemiyetin mefhumlarının birbirine karışmasında, kültür'ün bir türlü ifadelendirilememesinin büyük rolü olmuştur. Çünkü yeni kültür, değişik dünyanın alışılmamış kıymetleriyle bezenmiş, meçhul bir vaziyettir.

Bu durum, özünden uzaklaşma (garplılaşma) hareketinin kültür done-lerinin düşünce ve günlük hayatımıza ithal edilmesini kolaylaştırmakla kalmamış, içtimai yaşayışımıza müessir olmuştur. Böylece, müesseselerde de devam edegelen bu değişme bir medeniyetten başkasına geçişe kadar genişlemiştir.

Garb kültürü ve onun ihtiva ettiği kıymet hükümleri, dejenere olmuş bir topluluğun sahip olduğu menfaat, hırs, zulüm ve imansızlığın izlerini taşımaktadır. Onun hakikate, güzele varamayan edebiyatı; adaleti temin edemiyen Hukuku; insanları diğer insanlara köle eden iktisadi ve haftada sadece bir gün ruhlarını tazeleyen (!) tahrif edilmiş dinlerinden ilhâm alan kültürleri cemiyetimizin yapısına uyamamış, gönül bağlarıyla birbirine bağlanmış toplulukların arasına kin ve nefret tohumlarını atmıştır.

Kültür değişikliğinin tesirleri

Bir hadisenin tek bir delille isbatı onun doğru olduğuna yeter bir

met hükümleri birbirine karışmış. Neyin kültüre dahil edileceği, neyin çıkarılacağı bilinmiyor. Tek kelime ile kültür çoğaldı, değeri düştü. Böylelikle kültür en cahil halk tabakalarına kadar indirildi. Bir kültür devrimi (!) yapıldı. Aslında bu bir «kültür enflasyonu»dur. Burada tefekkürümüzün, münevverimizin durumu dikkate şayandır. Üniversite diplomalı cahil yetiştiren bir müessese olmuş; ilim kapı dışarı edilmiştir.

Dün kültür ve çağdaş uygarlık (!.) adına münevver bir nesli, bin yıllık kültürden lâtin harfleriyle ayıranlar; şimdi, foto-roman okuyan, gazetele-
rin resimlisini ve gayrı ciddisini arzu edenlere münevver gözüyle bakıyorlar. Garp kültürünün gellişi, eğer bir kültürsüzlüğü hedef aldıysa, muvaffakiyet tamdır. Aksi takdirde, kimin kültürlü kimin kültürsüz olduğunu tesbit etmek imkânından mahrumuz. Çünkü, bugün kültürün vasıfları belli değildir. Bu yüzden de kıymet hükümlerini tesbit etmek imkânsız.

Türk cemiyetinin dini, garplılaşma hareketi başladığı ana kadar ferdi ve ictimai sahada kıymet hükümlerine esas teşkil etmekteydi. Halbuki garp kültürü dini, kültürün bir neticesi olarak kabul ediyor; onu beşeri müesseseler şeklinde telakki ediyordu. Halbuki cemiyetimizde din, ancak tezahürleri ile kültür unsurları arasında yer almış, hayatın her safhasında müessir bir şekilde fonksiyonunu tam olarak icra etmiştir.

Netice itibariyle, her cemiyetin kendi inanç yapısı içerisinde, ortaya koyduğu sanat, meslek; bununla alakalı fikri ve edebî yenilikler ve yaşayış-duyus hassasiyetlerinin tamamı kültürü meydana getirir. Medeniyet, kültürü de içine alan, müessese ve teşkilatlarla birlikte, bu hatların daha umumî olarak ve bir coğrafya üzerindeki tezahürüne verilen ad, diye ifadelendirilebilir.

Medeniyet, içerisinde dine ters düşmeyen mahalli unsurların bulunduğu kültür guruplarının müstereken hayat verdiği veva diğer kültürlerden istifade ederek gerçekleştirdiği teknik, maharet, teşkilat yapısı gibi maddî ve tecrübeye dayalı çalışmalar bütünü olarakda izah edilebilir.

Kültür değişmesinden sonra bir buhranın mevcudiyeti söz konusudur. Yalnız bu, mücerret kültürün değişmesinden değil, o kültürü diğer kültürlerden ayıran esaslı bir tarafın (dinin) farklılığının neticesindendir. Çünkü bu kuvvet, bütün kültür unsurlarını belli gayeler içerisinde adeta organize etmiş, hedeflerini göstermiştir. Bu hal, sistemin doğrudan doğruya yapısı ile alakalıdır. Nitekim, son Avrupa mütefekkirlerinin cesitli iktisadî andlaşmalarla devletleri bir araya getirmekten asıl maksatları, bir Hristiyan Avrupa Kültür Birliğini teessüs ettirmektir.

Cemiyetimizin bu yapısını bozmak için her devirde cesitli reçeteler hazırlanmıştır. Belki bunların bazıları, garp cemiyeti için düzenleyici olmuştur. Lâkin bizim bunları, âni ve düşüncesiz alısimız; üstelik bunda zora koşulmamız normal hadiselerden değildir; varlık ve yokluk davamızı teşkil etmektedir.

(3) Yaşadığım gibi (A. Hamdi Tanpınar) sh: 25

(4) a.g.e. sh: 27

SEMIHA AYVERDİ İLE KONUŞMA

— Biyografisi —

Edebiyatımızın değerli kalemi (Solcuların hazırladığı edebiyat antolojilerinde ve tarihlerinde ismine rasthyamassınız), eserleriyle Osmanlı Medeniyetini yaşatan, dile getiren Samiha Ayverdi'nin hayat hikâyesi -hatıralarından derlediğimiz kadarıyla- kısaca şöyle:

— 1906 da, İstanbul'un o zamanlar millî ve mahallî âdetlerin canlı olarak yaşadığı semtlerinden biri olan Şehzadebaşı'nda doğdum. Babam, piyade kaymakamı İsmail Hakkı Bey'in şeceresi Ramazan Oğulları'na kadar uzanır; annem Meliha Hanım ise, bugün Budin'de medfun olan Derviş «Gül Baba» ahfadındandır. Gül Baba, aslen Merzifonlu olup XVI asırda yaşamıştır. Kanûnî'nin Budin fethine iştirak etmiş ve orada şehid düşmüştür.

Çocukluk hayatım, dadımın söylediği ninnileri mânâlandırmak endişesiyle başlayan bir düşünce ve tedkik atmosferine sarılı olarak geçmiştir. Yine aynı semtte Kalenderhane Camii önündeki meydana bakan büyük amcam İbrahim Efendi'nin konağındaki hayat, harem sohbetleri, babamın selâmlık sohbetleri hâfızamda derin izler bırakmıştır.

Büyük annemin ağzından facialarını uzun uzun dinlediğim 93 harbine, imparatorluğun çatısı çatırdamaya başladıktan sonra yeni yeni harpler ilâve olmaya başlamıştı: Trablus, Balkan harbi... Harp ve harp sonrası senelerini hep İstanbul'da geçirdik. Düşman süngüsünün bağrımıza işleyişini artık bir hikâye olarak değil bir hakikat olarak hem içimizde duyuyor hem de gözümüzle görüyorduk.

1921 de Süleymaniye İnas Nümûne okulunu bitirdikten sonra, tahsil hayatım hususî olarak devam etmiştir. Bir buçuk yaşımdan beri hayatımı safha safha hatırlarım. Kendime gelmeye başladığım zaman da, dünyanın sırrını düşünmeye başladım. Satih üstü kıymetlerle aram hiçbir zaman iyi gitmedi. Düşünmek ihtiyacı en büyük zevk oldu bana...

Eserleri: Aşk Bu İmiş (1938), Batmayan Gün (1939), Mabette Bir Gece (1940),

Ateş Ağacı (1942), İnsan ve Şeytan (1942), Yaşayan Ölü (1942), Son Menzil (1943), Yolcu Nereye Gidiyorsun? (1944), Yusufçuk, Mesihpaşa İmamı (1948), İstanbul Geceleri, Edebi ve Manevi Dünyası İçinde Fatih, İbrahim Efendi Konağı, Boğaziçinde Tarih, Milli Kültürümüzde Gaflet Mihrakları (İzmir 1969), Misyonerlik Karşısında Türkiye (1969), Rahmetli Ayasluğ (İzmir 1969), Yunus Emre ve İlâhiler (1969), Maarif Dâvamız, Türk- Rus münasebetleri ve Muharebe-leri, Bir Dünyadan Bir Dünyâya.
Neşre Hazırlananlar: Türk Tarihinde Osmanlı Asırları, Hancı, (Mensur şiir), Hasret (mensur şiir), Dile Gelen Taş (mensur şiir)

MİLLÎ GENÇLİK — Siz İstanbul'un medeniyet merkezi olduğu devrelerde doğdunuz. Çocukluğunuz Osmanlı Devleti'nin uğradığı felâketler içinde geçti; ve sonra değişen bir dünyaya şahit oldunuz. Bir eserinizin adı da bu yüzden: «Bir Dünyadan Bir Dünyaya». Bu iki dünyayı mukayese imkânına sahipsiniz. Bizim gibi tek bir dünyaya gözünü açmış ve içinde bulunduğu sisteme de şartlandırılıp mâzisi karalanmış nesillere bu iki dünya arasındaki farkları kesin çizgilerle gösterebilir misiniz?

SAMİHA AYVERDİ : — Evet, evvelce biz bu değildik. Bizi biz olmaktan çıkarmak için Müslüman — Türk barikatının yıkmak üzere asırlardır düşman tarafından fikir ve madde çemberi içine alınmış olan memleket, onun büyüünden ve tesîrinden kurtulamayarak, nihâyet selâmeti Garb'ın kucağına atılmakta bulmuş, böylece de millî ve manevî hüviyetinden soyunarak maddeci ve inkarcı olmuştur.

Kendini ikrâr, kendini inkârda güç olduğuna göre, çâreyi topyekûn öz değerlerini silkip atmakta görmek ne hazîn bir gaflettir. Bu, bir rejim ve hürriyet mücadelesi değildir. Kökü Tanzîmat'a dayanan bir îmân ve imânsızlık savaşıdır. Senaryoyu hazırlayanlar düşmanlarımız, oynayanlar ise biziz.

Niçin târihin zirvelerinden bu gaflet uçurumuna düştük? Düştük, Zirâ düşenin cehli, düşürenin gâyesi ile iş birliği etmişti. Bu tehlikeli yoldan geri dönmek için ise, irfan ve basîretle cilâlanmış bir göz, târihi hâfızamızı harekete geçirecek bir üstün heyecan lâzımdır. Halbuki Garb'ın yalınkat fikir piyasası, idrâkimizi istilâya başlamakla, zihinlerimizi bu ithal malî fikir metâi ile öylesine doldurmuştuk ki, bizi biz yapmış olan kıymetlere yer kalmadığını görerek nemiz var, nemiz yoksa fırlatıp dışarı attık.

Evet, biz hiç ama hiç bu değildik. Şâyet millî gücümüzü geri almak istiyorsak, hazînelerimizi tamtakır bırakmış olan harâmîlerin peşine düşmeli, yerli yabancı, kimlerse bu kırk harâmîler, kayıplarımızı onların elinden çekip almalıyız.

Lâkin hazîn olan şu ki, hırsız bulunsa da, çalınan mücevherlerin çetelesi tutulmamış, böylece de çoğu, pek çoğu unutulup gitmiştir. Zâten işin kötüsü de bu değil mi? Doğru kayboldu, yanlış onun yerine gelip oturdu.

Şâyet bir el, hırsızın dağarcığından o çalınmış malı bulup getirse de, artık geçmişle aralarına perde gerilmiş olanlar onu tanımıyor, hattâ yadırgıyor ve hattâ beğenmiyor. Gözleri, kulakları ve idrâkleri yanlış benimsemiş, sahte ile gerdeğe girmiş olduğundan, gerçekleri kapısından içeri sokmuyor.

Ama münevver gençliğin büyük ölçüde kendini inkâr etmekte olmasına rağmen, gene de kayıplarımızın peşine düşmeye ve mutlaka sahteyi gerçekten zehri tiryakdan ayırdetmeğe mecburuz. Toprağın derinliklerinden su ve gıda emen bir ağaç gibi, târihin ve millî şuûrun beslemiş olduğu köklerimiz ve gövdemizin üstünde tekrar şâha kalkmak için bundan başka ne çare vardır.

MİLLÎ GENÇLİK — A. H. Tanpınar Osmanlı'dan bahsederken, «İç âlem» medeniyeti diye tavsif eder. Esasen sizin eserleriniz de hep bu özü taşıyor. İslâm'ın belirlediği insanımızın ruh yapısı ile Avrupa insanının ruh yapısı arasında ne gibi bâriz farklar vardır? Materyalizm, bu tip bir medeniyetin mirascılarına nasıl oluyor da bir kurtuluş yolu olarak gösteriyor?

SEMİHA AYVERDİ - Eski Yunan'dan bu yana, Şark ve Garb'ın kültür ve medeniyetine en kısa çizgilerle temâs edecek olsak dahî, karşımıza biri aklı, diğeri rûhî temellere oturmuş iki ayrı medeniyet tablosu çıkar. Târih boyunca bir birlerine yabancı kalmış olan Şark ve Garb, ne yazık ki hisde ve fikirde yekdiğerine yalnız bigâne ve uzak durmamış, düşman da olmuştur.

Garb, şüpheciliği, inkârcılığı, araştırmacılığı, akılcılığı ve nihâyet teknolojideki üstün mahâret ve hüneri ile maddeye tasarrufunun gururû içinde, Şark'ı küçümsemekle kalmamış, gırtlığına da sarılarak, onu madde plânında al-aşağı etmiştir.

Şark ise bu akıl ve madde kuvveti karşısında, hâmil olduğu mânevî cevherin ampirik zenbereğinin, duygu ve îman kuvveti ile çalıştırılabilceğini sanmıştır. Onun için de, şahısdan şahısa geçen ince, derin fakat sâdece kendi mihrevi etrafında dönen şifâhî kültürünü binlerce yıl oradan oraya taşıdıktan sonra, aklın îman ve duyguya hücumu karşısında sinmiş ezilmiş ve yenilmiştir.

Bilhassa Rönesans'dan bu yana yeryüzünün sıklet ve mayalanıp fışkıрма merkezi olan Garb, maddeyi laboratuvara getirerek, ona hergün biraz daha hâkim olmak çarelerini araştırmaktadır. Zîrâ maddeye hâkim olmak, bizzat kendine hâkim olmaktan kolay ve basittir. Kendi derinliklerine inmekte, yâni insanlık ve hayvanlık sınırlarını tâyin mücâdelesinde, mükellefiyet ve mes'ûliyet vardır. Halbuki maddeyi itâat altına almakta hem gurur hem de bu akıl mahsûlü îcadlar ile gözünü boyamakta, hayvânî bir zevk mevcuddur. İşte kendini bu satih üstü zevklere kaptırmış olan insan, kaybettiği îmânını, âsaletini, zevkini ve tefekkür kaabiliyetini geri

istiyecek istidâdî idrâk etme şuûruna henüz vasıl olmamıştır. Zirâ etrafını saran teknik ordusu ile barikatlanmış olduğundan, bir nev'i muhâsara ve tecrid hâli içindedir. Öyle ki, tarlasını ekip biçtiği, evini süpürtüp temizlettiği, denizlerin altına daldırdığı, bulutların üstüne uçurttuğu makinelerin gurûru içinde kendini arasa da bulamayacak kadar tefekkür cihazı uyuşmuş ve kendisi de îcadları gibi, sanki cansız bir cisim olmuştur.

O halde, derinliklerinde Kâdim Yunan temelleri görünen maddeci ve akliyecî Garb, Rönesans'ından bu yana, beşeriyeti bir iç ve dış âsâyîse götürecek erginliği gösterememiştir. Zirâ, onu tek kanad ile uçurmak istemiş bu yüzden de madde dünyasına getirdiği teknik zaferle, beşeriyete bir ihlâs ve kurtuluş istikaameti çizememiştir. Öyle ki, bir yandan tâunların cüzzamların önüne geçecek tedbirleri alırken, bir yandan da toptan imhâ yolunda attığı dev adımlar ve maddeci görüşü ile, kütleleri birbirine bağlayan dostluk, sevgi, anlayış ve şefkat duygularını silip kazımış, yerine kuru bir ortaklık getirip oturtmuştur.

Şark tefekkürü ise, asırlar boyu Garb'ın yabancı olduğu bir görüş noktasından hareket ederek, merkezde insanı değil, Allah'ı görmüş, tefekkür sermayesini Tanrı adına yatırmıştır. Şarklı için tek realite budur. Her mahlûk, her varlık, Allah'ı bir başka sûrette ifâde eden birer motiftir. Amma bugün madde plânında ezilmiş, yenilmiş, kolu kanadı kırılmış olsa da Garb'ın uğradığı hayal kırıklığına yakalanmamış, kış mevsiminde yapraksız, meyvesiz kalan ağaçlar gibi kendini inkâra gitmemiştir.

Dünyâ görüşünü ve cemiyet terbiyesini, bir kelime ile kültür ve medeniyetini Allah fikri etrafında örgüleştiren Şark'ın ve onun sisteminin, Garb'ın aklî ve kitabî medeniyetine karşı, acaba günün birinde söyleyecek bir sözü olmayacak mıdır? Ve acabâ beşeriyetin yeni bir rönesansla derdlerinin, yaralarının, ıstıraplarının onarılabilmesi, kaybettiği iç asayişini ve perde arkasına saklanan mânevî kıymetlerini geri alabilmesi için Şark'dan öğreneceği hiç bir sır kalmamış mıdır?

Dâimâ kendi kendinden şüphe eden beşeriyet için son ve kat'î sözü söylemek ilim ve idrâk dışı bir ihtiyatsızlık olduğuna göre, maddeci ve akılcı Garb'ın da Şark'ın cevherine karşı alaycı ve kayıdsızlık göstermekte devam etmesi, kendi hayat ve bekaasını tehdid eden bir tehlike sayılabilir.

Batı'nın teknolojisi ve riyâzî çizgileri karşısında aczini ve çâresizliğini îtirâf eden Doğu'ya mukabil, ne çâre ki Batı'nın ilmî gururu, egosantrik değerleri. Şark'ın cevherine ve kıymetlerine gösterilmesi icâb eden âlâkanın henüz şuûruna varamamıştır.

Bugün Şark da ve Garb da, kendilerini gerçek revizyona tâbî tutacak ve zamanın şartlarına göre ayarlanıp kendilerini kendilerine yaklaştıracak büyük ve merkezî insanın yokluğundan muztarip bulunuyorlar. Kendi

iç benliğinden tabiata göç etmiş ve düştüğü koyu gaflet içinde kendini unutmuş beşeriyet, salâh ve felâh işâretini geçmişte değil gelecekte aramak, insanlık âleminin değişmez gerçeklerini koyup, seyyâl kıymetlere tutunmakla yıkılmış ve bir yol gösterici aramaktan kalacak kadar yolunu şaşırmıştır.

MİLLÎ GENÇLİK — San'atın gayesi nedir? Gerçi bu sualımiz çok klâsik ama gene de soruyoruz. Çünkü, çirkinliklerin, rezaletlerin san'at diye teşhir edildiği bir zamanda yaşıyoruz.

SAMİHA AYVERDİ — Garb san'atının doğuş ve tekâmül seyrini tâyin eden araştırmacılık ve akliyecilikde, san'atkârın kıymet ölçüleri ve dinamizmi arasına hüsrân, nedâmet ve hicâb gibi karanlık unsurlar da karışmıştır. Şöyle ki İslâm san'atından Hristiyan san'atını ayıran psikolojik mekanizma, Garb'ın kendi Peygamberine ihânetinin pişmanlık ve acısını bir türlü unutmaması ve bu ruh hâleti de gerek resimde, gerek mâmarlıkta, gerek mûsikîde, hulâsâ bütün san'at kollarında asırlar boyu tekrar edip durmuş olması keyfiyetidir. Bu yüzden kiliselerin içi ve incillerin yaprakları, çarmıha gerilmiş İsâ'lar ve muzdarip Meryem'ler ile dolmuş; onun için peygamberini, düşmanlara çaşıtlayan Yahudi'nin suçu, resimde, heykelde, gravürde, ümmetin müşterek günâhı olarak yüzlerine vurulmuştur. Böylece de dostâ ihânet motifi, Hristiyanlık âlemine unutturulmamış, bir vicdan azâbı mirâsı hâlinde asırlar ve nesiller boyu yaşamıştır.

Müslüman san'atı, huzur ve sükûnu dile getirirken, Hristiyan san'atı kasvet ve ıztırâbı terennüm etmekle tesellî ve inkişâf bulmuş, bunun içinde kilise, her zaman câmiden loş ve abûs olmuştur.

Garb san'atı, primitif kalıplarda kalıp derin düşünmediği, zamanlar keyifli, neş'eli ve tasasız olabilmisse de, bu satıh üstü eserler, onun gerçek değerleri arasında yer alamamıştır. Halbûki san'at, ortanın üstüne çıkıp tefekkür hudûduna yükseldiği zaman, derhal karışısında eski günâhını bulmuş ve işte bu ıstırap da ona, birinci derecede san'at eserleri verdirmiştir.

Ancak Garb'ın bir fasit dâire gibi, içinden bir türlü sıyrılamadığı bu ruh hâleti, Rönesans'la yüzü büsbütün maddeye çevrilince, yavaş yavaş tavsamış ve gide gide aşırı bir fikir ve ruh hürriyeti içine düşerek teolojik ifratdan, mukaddesatsız maddecilik kutbuna atlamıştır.

İlimle felsefenin her zaman müşterek sözcüsü olan san'atta, bu hal kendini en fazla göstererek, hassas bir sismoğraf âleti gibi üstün sezişli san'atkâr tarafından kaydedilmekten geri kalmamıştır.

Bugün Garb'lı san'atkâr, beşeriyetin içine yuvarlandığı bu korkunç mâcerâdan hem ye'se düşüp titremiş hem de korkmuştur. Öyle ki, âdetâ insanlığından utanarak, insansız, tabiatsız, monfigüratif san'at anlayışına sığınıp avunmak sebebini, biraz da bu noktada aramak icab etse gerek,

Kezâ mûsikîde de melodisiz, ruhsuz ve mekanik bir ritme dayanan motorize müzikle kendi kendinin kulağını tıkamış, bu patırdı içinde kendine kendini unutturmak istemiştir.

MİLLÎ GENÇLİK — «Mesihpaşa İmamı» isimle romanımızın bir yerinde halk için: «Eskiden de rüşvet alan kadılar, halkı haraca kesen ağalar, mansıp dağıtan sergerdeler, zâlimler, müstebitler tanınmıyor değildi. Amma o zaman cemiyet halkalarını birbirine bağlayan aile vardı. O, sağlam ve hâtâsızdı. Halbûki şimdi, hastalık onu tehdit ediyor. O'na bulaşmak, yere sermek hamleleriyle gün günden ilerliyordu» diyordunuz. Bu hüküm buğün aynen tekrarlar mısınız?

SAMİHA AYVERDİ — Buğün yalnız biz değil, bütün dünya, âile anlayışını bir kara mangır gibi harcamış olmanın ızdırıp ve cilesi içinde kendi kendisi ile boğuşmaktadır. Gene hem biz ve hem bütün dünyâ işlediğimiz bu mânevî cinâyetin cezasını çekmekte olduğumuzu anlamış bulunuyorsak, âile denen o medeniyet yuvasına, kıyâmete kadar buyruğu yürüyecek klâsik nizâm ve disiplini temin etmek yoluna gitmeyi düşünmekten gayrı ne yapabiliriz?

Ne ki, Türk cemiyeti, elinden kaçırdığı bu büyük kuvveti tekrar kazanmak, onu, saklandığı köşesinden çekip çıkarmak fırsat ve imkânına diğer milletlerden daha fazla sâhip. Zîrâ asırlarca denediği ve içinde haşır neşir olduğu o gelenekleşmiş millî ve târîhî âile hayatından her şeye rağmen, canlı bereketlere mâlik bulunuyor. Öyle ki hâlâ Türk cemiyetinde, insanın Allah'la, kâinatla ve kendi gibi insanlarla olan çeşitli alâka ve münasebetlerinde, şuûrlu, düzenli ve mantıklı bir geçmişi var ki bugün eski değerler, her ne kadar bir enkâz yığını hâline gelmiş olsa da, bu kadim mîrâsın artığını ve tortusunu henüz âile hazînesi içinde saklamakta bulunan bir millî hâfızaya sâhip olduğu da inkâr edilemez.

Haram ile helâli, doğru ile eârivî, özel ile çirkini, mektep sıralarına oturmadan öğrenen bir nesil ne kadar bahtiyârdır. İşte kütlelerin mukaddes bir zincir hâlinde birbirine emânet ettiği bu terbiyeyi devâm ettirmek, Türk âilesinin bir îmân borcudur. Onun için de âile, Türk fikriyât ve ahlâkının bir mecellesi olmuştur. Bu vüzden de Müslüman-Türk'ün târîhî düşmanları bu temel değere nisan aldılar, onu vurdular ve devirdiler.

Öyle ise ne yapmalı? Refâhın, tekniğin, beşeriyeti huzûr ve selâmete ılastıramadığı, artık inkâr götürmez bir gerçek olduğuna göre, dikkat ve ihtimâmı, nice zamandır bası bos bırakılmış mânevî bünve üstüne teksîf etmekten baska câre olmadığını düşünmek ve gençliği bu istikâmete doğru götürmekten baska ne yapılabilir?

MİLLÎ GENÇLİK — «Batılılaşmak», «Çağdaşlaşmak», «Uygarlaşmak» gibi mefhumları nasıl karşılıyorsunuz?

SAMİHA AYVERDİ — «Batılılaşmak» tâbirinin tamâmen aleyhinde-

yim. «Batılılaşmaya» lüzûm yok; zamana uymak lâzım. Batılılar bir kelime kullanırlar: müsteşrik... Biz bir teşrih malzemesimiyiz ki masa üzerine yatıp didik didik ediyorlar. Teşrih ve tesbitleri de çoğu zaman, bir dinî ve millî asabiyetin müdahalesinden kurtulamadığı için ters, sakat ve yanlış oluyor. Halbûki bizim bir «müstağriblik» hevesimiz ve dâvâmız yoktur.

«Uygarişmak» bizim için mevzubahıs olamaz. Zirâ biz, târih boyunca medenî bir millet olarak muhtelif Türk devletleri kurduk. Orta Asya'ya mâ-mûr eden, orada devrin en üstün medeniyet mihrâklarını meydana getirip garba doğru süzülerek «kızıl elma», yâni İla-i kelimetullah anlayışı etrafında yer yüzüne örnek bir medeniyet tipi vermeyi, imânının icâbı bilmiş Türklük, nasıl olur da bu muhteşem mâziyi unutup onu gaflet çukuruna gömüp farklı medeniyetlere avuc açarak dilenir hâle gelir. Biz Türkler için en utanılacak hareketlerden biri, geçmişe kör gözlerle bakıp, batıyı taklit etmek sevdasını ise dört gözle seyretmeye çalışmamızdır. Geçmişin üstüne inşâ edilmeyen hal, temeli olmayan binâlar gibi en küçük sarsıntıyla yıkılmaya mahkûmdur. Çağdaş ilme, çağdaş tekniğe evet, fakat yabancı ve gayrı millî olan kültür emperyalizmine hayır!

MİLLÎ GENÇLİK — Siz, Türk dilini en güzel kullanan uslûb sahibi yazarlardan birisiniz. Dili san'atkarlar işler, yoğurur ve istikâmet verir. Bugün «Öztürkçecilik» diye anılan hareketi kültür hayatımız için nasıl görüyor, nasıl karşılıyorsunuz?

SAMIHA AYVERDİ — Türklüğün sınır bekçisi olan dil, din, târih, san'at ve her çeşit kültür sahası, bu gün komünizmin meydan muharebesine girdiği kanlı savaş meydanlarıdır.

Bu kasıtlı temsilcilerin el çabukluğuna getirerek yıkmış oldukları din, dil, târih ve topyekûn millî şuur manzumesi içinde, zaman kaybetmeden müdahale gereken büyük maarif dâvâmızın Türk dili olduğu, şüphe götürmez bir hakikattir.

Öyle ki, uydurma Türkçeciliğe son vermek ve Türkçenin sol ajanlar tarafından tam bir iş ve plân birliği içinde ve sistemli olarak yıkılması faciasını önlemek lâzımdır.

Bir memleket herhangi bir muharebede toprak kaybeder. Fakat ya bir hücumla ya da sulh masasında bu kaybını geri alabilir. Amma almadığı, alamadığı da çok görülen hâdiselerdendir. Ne ki toprak kaybı, o milletin kaybolması demek değildir. Lâkin dilini kaybeden bir millet için artık yaşama ve devam beklemek abestir. Nitekim, yarım asır evveline kadar, hudutları üç kıt'aya yayılmış bir imparatorluğumuz vardı. Kaybettik, fakat Türk milleti gene ayakta. Ancak dilinin düştüğü anarşi ve yıkıntı, bu günkü hâli üzere bırakılacak olursa, vatan sathı üstünde târihi ile, iftiharla-

ı ile, hattâ cedleri, hattâ ana-babaları ile alâkasını kesmiş soysuz, şaşkın ve milli gerçeklere gözleri kapalı olarak yetişmekte olan nesilleri bir daha kazanmak ve akı karadan ayırt ettirmek mümkün olmayacaktır.

Bugün İngiliz milletine Shakespear'i, İngiliz edebiyat ve târihinden silmek şartıyla Hindistan'ı tekrar kazanmayı teklif etseler, hiç bir İngiliz vatandaşı, milletlerinin gurûru olan büyük şâirlerini fedâ edip, yerine altın kaynağı olan Hindistan'ı istemez. Halbûki biz, evlâdlarımızı, değil Fuzûlî'yi, Nedîm'i, Bâkî'yi, hattâ Yahya Kemal'i anlamıyacak kısır, çorak ve kıraç bir dil sath-ı mâline iterek her gün biraz daha uçuruma doğru kaydıldık ve kaydırıyoruz.

En fenası da, ilmî ve millî gerçeklerden uzak ve tamamen sol cereyanların bir zaferi olan bu sakat dil politikasının havası içinde yetişen nesiler, doğruyu ve gerçeği bilmedikleri için, artık bu tehlikeli yanlışlığı müdafaa eder hâle geldiler. İyiyi tanımayınca kötüyü benimsemek, kaçınılmaz bir tabiat kanunu olduğundan, bu harcanmış ve aldatılmış zavalılar da, hakikatle temasları kesildiği için, delâlette karar kılmak vaziyetinde bulunuyorlar.

Şu halde, son fırsatı kaçırmadan bir an evvel bir «Dil Akademisi» kurulmalı ve Türkçe, ileri geri, her türlü aşınıklardan tabîi mecrâsına sokulmalıdır.

NOT :

Bu yolda şuurlu hizmetle vermekte olan «Kubbealtı Cemiyeti» seçkin bir kadro ile kurmuş olduğu Dil Akademisinin faaliyetleri arasında 13. asırdan günümüze kadar kelimelerin yer aldığı değişik mânâlara misâller vererek hazırlanmakta olan büyük bir Türk Lûgatı çalışması bulunmaktadır. Toplanmış olan fişlerin milyonları bulunduğu tesbit edilmiştir. (Millî Gençlik)

MILLÎ GENÇLİK — Osmanlı'nın gerek içte gerekse dışta böylesine korkunç bir iftirâ taarruzuna uğratılmasının sebebi sizce nedir?

SAMIHA AYVERDİ — Selçuklu'lardan Türklüğün kaderini devralan Osmanlı'lar medeniyetleri kadar hududlarını da genişletip Orta Avrupa'ya ayak bastıkları zaman haçlı dünyayı saran korku, birbirlerine düşman olsalar da Türk'lere karşı birleşmede yek-vücûd olmayı onlara öğretmiş ve yavaş yavaş Osmanlı devletini askerî, siyasî, ve iktisadî bir ablukanın çemberi içinde boğmaya karar vermişlerdir. Bununla beraber, Türk'lere karşı yıkım savaşına giren şuurlu kamplar arasında siyonizmi de unutmamak icâb eder. İktisadî ve ticarî hayatı, gümrük ve iltizam işlerini târihî tecrübe ve taktikleri ile ele geçirdikten başka, Divân'a kadar nüfuz ederek, tesirlerini iyice sağlama alan bu azınlık zümre, memleketin malî muvazenesini bozmakta el-hak muvaffak olmuştur. Esir olarak Buhtunnasar'ın ülkesine getirilen ve kısa zamanda Babil'i yıkıp Sâsânî devletine el atarak orada da

onulmaz yaralar açtıktan sonra Roma'ya atlıyan, Yunan kültürünü sunan, dırmağa muaffak olup her ayak bastığı yerin ağzının tadını kaçırın ya-hudi, neden dünya için bir otorite haline gelmiş olan Osmanlı Devleti'ne inkırâz fermanı yazanlarla birlik olmasındı?

Esâsen, Kelimullah Mûsâ'ya atfettiği ırkçı ve şeriatçı Tevrat, bütün insanlık âlemini kucaklayıp yer yüzüne ictimâî nizam, adâlet, birlik, beraberlik ve sevgi sunan Kur'an gibi, yeryüzüne şâmil bir kitap değil, yalnız İsrail kavmine hak ve imtiyaz, refah tanıyan ve bu yolda da diğer kavimlerin istismarını tavsiye ve teklif eden bir kitaptır.

MİLLÎ GENÇLİK — Edebiyatımızın geçirdiği son safhaları takip ediyormusunuz? Köy Romanı, sosyal gerçekçilik v.s. Bu akımlar ne derece bizi aksettiriyor?

SAMİHA AYVERDİ — Türk dili, yeryüzünde hiç bir lisanın başına gelmeyen bir katliam felâketine uğramış bulunduğuna göre, bu cansız bir ceset gibi yere serilmiş dille ne ilim, ne de san'at yapılması mümkündür. Onun için de meydan, ideolojik sebeplerle türkçeyi mihverinden çıkarıp inkırâz bulmuş yıldızlar gibi boşluklarda kaybolmaya mahkûm edenlerin yolunu tâkib eden zümreler için, at oynatacakları san'at sâhası kalmadığından, ideolojik baskıların önlerine açtığı daracık, avuc içi kadar, bir yerde dönüp dolaşmaya mahkûm bulunanlarıdır.

«Sosyal gerçekçilik» adı altındaki sınıflandırma, gençliğin târih realitelerini bilmemesinden dolayı benimsedikleri hatalı bir inançtır.

Devletimiz, istilâ, fütûhat ve medeniyet asırlarını yaşarken, şehir kasaba, köy diye imtiyazlı veya imtiyazsız sınıfların yaşadıkları, refahlı ve refahsız taksimatı yoktu. Şehirler ne çeşit imkânlarla sâhip idiyseler köyler için de bolluk, nizam, âsâyiş ve refah yaşama şartları içinde mevcuttu. Her köyün bir minyatür şehri olduğu devirlerde, arzu, istîdad ve kaabiliyet sahibleri, bulundukları köyün veya kasabanın ilim ve san'at ocaklarında, büyük şehirlere ayak basmadan devirlerinin bilgisini kazanabilirlerdi. İrfak Nâbi, Kastamonulu Necâti ve Hattâ 19. asırda kamûs mütercimi Antepî Mustafa Âsım, memleketlerinden çıkmadan ilim ve san'at sahasının pehlivanı olmuşlardan ancak birkaçıdır.

MİLLÎ GENÇLİK — Eğitimimiz şimdiye kadar «dünya vatandaşı» yetiştirmek için gayret sarfetti. Bunca yıkımdan sonra marifimiz millî bir hüviyete nasıl kavuşturulabilir?

SAMİHA AYVERDİ — Her şeyden evvel mutlaka bir eğitim felsefemizin olması lâzımdır. Tâ ki çocuklarımızı yöneltmemiz gereken hedef ve prensipler bilinmeli ve Türk gençliğini fikir hürriyeti ve isim değiştirmiş ideolojle kalkanı arkasında istedikleri istikâmete sürükleyen gaafil ve kasıtlı öğretmenlerin bu korkunç faaliyetlerine bir son verilmelidir. İş, mektep adedini artırmakta, kalitesiz fakat yaygın bir okuma-yazma yarışın-

da değil açılan ve açılacak olan mekteplerin çocuğa vereceği milli ruh-
tadır.

Fabrika, baraj, köprü, yol, su tesisleri, santraller, silolar muhakkak
ki siyasî bir iktidrın takdire lyık gayret ve himmet eserleridir. Fakat
maarif ŗiyasetimizin meŗ'um ve korkunç neticesi, bugün ödenmeyecek ka-
fasını da, ruhunu da kontrollü, düzenli ve ŗuurlu bir seviyeye getirmeden
yapılan her maddî hamle, akmete mahkûmdur. İŗ, onu hem kendi benliği,
hem de cemiyetle uzlaŗmaya götüren bir terbiye ile beslemekte ve by-
lece de ehlileŗtirdikten sonra aktif hâle getirmektedir.

Artık yabancı menŗe'li sakat ve ithâl malı kültür politikasını terket-
meye ve milli ruhdan istine etmeye mecburuz. Zîrâ kendimizi inkâr eden
maarif ŗiyasetimizin meŗ'um ve korkunç neticesi, bugün ödenmeyecek ka-
dar ağır olan faturasını elimize vermiŗ bulunuyor.

MİLLİ GENÇLİK! — Milletimizin yeni bir medeniyet diriliŗine ŗahid
olacağına inanıyor musunuz?

SAMİHA AYVERDİ — Biz, bir târih, bir an'ane, bir grŗ, bir nizam,
bir slp, bir medeniyet kaybettik. Amma diriliŗe inanıyoruz. «Halk-ı ce-
did» nktesi ayan olacak ve ademin baęrında yeni bir hayat, yeni bir eh-
re ile baŗ kaldıracaktır.

Onun için de, ŗanlı bir târihi, ŗerefli bir mâziyi içinde yuęurduęumuz
zaman teknesi, yeni bir hamur ve hamura katılacak tze bir maya bekli-
yor.

Belki de bugünün, Türk milletine yükledięi en büyük borç, gemiŗi
hlin eŗięinden içeri sokup, geleceğin hayat ve bekaa imkânlarını bu an-
layıŗ sahnesi üstünde hazırlamaktır. ŗu halde, elden ele, dilden dile, hat-
t gönülden gönüle emânet edilmiŗ târih, mefhir ve mz yığınlarını h-
fızaların hapsinden ve delletlerin zindanından kurtarıp zd etmek, a,
yoksul ve yolunu ŗaŗırmıŗ cemiyetin arasına salarak hayat ve devam g-
cne g katmaktır.

Köy Enstitüleri Dosyası

Hazırlayan: Mehmet MENGÜÇ

Her onyedinci Nisan'da olduğu gibi bu senenin 17 Nisan'ında da Köy Enstitüleri mevzuunda bir hayli şey söylendi. Eğer bu söylenenlere bakarsak 17 Nisan 1940 yılında açılan Köy Enstitülerinin kapatılması Türkiye için büyük bir ihanet olmuştur. Acaba hakikaten mesele böyle mi? Biz bu mevzuda çeşitli kaynakları tarıyarak bir dosya meydana getirdik. Ve meseleyi 4 ayrı cepheden incelemeye çalıştık. Fakat gönül isterki bir mecmua çapında incelenmiş bu mevzuyu daha geniş inceleyecek araştırmalar çıksın. Böyle bir araştırmaya ışık tutabildikse nemutlu.

TARİHÇE VE PROGRAM:

17 Nisan 1940 yılında Hasanoğlu, Kızılcıullu, Düziçi, Gököy, Pazarören, Ortaklar, Arifiye gibi köy ve nahiyelerde kurulan Köy Enstitülerinin sayıları 21'i bulmaktaydı. Bu müesseselerin kurulmasını sağlayan Maarif Vekili Hasan Ali Yücel ve İlk Öğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'tu. Bu okulların açılmasındaki zahiri gaye: Köy çocuklarını köy çevresinden çıkarmadan okutup köylerde hizmet edecek şekilde yetiştirmekti.

•Hepsi köylü olan öğrenciler, ilkokulun 4. ve 5. sınıflarında veya ilkokuldan sonraki 5 yıllık kısma alınıyorlardı. Yılda 45 gün olan tatillerin bir kısmında da toplu halde yurt gezileri düzenleniyor, öğrenciler diğer Köy Enstitülerinde misafir ediliyorlardı. Öğrenciler Devletin verdiği veya biçimini rengini tespit ettiği bir örnek giyecekler giyiyorlardı. Günde 4 saat kültür, 2 saat sanat, 2 saat da tarım dersi görüyorlardı. Her gün 1 saatlik serbest okuma süresi vardı. Batı klâsiklerine geniş yer veriliyordu. Öğrenciler mandolin akardıyon veya saz çalmayı öğreniyorlardı. Batı klâsik müziğini sevmelerine çalışılırdı. Sanat ve tarım derslerinde, köyde yer alan ve alabilecek —bölgesel özellik ve imkânlarla dikkate alınarak— faaliyetler yer veriliyordu. Bu faaliyetler arasında demircilik, düğünçülük, yapıcılık, kooperatifçilik, maden işleri, köy ve el sanatları, kümes hayvancılığı, tarla ve bahçe tarımı gibi faaliyetler vardı. Her öğrenci bu faaliyet alanlarından birinde yetiştirilir, ilişkili diğer alanlarda da zaman zaman çalışması sağlanırdı. Söz konusu faaliyetler üretime dönük olarak, ders içi ve ders dışı zamanlarda yayılmışlardı. Köy Enstitülerinin kuruluş ve yürütme maliyetini düşüren de, memur ve hizmetliye mümkün olduğu kadar az yer verilmesi ve inşaatlarda öğrencilerin çalıştırılmış olmasıdır. Amaç: kendi kendine yeterli sosyal-ekonomik bir kompleks tasarlanmışlardı. Üretim ile eğitim arasında kesin bir ayırım yoktu.

Enstitüde yetiştirilen köylü çocuğu, köye sadece bir öğretmen olarak gitmeyecek, ideal köyün ilk köylüsü ve köyün lideri olarak yerleşecekti. Enstitüdeki sistem köye aktarılacak, enstitüleri kuran anlayışa uygun bir köylü tipi yaratılacaktı. Enstitüleri kuran anlayışın kendine has bir ideal köy modeli vardır. Bu köy, kentle, bütün toplumla ve dünyayla hiçbir organik ilişkisi ve bütünleşmesi olmaksızın(...)bir hayat sürecekti. (...) her köylü devrimlere bağlı ilerici (1) birer vatandaş olarak yetiştirilecekti. 3803 sayılı Köy Enstitüleri kanununun beşinci maddesine göre: «Bu müesseselerde tahsil lerini bitirerek öğretmen tayin edilenler, Maarif vekilliğinin göstereceği yerlerde yirmi sene çalışmaya mecburdurlar. Mecburi hizmetlerini tamamlamadan ayrılanlar Devlet memuriyetlerine ve müesseselerine tayin edilemezler. Bu gibilerin kendilerinin-

den veya kefillerinden müesseselerde bulundukları zamana ait masrafın iki misli alınır.»

Köy Enstitülerini bütün yurt sathında teşkilatlandıran İsmail Hakkı Tonguç'un kimliği kısaca şöyleydi:

İsmail Hakkı Tonguç Romanya'dan memleketimize göçmen olarak gelmişti. Üç sınıflı bir öğretmen okulu (ortaokul derecesinde) mezunuydu. O sıralarda Nafi Atuf Kansu'nun bacanağı oldu. Nafi Atuf Kansu Ankara Lisesi Müdür Muavini iken bir süre sonra aynı yerin müdürü olmuş, oradan orta öğretim müdürü, vekâlet müşteşarı ve giderek CHP Milletvekilliğine kadar yükselmişti. Gerek Parlamento ve gerekse Maarif sahasında nüfuzu büyüktü. İsmail Hakkı Tonguç bacanağını, bu nüfuzdan geniş ölçüde istifade etti. Almanya'ya altı aylık resim ve eliş kursuna gönderildi. Dönüşünde Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmeni oldu. Bir müddet sonra da İlk Öğretim Genel Müdürlüğünün boşalması üzerine buraya, gene Nafi Atuf'un gayretiyle geçici Genel Müdür oldu. Genel Müdür olamıyordu çünkü tahsil seviyesi normal öğretmen okulu seviyesinden düşüktü (3 sınıflı öğretmen okulu ve 6 aylık kurs) Fakat Hasan Ali Yücel ani bir kararla onu Genel Müdür tayin etti. Köy Enstitülerinin efkâr-ı umumiye'de büyük reaksiyonlarla karşılandığı devirde vazifesinden alındı. Fakat bir müddet sonra Talim ve Terbiye Dairesine Tahsin Banguoğlu'nun vekilliği sırasında da resim öğretmenliğine tayin edildi.

Maarif (Millî Eğitim) Bakanlığı tarafından 27/6/1951 tarih ve 64064 sayılı emirle hakkında tahkikat açılmış müfettiş Ali Uygur tarafından hazırlanan rapor ancak elde kalan belgelerle hazırlanabilmıştır. Zira Köy Enstitüleriyle ilgili dökümanların bulunduğu odanın bitişiğinde çıkan esrarengiz Maarif Vekaleti yangını ile bir çok vesika yaktı! Arkadaşlarımız muvaffak oldular, sözü devrinde büyük akisler uyandırmış ve tahkikat mevzuu olmuştu.

Köy Enstitülerinin faaliyete geçişinden sonra cereyan eden hadiseler bütün yurt sathında büyük dedikodulara yol açmış ve iş Büyük Millet Meclisine kadar aksetmiştir. Bir milletvekili Köy Enstitüleri hakkında bazı küçük ifşalar yaparak hesap sorunca Meclis Reisi Kazım Karabekir bu işle bizzat alakalanmış ve Hasanoğlu Köy Enstitüsünü ziyaret ederek bazı tesbitler yapmıştır. Enstitüden döner dönmez Millî Şef İsmet İnönüyü ziyaret ederek intibalarını ve edindiği bilgileri kendisine bildirmiş İnönü bunun üzerine İ. Hakkı Tonguç'u vazifesinden azletmiştir. 1946 seçimlerinin ardından da Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel bakanlıktan uzaklaştırılmış yerine Reşat Şemsettin Sirer getirilmiştir. Sirer zamanında Köy Enstitüleri geniş bir teftişe tâbi tutulmuştur. Bu mevzûda Fethi İsfendiyoğlu ve Ali Uygur tarafından mufassal raporlar hazırlanmıştır. (*)

1947'de Köy Enstitülerinin eğitim programı yeniden düzenlenmiştir. İş-ders iç içeliğine son verilmiş, işlik çalışmaları, üretim ilkesinden vazgeçilmesiyle yalnızca deneme uygulama dersleri haline getirilmişlerdir. Her öğrencinin bundan böyle enstitünün «köy lideri», «örnek köylü» niteliğinden çok, öğretmenliğine önem verilecektir. 1950'deki iktidar değişikliğinden sonra ise kız öğrenciler, erkeklerden ayrı enstitülere aktarılacaklardır. 1954'de bir kanunla Köy Enstitüleri, Öğretmen Okulları haline getirileceklerdir. (2)

(*) Fakat hazırlanan bu raporlar bizim «Dosya» mızın ancak «Komünistlik Suçlamaları» ve «Ahlakî Vaziyet» bölümlerine kaynaklık edilebilecek mahiyettedir. Zira raporlar devrin zihniyetine göre hazırlanmıştır. Bakış açıları ister istemez batıcı ve laikdir. O devrin vatansever görülen insanları ihanetin asıl temelini görmekten uzaktılar. Hadiseyi sadece komünistlik ve ahlaksızlık olarak görüyor ve değerlendiriyorlardı.

Buraya kadar hulâsa ettiğimiz Köy Enstitülerinin tarihçesi ve programı bu kadar. Şimdi Köy Enstitülerinin lehinde ve aleyhinde söylenenlerle meselenin «fikri» temelini inceleyelim.

I KÖY ENSTİTÜLERİNİ KURAN DÜŞÜNCE

Lehinde ve aleyhinde söylenenler:

Sabahattin Eyüboğlu:

Köy Enstitüleri İstiklâl Savaşının getirdiği yeni bir Türkiye görüşüne dayanır herşeyden önce. Bu yeni Türkiye (....) Doğu kültürünü bırakıp yaşıyan, gelişen Batı kültürüne yönelmişti (....) Yeni devletin yapacağı ilk iş, halkın yaşadığı her yerde ve en çok da köylerde bir tek sözcüsünü olsun bulundurmak, barındırmak, desteklemektir. Köy Enstitüleri bu sözcüyü memleket ölçüsünde yetiştirmek amacıyla kuruldu.

Yoksa köyün gerçekleri üstüne bağdaş kurmuş olan İmam yeni Türkiye'nin soluğunu bir üfürükle kesebilirdi. Köy Enstitüleri onun için yeni bir öğretmen tipi yaratmaya çalıştılar.

Din ahlâkı yerine iş ve bilim ahlâkını getirmek, kelimenin tam anlamıyla lâik bir eğitimi gerçekleştirmek kurucularının ana ilkelerinden biriydi.

Batılı ve gerçek anlamıyla solcu mutlaka devrimci bile değil, sadece eski düzenin değişmesini isteyendir. (....) Şimdi sorarım size! Padişahı, halifesini kapı dışarı eden, yazısını, yasalarını, kılığını kıyafetini düğününü derneğini değiştiren yeni Türkiye'nin; ataları gibi yaşamak isteyen sağcıya benzer bir yanı var mıdır?

Hem Atatürk'ten yana hem de sağcı, yani devrimcilere karşı olmak mümkün müdür?»

«Kırk bin köyün her birine bir nefes devrim götürmenin en kestirme, en ucuz, en mütevazı yolu olarak kanunlaşan Köy Enstitüleri karşısında bazı okur yazarlarımız niçin öfkeli, ya duraksar, ya küçümser, ya kötümser bir tavır takınıyorlar?»

«Köy Enstitüleri öğretmenin eğitmen olmasını, bir çeşit inkılâp misyonerliği, Cumhuriyet imamlığı yapmasını istiyordu.»

«Türk köyünün şartları bilinmeden Ankara'nın yanı başındaki köylere gönderdiğimiz öğretmenler bile görevlerini gereğince başaramamakta, Cumhuriyetin elçisi olamamakta, öğrettikleri okuma yazma da birkaç yıl sonra silinip gitmektedir. Buna karşılık Osmanlı İmparatorluğunun, kendi dünya görüşünü, isteklerini benimsetmek üzere köylere yerleştirmiş olduğu medrese kalıntıları bile, köyün şartlarına uydukları, köylünün

dertlerine kendilerince devâ aradıkları için hâlâ etkin olmaktadır.»

«Bin dereden su getirip kavuştuğumuz ışığa, İmam Hatip Okulları açmayı, Yoksul Anadolu Çocuklarının beyinlerini, gözlerini karartmayı, okullara din dersleri sokmayı milletimize uygun (yahut milletimizi ancak bunlara lâayık) görenler varmış.» (3)

Çetin Altan :

«Vatan hainleri kapattı o Enstitüleri

Türkiye bugün bütün dünya sorunları karşısında bilinçlenmiş ve tarım üretiminde uzmanlaşmış pırıl pırıl bir ülke olacaktı... Ne sefalet kalacaktı ortalıkta, ne mezbelelik, ne de siyaset adına, köylü kandırıp oy toplamaya koşan halk dolandırıcılığı.

1947 de Köy Enstitülerine komünist diyenlerin 1966 gerçekleri önünde kopkoyu bir vatan haini oldukları anlaşılmıştır.

Ağaları, tefecileri, dolandırıcıları ile sömürmeye devam etmek istiyorlardı. Türk halkını, hem de sözde Türkiyeyi komünistlikten kurtarmak isteyen vatanperver pozlara bürünerek yapıyorlardı bunu. Oysa tarihte az rastlanan hainlerdi bunlar. Kendi vatanını kemiren yiyen, geri bırakan ve bunun için de yabancılarla bile anlaşılan hainlerdi bunlar. Türk demokrasisi daha başlangıçta böyle bir ihanetin üzerinde kuruldu.

.....
Köy Enstitüleri gene açılacaktır.

Ve işletme merkezlerinin kapı arkasında vaktiyle Köy Enstitülerini kapatanların resimleri siyah çerçeveler ortasında teşhir edilecek ve altında şu kelimeler bulunacaktır.

— Hainlerimiz.

Ve büyük Tonguç; Hazin bakışlarla süzecektir onları Türk Tarihi içinden. (4)

Fakir Baykurt :

«1946'da girdiğimiz çok partili demagog yönetim kaptı aldı köylünün elinden bu devrimci kuruluşları. Önce özlerini boşalttılar. Derhal klâsik öğretmen okulları biçimine soktular. Kızları ayırdılar. Çağdaş anlamlı iş eğitimi bıraktılar.

.....
Köylü uykuda ölü. Bu ölüyü diriltmek; «yüzyıllardır uyuyan gücü uyan-dırmak» gerek.

.....
Elde kalan bir şeyler var gene şükür! Bir kere değerli bir uygulama var. Oralarından yetişmiş ve mesleği güçlendirilmiş kaynaştırılmış diri bir eğitim kadrosu var. Enstitü ülküsünün genel olarak eğitime, sanata, politikaya yaptığı yan etkiler var ki küçümsenemez. Türkiye belki yakın bir

gelecekte «Sosyalist bir uygulama içinde yeniden Köy Enstitülerine sarılacaktır.» (5)

Nadir Nadi :

«Atatürk devriminin en güzel, en umut verici eseri hangisi idi, diye sorsalar duraksamasız «Köy Enstitüleri» derdim.

Eski müesseseler yıkılıp yerine yenileri getirilmek suretiyle kuram alanında bu dönüşümlerin gerçekleştirildiğini söyleyebiliriz. Saltanat, hilâfet kaldırılmış, lâiklik ilân olunarak din işleri devlet işlerinden ayrılmış, kılık kıyafet değiştirilmiş, yeni harfler kabul edilmiş, eğitim birliği ilkesi v.b. yürürlüğe konmuştu.

Fakat, bunlar niçin yapılmıştı? Kağıt üzerinde kalacak, ya da polis zoruyla uygulanabildiğince uygulanacak ve polis zoru kalkınca da her şey eski haline dönecek olduktan sonra bu denli zahmete ne lüzum vardı!

Bu da bu işlerin üstesinden gelebilecek yeni kuşaklar yetiştirmekle mümkündü.» (6)

Mehmet Atilla Maraş

«Enstitülerin kuruluşundaki asıl amaç, tek parti rejiminin koruyuculuğunu ve bekçiliğini yapmaktır. Köy Enstitüsünde yetişen öğretmen, köyde rejimin çekilmiş kılıcıdır.» anlayışı hakimdir bu amaca. Bize ulaşan şekliyle Enstitüden çıkan öğretmen, Anadolu'da okur-yazar sayısını artırmak, köylü çocuklarına bilgi, kültür vermenin yanında onlara esnafılık, çiftçilik, sanaatkârlık da öğretecekti. Böylece köylümüz hem de '**Milletin Efendisi**' olan köylümüz kalkınacak, '**Çağdaş Uygarlık Düzeyi**,'ne ulaşacaktı, 1928 de yapılan harf inkılabına rağmen ilk öğretim kanunu 1912 de çıkmıştı. Enstitüler 1940 da kurulmaya başlamıştır. İlk öğretim kanununun çıkışından enstitülerin kuruluşuna kadar geçen zaman içinde okuma yazma bilmeyenlerin sayısı % 80 dir. Bu tarihlerde Türkiye'nin nüfusu 17 milyon civarındadır. Ve nüfusun 3/4'ü köylerde yaşamaktadır. Bu durum karşısında devrin yöneticileri, az zamanda ve az masrafla kısa yoldan okur yazar sayısını arttırmak amacıyla ve bunun yanında öğretmenleri zenaatkâr olarak yetiştirip bu yönüyle de köylüye önder olmaları dileğiyle enstitüler açıyorlar. Açılıştaki bizlere söylenen amaç bu. Asıl amaç son derece saklı tutulmakta. İnkılâplar sürekli ve tepeden inme yapılmıştır. İnkılâpların ve rejimin halka mal olması gerekmekte. Bunları halka, onların diliyle, onların içinden yetişmiş elemanlarca anlatılması ve mal edilmesi gerekmektedir. Bunun için de sırf bu amacın gerçekleşmesi için eğitilmiş bir kadroya ihtiyaç duyulmakta. Silâhla olmaz bu iş. Bu iş eğitim ve de öğretim işi...

İlk akla gelen çözüm bu amaç için eğitilmiş geniş bir öğretmen kadrosu yetiştirmek. Öyle bir öğretmen ki kendisini, yedirip içirip, doyuran devlete ve onun inkılaplarına, rejimine bağlı, eleştiriden yoksun, saf ve itaatkâr... Kaynak nerede? Kaynak, yıllardır çile çekmeye alışmış, «az» a kanaat eden ve «kendine yeterli», saf Anadolu köylüsü ve onun çocuklarıdır. Bu çocuklar eğitimden geçtikten sonra aydınlanınca ve düşünmeye başlayınca durum ne olacak? Köyünü terkedip şehirlere göçmeyecekler mi? Ya çare nedir? Çare oldukça kolay ve basit. Önceleri bu öğretmenlere yirmi yıllık bir mecburi hizmet yüklenmeli, sonra çok düşük bir aylık verilmeli. Böylece düşük aylıklı ve mecburi hizmet yüklü öğretmen köyden istese de ayrılamayacak. Plan program tamam, felsefe inanc tamam. Açılsın Enstitülerin kapıları ardına kadar. Yetişsin rejimin köyde çekilmiş kılıçları olan öğretmenler...

Modern teknikten köylüyü uzak tutmak için ona «kendine yeterli» fikri şiddetle aşılacaktı. Enstitüde yetişen öğretmen; çeyrek öğretmen, çeyrek çiftçi, çeyrek zenaatkâr, çeyrek esnaf olarak yetişecekti. Köylü çocuğuna köyüne götürmesi için öğretilen bütün bunlar, okuma yazma haric köylümüzün bin yıldır bildiği, uyguladığı şeylerdi. Anadolu köylüsü bin yıldır çiftçidir, esnaftır, zenaatkârdır. Bir zenaat bilmeyen birine kız bile vermeyen Anadolu insanına, bildiği zanaatları, yıllardır toprağına bilyük bir imanla bağlı olan Türk köylüsüne bu ülkücü öğretmenler, çiftçiliği, Ahi teşkilatları kurup, esnaf birlikleri halinde geliştiren köylümüze esnaflık öğretecekti.

Okunması ve yazması çok zor gerekçesiyle eski yazının 1928 de terk edilip yerine lâtin harflerinin kabulü ile Türkiyede'ki okur-yazar sayısı sıfıra indi. Yeni yazının öğrenilmesi için çok çaba sarfedilmesi gerekiyordu. İlk öğretim kanunu ise harf inkilâbından altı yıl önce çıkmıştı. Bu inkilâpla birlikte bilerek veya bilmeyerek, kendi öz kültürümüzden, medeniyetimizden, bin yıllık tarihimizden organik bağlarımız koparılmış oluyordu. Yeni yetişen aydınlar, eski yazı bilmediğinden ve öğrenme gereği duymadığından eski kültür değerlerimizle irtibat kuramıyor ve dolayısıyla de «eski»nin reddi durumuna düşüyorlardı. 1928'den 1943'e kadar arada geçen on beş yıla ve hummalı bir okuma-yazma seferberliğine rağmen okur yazar sayısında önemli bir değişme olmuyor, nüfusun % 70'i okumadan yazmadan habersiz kalıyordu. Bütün çabalara rağmen köylünün yeni yazıyı benimsememesinde yatan gerçek anlaşılmadan, üst üste Köy Enstitüleri açılıyor, mesele sadece okuma yazma meselesi olmadığından yapılan programlar asıl hedefine ulaşamıyordu.

Eğitim sadece bu silahsız «bekçi» gençliğin yetişmesi içindi. Yoksa asıl hedef, köylüyü cahillikten kurtarmak değil.» (7)

Kadir Cangızbay :

«Köy Enstitüleri bir anda ve bir kişi tarafından yaratılmış kurumlar değildir. XIX. yüzyılın özellikle ikinci yarısında batılâşma hareketlerinin hızlanmasıyla Osmanlı hukuk ve ekonomik düzeninde, hedefleri özel mülkiyetin, liberal ekonominin güçlenmesi, bu mülkiyet düzeninin unsurları olan zümrelere emniyet sağlanması olan değişikliklere gidilmiştir. İslâm miras hukukuna sınırlanmalar koyan Osmanlı sistemi değiştirilmiştir. Toprağın özel mülkiyeti hukuk garantisi altına alınmıştır. Batı ülkelerinden çeşitli kanunlar aktararak, azınlık ve yabancıların rahat çalışmaları sağlanmıştır. Nizamiye mahkemeleri de bu dönemde kurulmuştur. Gene bu dönemde batı tipi öğretim kurumları kurulmakta, yeni bir memur kadrosu yetiştirilmektedir. Bu değişiklikleri gerçekleştiren «aydın» takım, Batı'nın değer ölçülerini, yaşama tarzını ve kurumlarını «değişmez», «mükemmel» özlermiş gibi benimseyip, yaymağa çalışmaktadır. Kendi toplumumuzun tarihten gelen «tabii akış»ından doğmamış olan bu sistem, kurumlar, değer ölçüleri ve yaşama tarzı, toplumda «öğretme» yoluyla yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Oysa bütün bu batılâşma hareketleri, çok küçük bir azınlığın (batıcı-laik aydın kesim) ve yabancıların: özel sermaye ve mülkün çıkarını, güvenliğini sağlayan, halk kitlelerine hiç bir şey getirmeyen hareketlerdir. Getirmemek bir yana, günümüze kadar sürecektür kültür ikiliğine de yol açmışlardır. Batılâşmayı, **kurtarıcı ilke** batı kurum, sistem ve değer ölçülerini değişmez ve mükemmel hakikatler ve çözümler olarak kabul eden yönetici kesim belirli sosyal grupların çıkarlarını koruyan güçler arasındaki mücadele ve karşılıklı kontrolden doğan demokratik bir ortamın yokluğundan ve İmparatorluğun çöküş dönemindeki kargaşalıktan da yararlanarak oldukça özerk kalmayı başarmıştır. Geri kalmışlık kompleksiyle birlikte bütün suçun dine, dindarlığa ve cahilliğe yüklenmesi halktan kabul ve teveccüh görmeyen batıcı laik takımın, halkı küçük aşağı görmesi de bu dönemde başlamıştır.

Batıdan alınanları benimsetmek büyük eğitim çabalarını gerekli kılmış, fakat köylü ya da taşralının okuması, onu eğitilmiş bir köylü ya da taşralı değil, büyük şehirli bürokrat haline getirmiştir. Nüfusunun çoğunluğunu köylünün meydana getirdiği ülkede, okumuş (batıcı-laik anlayışa göre biçimlendirilmiş) köylüyü köyde tutup, kendi çevresine katkıda bulunmasını sağlamayı amaçlıyan formüller aranmaya başlamıştır.»

«Ortak kaygı, okumuş kişinin köyde nasıl tutulacağıdır. Çözüm yolu olarak genellikle idarî düzeyde kalan pratik tedbirler önerilmektedir. Tonguç ise, meseleyi köylü ve köyün kültürel ve ekonomik yaşantısı açısından ele alıyor. Toplumdaki gelişme ve değişimin «manâlı ve şuurlu» bir şekilde olmasını önermekle de bazı temel değer ölçülerine dayandığını ifade etmiş olmaktadır.

Ülkenin ekonomik bütünleşmesini sağlayacak yönelimlere sahip olmayan bürokrat grubun eğitim yoluyla meydana gelen bir grup olması, aynı yolla bu gruba girme ve onun gibi yaşama imkânlarını verdiği kişiyi (öğretmeni), kendi dışında tutmasını (köyde tutmasını) güçleştiriyordu. Okumuş kişi olan öğretmenin köyde tutulabilmesi, öğretmenin, şehirli bürokrat gruptan başka bir grupla bütünleşmesiyle sağlanabilirdi. Böyle bir grubun meydana getirilmesi ise, idarî tedbirlerden çok, bir takım temel değer ölçülerinin okutulan köylü çocuğuna benimsetilmesine dayanıyordu. Tonguç'un önerileri ve çalışmaları, işin içine bazı değer ölçülerini katması bakımından önemlidir. Enstitülerde yetiştirilen köylü çocuğuna, ortak değer ölçülerinin benimsetilmesi yanında tarla, ev gibi maddî imkânlar sağlayarak ve bazı idarî tedbirleri de alarak, mezun olan öğretmenin köyde kalması mümkün kılınacaktır. Öğretmen, enstitülerde edindiği bazı pratik beceriler sayesinde köy hayatına geniş ölçüde ve aktif olarak katılacak, köyle bütünleşecek, kendisini şehirli tarafından sömürüldüğü ileri sürülen köylünün içinden yetişmiş ve onu kurtaracak bir «Önder» olarak görecektir.

Endüstrileşme, tarımda makineleşme ve nüfus artışı gibi olgular sonucu şehirlere göçün hızlanmadığı ve ulaşım-iletişim imkânlarının sınırlı olduğu bu dönemde ülkenin bütünleşmesi eğitim yoluyla gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu dönemde köy ise, kendi kendine yeten ve şehirden tümüyle ayrı bir bütün olarak ele alınmıştır. Köyün, toplumun tümüyle sahip olabileceği ilişkiler ve bunların sonucu olarak meydana gelecek köy-kent yakınlaşması dikkate alınmamıştır. **Münevverleştirilmiş ve Medenileştirilmiş** köylü ideal olarak ele alınmaktadır; köylü köyünde kalacaktır. Hele Tonguç'un meseleye kattığı değer ölçüleriyle, köyde «pastoral» bir mutluluğun medhiyesine kadar gidilmiştir. Oysa! Zaman göstermiştir ki: endüstrileşme sonucu, köyün kapıları kolayca ve çabucak yıkılmış, kent-köy bütünleşmesi hızlanmıştır. Bürokrat grup, münevver ve medenî kavramlarının toplumdan topluma dönemden döneme değişik muhteviyatlara sahip olduğunu da kavrayamamış özellikle Tanzimattan itibaren Batı Avrupa'yı taklit etme yolunu seçmiştir. Daha önceleri Müslüman - Osmanlı toplumunun bütün katları için geçerli bir tek değerler ve inançlar sistemi varken, bu sistem, XIX. yüzyılın başlarından itibaren, yönetici kadrolarca terk ve inkâr edilmiştir. Yeni sistemi getirmek isteyen, devletin yönetici kadrosu olması, halkla devlet kurumları arasında bir çatışma yaratmış, halkın inançları üzerinde bir baskının meydana gelmesine sebep olmuştur. Getirilmek istenen değerler sistemi ise, toplumumuzun tarihinden gelmediği için, halkın, köylünün bu sistemi kolaylıkla benimsemesi beklene- mezdi.»

Köy Enstitüleriyle:

«Her köylü **devrimlere** bağlı, ilerici, iyiyi, güzeli, doğruyu seven, sıhatli bir vatandaş haline gelecekti. Neredeyse yeryüzü cenneti gerçekleştiriliyordu.

Enstitüleri kuran anlayış o zaman için mümkün, bugün ise hemen hemen gerçekleşmiş olan, köyün toplumun tümüyle ekonomik bakımdan bütünleşmesini dikkate almamıştı.

Söz konusu köy modelinin temelindeki değerler sistemi ise, özellikle Tanzimat'tan bu yana batıcı-laik bürokrat zümrenin Batı'dan alıp, toplumun tümüne benimsetmek, özellikle Cumhuriyetten sonra milli bütünleşmenin temeli haline getirmek istediği değerler sistemidir.

Köylü geçmişinde kilise olmadığı halde Bach'ı, Mozart'ı sevsin; geçmişimizde feodalizm ya da benzer bir sınıf çatışması olmadığı halde batı usulü hürriyetçi ve eşitlikçi kilise ve monarkla mücadele vemiş batı burjuvazisiyle uzaktan, yakından hiçbir benzerliği olmadığı halde, lâik bir anlayış, sahip olsun istenmiştir.»

«Genellikle kapalı köy birimlerine dayanan ekonomisi, merkeziyetçi yapısı ve adaletçi anlayışı ile yüzyıllarca, Batı'daki feodalizm ve kapitalizmden uzak bir düzeni yaşatmış olan Osmanlı İmparatorluğu, XIX. yüzyıldaki batılama çabaları içinde bile, tarihten gelen nitelikleri hemen hemen tümüyle korumuştur. Kralın sadece «eşitleri arasında birinci olduğu, kesin olarak farklılaşmış, sosyal sınıfların birbirleriyle yaptıkları mücadelede dinamik'ini bulan Batı'nın kurum ve değer ölçülerini ithal etme ise bürokrasi tarafından gerçekleştirilmiştir.»

«Toplumun kendi dinamik'inin bir ürünü olmayan batıcı-lâik insan tipini yaratmanın tek yolu eğitim olmuştur. Tanzimat'tan beri «eğitim» den pek çok şeyler beklenmiş, okuma-yazma gelişmemizin en önemli bir şartı olarak bile görülmüştür. Köy Enstitüleri de, Cumhuriyetle başlayan, «tek parti»ye uygun insan yetiştirerek, milli bütünleşmeyi sağlama çabalarının bir safhasını teşkil etmektedirler. Köy Enstitülerinin, kendi kendine yetecek şekilde modernleşmiş, sosyal farklılaşma ve çatışmalardan uzak, daima varolacak ve kendi başına bir amaç teşkil eden köy modelini gerçekleştirilmeye yönelmiş olmaları da oldukça anlamlıdır. Zira! **bürokrasi egemenliği, ancak birbirleriyle çatışan güçlü ve dinamik sosyal güçlerin bulunmadığı homojen ve kapalı toplumlarda sürüp gidebilir.**» (9)

II) ENSTİTÜLER NE DERECEYE KADAR FAYDALI OLMUŞLARDIR?

Köy Enstitülerini kuran düşünce de hiçbir ideolojik taraf aramadan mücerret olakınmasında en tutarlı metoda mı sahiptiler? Meselenin bu yönünü de üç ayrı kınmasında en tutarlı metoda mı sahiptiler? Meselenin bu yönünü de dört ayrı ka-

Mümtaz Turhan :

«Bugün memleketimizde belki çoğu samimi olan bir münevver gurubu vardır ki, Türkiye'nin halkınmasını yüzde yüz gerçekleştirecek bir müessesenin baltalandığına herkesi inandırmaya çalışmaktadırlar. Bunlar her sene Nisanın 17 sinde bu müesseseleri anmak vesilesiyle sızlanır, döğünür, dururlar.

Nisanı bir nev'i Muharrem ayına çeviren bu matem havası içinde insan derin bir üzüntüye, endişe ve şüpheye düşmemekte bir nev'i emniyetsizlik ve huzursuzluk duymaktadır.

Demek Türkiye'de memleketi kurtarmak, kalkındırmak istiyen, bunun çarelerini bulan, bilen idealist bir gurubun yanında bunların faaliyetlerini bilerek veya bilmeyerek baltalayan daha kuvvetli bir zümre vardır. Bu vaziyette Türkiye artık nasıl kalkınabilir, nasıl kurtulur?

İş bu safhaya dökülünce memleketin fikir selâmeti ve iç huzuru bakımından meseleyi objektif bir şekilde ele almak icabediyor.

Bahis mevzuu müesseseler köy enstitüleridir. Onlar için matem tutanlar da, gûya bu müesseseleri keşfeden, kuran ve içinde çalışanlarla onların fikirlerini benimsiyen ve buralardan mezun olanların bir kısmıdır; hepsi değil. Şimdi masal haline getirilen bu müesseselerde hakikat ile hayâlin payı nedir?

Evvelâ bu müesseseler, bizim idealistlerin iddia ettikleri gibi yeni bir keşif değildir. Bunların benzeri ve muhakkak mükemmelleri bundan takriben 70 - 80 sene evvel güney ve orta Amerika'da Jeans's schools adıyla kurulmuş 60 sene evvel de Afrika'da açılmıştır. Fakat dünyadan habersiz olan bizim idealistler her mevcut olanı icat eder gibi bunu da yeniden keşfetmiş olabilirler. Bu pek mühim değildir. Asıl mühim olan bu enstitülerin yine iddia edildiği tarzda kurulmuş olup olmadıkları, köyü kalkındıracak tipte, insanlar yetiştirip yetiştirmedikleri, bu müesseselerin gerçekten Türkiye'yi kalkındırıp kalkındırmıyacakları ve bir de bunların ne şekilde baltalanıp değiştirilmiş olduklarıdır.

Bir defa bu enstitüler hiçte inandırılmak istendiği gibi talebeler ve hocaları tarafından inşa edilmiş değildir. Bilâkis milyonlar harcanarak müteahhitlere yaptırılmıştır. Bu hususta bir enstitü müdürüne sorduğumuz

sualin cevabı karşısında duyduğumuz mahcubiyeti hâlâ yaşıyor gibiyiz. Bu zat «buraya bildiğiniz gibi 12-13 yaşında çocuklar alınmaktadır. Bunların bu muazzem binaları yapmış olmalarını nasıl tasavur edebilirsiniz?» demişti. Şu halde. «Tuğlaları biz yoğurduk, biz kestik pişirdik ve bunlarla enstitülerini biz yaptık» idiaları bir masaldan başka bir şey değildir.

Enstitülerin, köyü ve bunun neticesi olmak üzere Türkiye'yi kalkındıracak tipte öğretmen yetiştirdiği iddiası ise gülünç olmaktan ziyade acınacak bir iddiadır: Köylü sadece kırılan sapanını tamir edemediği, penceresinin camını takamadığı, kapısını bizzat yapamadığı veya okur yazar olmadığı, batıl itikatlara saplandığı, gelenekçi olduğu için kalkınamıyor olsaydı ve Enstitü mezunları da bunları temin etseydi, iddia bu kadar saçma olmazdı. Hakikatte köylü batıl itikatlara inandığı veya gelenekçi olduğu için değil, toprağının vasıflarını, hangi gübreyi ve tohumu kullanması lâzım geldiğini, iklim şartlarını bilemediği ve lüzumlu âletlere, vasıtalarla sahip olmadığı için kalkınamamaktadır. Bu bilgileri de bir ilk mektep tahsili veremeyeceği için **okur yazar olmasının** kalkınma bakımından bir ehemmiyeti yoktur. Batıl itikatlarına ve gelenekçi olmasına gelince, bunlar da kalkınma itibariyle pek mühim değildir. Çünkü bunlar kalkınamamanın sebepleri değil, neticesidir. Zaten ilim bakımından bu iddialarla köylünün batıl itikatları arasında bir fark yoktur. Çünkü bir inanç, bir kanaat veya fikir, vakıya, realiteye uymadığı için batıl itikat olduğuna göre; mevzuunun hiç bir kıymeti olmadığı gibi köylünün kafasında olmasıyla münevverin kafasında bulunmasının da bir ehemmiyeti yoktur. Batıl itikat, hem cehaletin kisvesine bürünebilir, hem de ilmin kılıfına girebilir. Neden köylünün batıl itikatları zararlı, münevverinkiler faydalı olsun? Bu yönlerden köy enstitüsü mezunları kıymetlendirilecek olursa onların bu büyük dâvanın adamı olmadıkları kendiliğinden meydana çıkar.

Bununla şüphesiz bu gençlerin değersiz olduklarına söylemek istemiyoruz. Bilakis tanıdıklarımız arasında temizliklerine, dürüstlüklerine, idealistik ve çalışkanlıklarına, fedakârlıklarına hayran kaldığımız gençler vardır. Hele anlayışlılıklarını takdir etmemek mümkün değildir. Fakat onların bu vasıflara sahip olmaları bu dâvayı başarmalarına kâfi gelmez. Çünkü bu dâva onların kudret ve bilgileri dışındadır. Bir insan bilmediği, bizzat yapamadığı şeyleri başkalarına nasıl öğretebilir?

Köyü kalkındıracak bilgi ilmî bir ihtisas bilgisidir: Toprak üzerinde, toprağın vasıfları, ihtiva ettiği maddeler, tohumlar, gübreler, iklim şartları, o toprağa uygun âletler, vasıtalar, işleme tarzları üzerinde derin bilgisi olan muhtelif mütehassıslara ihtiyaç vardır. Bu bilgileri değil köy enstitüsü, alelâde bir lisanla üniversite dahi veremez. Muhtelif mütehassısların mahallinde araştırmaları neticesinde ancak elde edilebilir. Halbuki bizim

ziyart ettiğimiz köy enstitülerinde Bursa veya benzeri ziraat mekteplerinin mezunları muallimlik ediyor ve enstitünün arazisi köylülere ektirilip biçtiliyordu.

Bundan başka köyün asırlar boyunca hususi şartlara göre gelişen kendine has iyi kötü bir kültür olduğu kabule dilmelidir. Her kültürde olduğu gibi dünyanın en halis, en özlü ve en mukavemetli iki unsurunu, Mehmetçik ile anasını yetiştiren bu kültürde de peşin hükümler, batıl itikadlar, zararlı unsurlar bulunabilir. Fakat yalnız bunları görüp hakikî kıymetlerini, onun özünü görememek büyük bir gaflet olur. Onun için köy cemaatını, kafası sapık fikirler, peşin hükümler ve başka neviden batıl itikadlarla doldurulmuş asrî mollaların eline bırakmak kadar tehlikeli bir şey olamaz.

Onun için dünyanın en korkunç müstemlekeçilerinden biri olan Hollandalılar, yerlilerle temas edecek memurlarını üniversite mezunları arasından seçtikten sonra, onlara ayrıca kültür antropolojisi ve sosyal psikolojiden ibaret olmak üzere 4 senelik hususî bir tahsil yaptırmakta idiler. Halbuki bugün köy enstitülerinde biraz daha fazla bilgi verildiği için şikâyet edilmektedir. Sonra bizim gezdiğimiz 50 ye yakın köyün hiç birinde eski enstitü mezunlarının sözde öğrendikleri sanatları icra ettiklerini görmediğimizi de söylemeliyiz.

Bu izahlardan da anlaşılacağı üzere, bu müesseselerin köyü kalkındıracağı iddiası bir masaldan başka bir şey değildir. Bunların baltalandığı idiasına gelince, kanaatımızca bu müesseseler biraz ıslah edilerek sadece adları değiştirilmiştir. Baltalanan bir şey varsa kaymakamları yerlerinden eden, vilâyetlere emir veren, küçük memurları tir tir titreten hudutsuz bir hükümlerdir. Cehaletin eline geçtiği zaman otoritenin neler yapabileceği hakkında bir fikir edinmek istiyorsanız, köy enstitülerinin kurulduğu vilâyetlerdeki halk ve münevverlerle temas edin: Şaşarsınız.

Yalnız bu ıslahatın maalesef bir mahzuru oldu; bunun gözden kaçırılmaması lâzımdır. Bu ıslahat, köy enstitüleri tam fiyasko vermeye, bunlardan beklenen neticelerin elde edilemediğini herkes görmeye başladığı zaman yapıldığı için ceza görmesi lâzım gelenler bundan sıyrılmasını, suyun yüzüne çıkmasını bildiler ve kendilerini bir nev'i mazlûm vaziyetine düşürmeye muvaffak oldular. Bugün susması lâzım gelenlerin çoğu da bu yüzden konuşabilmektedir.» (10)

1949 AKSU KÖY ENSTİTÜSÜ MEZUNU KEMÂL FEDAÎ ÇOŞKUNER'İN GÖRÜŞLERİ :

«Bizler öğretmen mi idik, bir işçi mi, ziraatçı mı, yoksa kırlarda hayvan otlatan bir çoban mı? Önce durumumuz tâyin edilememişti. Belki bu yüzden olacak ki bir çok yerlerde bizlere öğretmen diyemiyorlar, eğitmen

diye hitap ediyorlardı. 4274 sayılı kanunun 10 uncu maddesi de okuldan hariç üzerimize öyle vazifeler yüklemişti ki, bu kadar karma karışık işlerin içerisinde hiç birisine faydalı olmuyorduk ve olamazdık.

Hayvanlar meselesine gelince, maalesef biz hayvanlardan yemedik hayvanlar bizden yediler. Üstelik onların perişan hali bizlere birer dert oldu. Bakımsızlıktan, verimsiz hale düştüler. Kimisi öldü kimisi satıldı. Verilen arazi ise daha büyük bir huzursuzluğun üzüntünün kaynağı haline geldi. Köylümüzle birbirimize girdik mahkemelere düştük, cinayetlere kadar varan hadiseler oldu. Köylü haklı idi. Köylünün emek verdiği tarlalarına ne hakla ortak olmağa kalkıyorduk. Bir de vicdan huzuruyla bu tarlaları nasıl işletecektik? Ben şahsen yapamadım, köyümden sorabilirsiniz.

Şu sanatkârlık tarafımızı da izâh edeyim! Ben demirci idim. Enstitüyü bitirdiğim zaman ancak bir körük çekmesini beceriyor, bir çivi kesmesini dahi bilmiyordum. Ama bana çoğunun ismini bilmediğim o zamanın parasıyla belki binbeşyüz liranın üstünde âlet verdiler. Bunlar köylerde işlemez hale geldi. Yalnız ben mi böyleydim. Hayır. Enstitüyü elinde bir baba sanatı olarak gelenler hariç, aşağı yukarı hepimiz aynı durumda idik. Niçin bu böyle idi?

Anlatayım.. Biz enstitüye giderken iki yıl sonra marangozluk, demircilik diye iki zanaat grubuna ayrıldık, programımızda ayrıca tarla ziraatı, meyvacılık, tavukçuluk, ipekçilik, arıcılık, fotoğrafçılık, kooperatifcilik, dokumacılık, tenekecilik gibi işlerde vardı. Bir de bunun yanında yıllarımızın büyük bir kısmı da taş kırmakla, tepe devirmekle kanallar açıp bataklıklar kurutmakla, tarla bellemekle yer yatak açmakla, kısaca reçberlikle geçti. Bu pastlar içerisinde hangi birisini öğrenebilecektik. Netice yarım adam olduk. «Bir koltuğa iki karpuz sığmaz» ata sözünü unuttur da, bir koltuğa on karpuz sığdırmağa kalkarsak neticenin böyle olacağı tabiidir. İşte bu suretle milyonlara mal olan bu âletler işleyemedi. Paslandı, satıldı heba oldu gitti. Yıllarca sızlandık. Biz hayvan, ârazi istemiyoruz; hepsi sizin olsun. Bizze maaş verin dedik. Çünkü biz bunların zararından başka faydasını görmedik.»

«Enstitüyü böylece bitiren bizler, sözde Türk köylüsünü kalkındıracağız. İyi ama onlar bizde aradıkları ruhu, bekledikleri ümidi maalesef bulamadılar. Bulamazlardı da... İşin en acısı! «Bize enstitü mektebinden değil, yabancı muâllim gönderin» diyecek kadar ileri giden köylerimiz olmuştur.» (11)

Köy Enstitülerini teftiş eden müfettiş raporlarından:

((81) numaralı belge Düziçi Köy Enstitüsünden çıkartılmış olan bir öğrencinin mektuplarıdır. Öğrenci mektubunda şöyle diyor! «1. 2. 3. ve 4.

sınıflarda gördüğümüz derslerin yokunu 8 ay olabilir. Diğer ayları ise amele olarak çalıştık. Ne zorluklar geçirdiğimizi artık tarif edemem, enstitümüz 7-8 bina iken 18-20 binaya kavuşturduk. Nice kanallar açtık, ama arkadaşlarımızın niceleri fitik hastalığına yakalanıp ameliyat oldular. Niceleri delirip kaçtılar. Bazı arkadaşlarımız ise sağlam olarak geldikleri halde çürük raporu alıp evlerine gittiler. Bazı arkadaşlarımız da yapılan zorluklar karşısında ana, baba hasretiyle hayata gözlerini kapadılar. Bunların isimlerini ayrı ayrı zikredemem. Şunları söylerim. Fitik olanların sayısı 50'yi geçti. Mehmet, Şerif, Kadri, Uyuğ, Ali Altındaş, Kambur Turan vesaire. Mustafa Toraman. Mehmet Gülsün, Burhan, Muzaffer gibi arkadaşlar da sağır olup evlerine gitiler. Sağırılık, vurmadan ve hastalıktan ileri gelmiştir. İsa ismindeki arkadaşımız revirde hasta yattı. Müdür, sen iş kaçakçılığı yapıp burada dalga geçiyorsun dedi. Arkadaş Diyarbakır Hastahanesine gitti. Bir gün sonra ölüm haberi geldi... Dört sene ders okumadık, inşaatta çalıştık. Sene sonunda bizi toptan sınıf geçirdiler. Şimdi Gazi Terbiye Enstitüsünden mezun öğretmenler programdaki dersi veriyorlar ve bizden istiyorlar. Temel olmadan bu dersler nasıl verilir? Ancak 9-10 kişi kurtarabiliyor. Yukarda anlattığım zorluklar karşısında ben de bir çokları gibi okuldan kaçtım. Okuldan biraz uzaklaşınca pişman oldum. Geri döndüm. Çünkü bir işe yaramıyacaktım. Bir bilgi almadım, bir san'at da öğrenemedim. Şimdi beni almıyorlar. Şimdiye kadar köyünde ziraata çalışsa idim, kendime bir şeyler temin eder çiftçiliği öğrenirdim. Bilgi almadım, bir san'at öğrenemedim. Şimdi hiçbir iş yapamam ve emir verin beni okula alsınlar veyahut da 2,5 senelik amele yevmiyelerini verdirin, hiç olmazsa bununla bir iş tutayım.»

(12)

III KOMÜNİSTLİK SUÇLAMASI

Köy Enstitülerine yöneltilen suçlamaların ağırlık noktası bunların birer «Komünist yuvası» haline gelmeleri idi. Eldeki yazıların hemen hepsi bu suçlamalarla doludur. Bunlar da belli müfettiş raporlarına istinad etmektedir. (maalesef bazı raporlar yersiz suçlamalarla dolu olduğu için lehte konuşanların eline koz verilmiştir.) Halbuki bu bölüme gelinceye kadar işlediğimiz «fikri» temel bizce bu suçamalardan çok daha önemlidir. Zirâ mukaddesi yok eden bir zihniyet, karşısında materyalizmi netice olarak görmesi tabiidir. Bu yüzden tenkitçilerin hangi dünya görüşünden hareket ettikleri önemlidir. Köylü çocukları Batıcı zihniyete kurban edilmek istenmiştir. Önemli olan budur. Batının sınıflı yapısının mahsulü marksizim'de batıya şartlanmış bu zihniyetten istifade etmiştir. Komünistliği tescil edilen öğretmenler vasıtasıyla köylü çocuklarına «sınıf şuuru» «ihtilâl» fikirleri aşılanmak istenmiştir. Enstitülerin birer komünist fideliği haline geldiği görülünce batıcılar büyük bir korkuyla bunları kapatmışlardır. Burada Köy Enstitülerinden mezun binlerce insanı suçlamak istemiyoruz. Buna hakkımız yoktur. Ama Köy Enstitüleriyle Türkiye'ye bir yatırım yapılmış, mahsulüde alınmıştır. Bugün Türk toplumuna anarşist ihtilâl çağrısı yapan köy romancılarının, öğretmen kuruluşları yöneticilerinin köy enstitüsü kaynaklı olmaları bunun yaşayan delilleridir.

KIRKYEDİ

IV KÖY ENSTİTÜLERİNİN AHLAKİ VAZİYETİ

Köy Enstitülerinin müfettiş raporlarını dolduran ve en çok suçlamaya maruz kalan tarafı ahlaki vaziyetidir. Halk arasında en büyük tepkide bu tarafına olmuştur. Buluş çağından lindiği gibi Köy Enstitülerinde kız ve erkek karışık okumaktaydılar. Buluş çağından itibaren birbirlerinden kaçınmaya alışmış köy muhitinden toplanan kız ve erkekler, şehirlerden ve köylerden uzak yerlerde kurulmuş Köy Enstitülerinde tam bir serbesti içindeydiler. Tatbik edilen program icabı kız ve erkek öğrenciler sınıfta, atelyelerde, bahçede, tarlada, ahırda, ağılda ve kümeşte heran ve her vaziyette beraberce çalışmak zorundaydılar. Ayrıca ahır, ağıl ve kümes gibi müessesenin kenarında veya uzağında olan yerlere biri kız, diğeri erkek olmak üzere çift gece nöbetleri koyulmaktaydı. Bütün bu şartlar altında buluş çağının en buhranlı günlerini geçiren çocukların birbirleriyle gayrimesru münasebet kuramayacaklarını iddia etmek eşyanın tabiatına aykırıdır. Nitekim 3 Köy Enstitüsünde belli bir müddet içinde zina, tecavüze teşebbüs, sarkıntılık (gönül rızası olanların dışında tespit edilen) 46 hadise tespit edilmiştir. (Bak Müfettiş Raporları)

NOTLAR

- (1) Kadir Cangızbey, Köye Giden Cumhuriyet, Hareket, Sayı 96, Aralık 1973, sh: 31-32
- (2) Kadir Cangızbey sh: 33
- (3) Sabahattin Eyüboğlu, Mavi ve Kara, Çan Yayınları, Denemeler, 1940-1967, 2. Basım, İstanbul 1973. (sh: 217, 218, 219, 237, 245, 250, 203)
- (4) Çetin Atan, Akşam Gazetesi, 19 Nisan 1966 sh: 2)
- (5) Fakir Baykurt, Köy Enstitüsü Ülküsü, Cumhuriyet Gazetesi, 16 Nisan 1968, sh: 2.
- (6) Nadir Nadi, Cumhuriyet, Nisan 1968 sh: 1
- (7) Mehmet Atilla Maraş, Bozkırdaki Çekirdek ve Köy Enstitüsü, Hareket, Sayı 98, Şubat 1974, sh: 27, 28, 29, 30.
- (8) Kemal Tahir, Bozkırdaki Çekirdek, Remzi Kitabevi, İstanbul 1967, sh: 248.
- (9) Kadir Cangızbey Köye Giden Cumhuriyet, Hareket, Sayı 96 Aralık 1973, 26, 29, 30, 34.
- (10) Prof. Dr. Mümtaz Turhan, Köy Enstitüleri Masalı, Neden Köy Enstitüleri Değil (Y. İtaçaloğlu) Kitabından, sh: 5-10.
- (11) Kemal Fedai Çoşkun, Enstitü Mezunu Bir Öğretmenin İfşaatı, Neden Köy Enstitüleri Değil Kitabından sh: 119, 120, 121.
- (12) Ali Uygur, Köy Enstitülerinin İç Yüzü, Köy Enstitüleri ve Koç Federasyonu içyüzleri, Komünizm ve Komünistlere Karşı Türk Basını Fasikül 10 Ankara 1966, sh: 152.

BİR UMUT YEYKİNMESİ KAN DERYASI DİRİLMELERE

Ömer ÖZBAY

a -
Onlar ki...
Şuayb'a Medyen
Lût'a Lût
Ve Salih'e Semûd olanlardır kurtuluşumuza.
Sana gelince
ağrılarım
çocuk İsa'nın nefesi
ve biraz Yahûda
Yusuf'ca umutlarıma.

Sen ki ey
Ey soy sabrın tutsağı
Seher gözlü rüzgârı mahzunluğumun

kalbim.

Çağı mıdır gürlemenin
Sararak bir tropikal Afrika akşamına öfkelerimizi
şöyle

Yerli mızraklarının çılgın hızında
zencice dirilmelerin.

Çağı mıdır kanderyası panayırlar kurmanın
Eritre'de

Filistin'de

Sulu'da

Öc dünyası hey

Sedalarımızın

Ölüm yüzlü yankılarına.

b -

Kaslarımız domur domur
ve beynimizdeki döl
düştü düşecek toprağa.
gelgelelim

ne bir akkuş var hâlâ «Kanadile revan»
ne de sıvandığı sırtımızın «kuvvetle heman».
Yalan mı söyledi Süleyman Dede
bilinmez ama

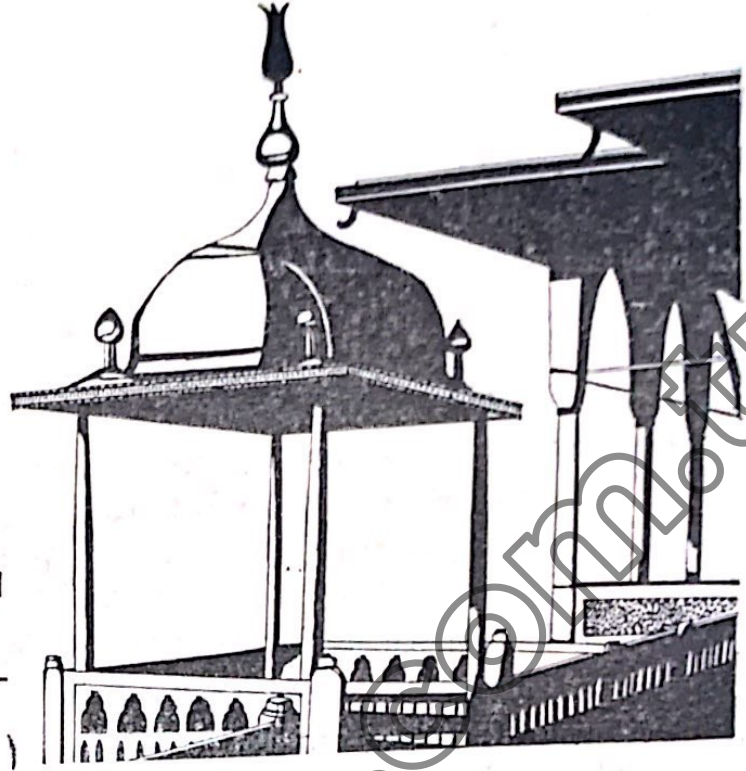
bir secde üssünden parlayarak «fil ordusunu»
yenik ekin yaprağına döndüren
ve silahları
pişirilmiş balçıktan
ufacık taşlar olan
savunma kasırgası
kum fırtınası
ebâbil filolarıydı.

Bizlerse
Özlemi kılcallarımızda
ve çok uzaklarda bir başka Tanrıevinin
eritilmiş kurşundan gözyaşlarıyız.

Vurdukca
Vurduğu yerden
ses çıkaran
toz koparan
bir kardeş gerillanın mitralyözünde.

ÜÇYÜZALTMİŞYÜZ İSYANI

— İsmet Özel'e —

artık seni yaşamak üzerine gökler dolusu soluk oluyorum
bir bozbulanık selim seni yaşamak üzerine

II.

birçok şeyi hiçlemek, sözgelimi bazı insanları
saati ve mevsimleri umursamamak
senden doğan kaynaklarla beslemek bu kuru dereyi
verirler saat ayarını varsın versinler
dağ gibi şair yürekleri sıkıştırırlar bir yerlerde
seni sevmek suçtur, yaşamak büyük suç
sallanır demiryolları, yakar genzimi en kara-keskin dumanlar
ayırırlar raylarımızı bir gün, seni benden ayırırlar
dörtköşe bir yalnızlıkta soluğumu tüketirler
senin göklerinle dopdolu yüreğim, varsın tüketsinler
gün gelir acının hincını alırız birilerinden, mutluluğumuzu
yeni doğmuş bir çocuk gibi yaşarız en iyisi
ellerini uzat biz gidiyoruz, biz gidiyoruz, gidiyoruz
bir elim gırtlığında o ezici, o tutucu ve despot
yaşamının boynuna kement atmışların
ver elini gidiyoruz bir elim sende
ver elini gidiyoruz yüreğim sende

III.

a.

mil çekilmiş gözlerine /ilkbahar ve seni seviyorum
arılar çiçeklerde /seni seviyorum

yorgun bir gümüş ezilir büzülür çerçeve olur
içinde fotoğrafımız /seni seviyorum

b.

kırılmış bileklerin /biz nereye gidiyoruz
parmakların yaralı /aşkı ve sevdayı unuttuk
yağmurların uyukladığı paslı demirlerin ötesinde görüyorum seni
gidişin kesik kesik /yâr nereye gidiyoruz

c.

batıda güneşin batışını seyrediyorum /Adıyaman kendine dönüyor
insanlar sakalını sıvazlıyor köylerde /insanlar kendine dönüyor
bir yerlerde birileri saate bakıyor-dakik- /saatler kendine dönüyor
güneşi doğmadan görüyorum /Türkiye kendine dönüyor

IV.

umulmadık bir çingeneyi hükümet konağının önünde
elinde kendi kemendi ve yine kendi kendini
bir şeyler söyleyip de haklı gösterecek kendini
ağızı açık öyle kalakalıyor intihar yapı

V.

çığ gibi büyümüşüz görüyorum, eleleyiz ve marşımız
tekbîr getiriyoruz bir ağızdan ağır ağır, çığ gibi büyüyorum
soylu bir gözyaşındır bazılarında sevinç
bazılarında uçmak filân gibi bambaşka bir şey
yer gök sarsılıyor, yer gök de bizimle sarsılıyor
yürüyoruz ve tekbîr getiriyoruz:

«Allah büyüktür, Allah büyüktür

yoktur başka tapacak ve Allah büyüktür

Allah büyüktür, ancak Allah'a şükrederiz»

binlerce kez söylüyoruz ve binlerce kez büyüyorum

bizi de anlıyor oluyor; dağlar düzeliyor, uçurumlar düzeliyor

kentler, köyler, kasabalar düzeliyor

biz konuşuyoruz içten, candan ve yürekten

camiler konuşuyor, minareler konuşuyor

ve ak sakallı imamlar konuşuyor ve gencecik imamlar

hep bir ağızdan konuşuyoruz konuşacağımızı, binlerce yılın suskunluğuyla
konuşuyoruz

yanık bir ezan sonrası hac zamanı Mekke'de okunuyormuş gibi

alıp götürüyor insanı bir yerlere

yaşamaya ve yaşamaya

sonra «Allah Bir» diyoruz hep birlikte

Bir ve Büyük.

cumali ü. hasannebioğlu

KALBİM MED CEZİR

İsmail Atabek

Dayandık tevekkül kapılarına
Üstünden sıçradık at kişnemelerinin.

Kapatır yaraları güneş
Acı bir haz yayılır damarlarımıza
Kan gövdeyi değil
Bağsü bağdel mevt içinde yatan,
Diriliş sancısını götürür
Amentü kapılarına.

Asmara.. Asmara...
Savaş ikindileri
Al yeşil sargılar içinde
sarılı başım.

Tevekkül erir
Vuruşmanın içinde
Vücudum kadar yaraya hazırım.

Tacirler indiler
Şapkalı tacirler Asmaraya
Üstleri başları kanlıydı
O kan Cezayirin kanıydı.

Silahları mı? desem
Kitapları mı? desem,
Bağsü bağdel mevt içinden
doldurup

Vurun kanlı tacirlerine

Gün batısının.

Ah... kalbim Med-cezir
Namluya karanfil gibi bakan
Asmaralı çocukların
Sıcacık elerinde.

Fotoğraf: İbrahim Erdoğan.

Ekonomik - Nüfus Bilimi Açısından

Selçuklular ve Osmanlılar da Görülen

Nüfus Hareketleri üzerine düşünceler

—I—

Murat Muzafferoğlu

«Cermen istilâsı Avrupa'da eski çağın sonunu belirler, — nüfus yoğunluğu daha fazla olan TÜRK GÖÇLERİ ise yeni bir dirilişin başlangıcıdır.» (1).

NEDEN NÜFUS?..

Fazla nüfus; gelişmekte olan ülkenin aradığı, hiç bir fedakârlıktan kaçınmayarak oluşturmak istediği... Ülkemiz yöneticilerinin istemediği (2)... J. Akerman sosyoekonomik olayların karmaşıklığından kurtulabilmek için, ekonomik olaylara yön veren itici — kuvvetlerin tespitini ister. Bağımlı ve bağımsız olmak üzere, **eserlerinde yön verici sekiz itici — kuvvetten söz eder.** (3). Bunlar: 1 — teknik 2 — nüfus 3 — düşünce hareketleri 4 — Siyasî değişmeler 5 — Kredinin gelişmesi 6 — Grupların gelişimi 7 — Sanayi ve ziraat arasındaki münasebetin gelişimi 8 — Gelirlerin paylaşımındaki değişmeler.

Akerman'ın perspektifi her dem eleştirilebilir. Ama, günümüzde ayakta durabilen, üzerinde konuşulan ve bazı guruplarca benimsenen. Yoksa ben **şuura sahip insan üzerinde inşa edilebilecek sarsılmaz modelin olamayacağı inancındayım.** (4). İşte bilim panelin de «Akerman perspektifi» ve nüfusun önemi, özelliği...

Ekonomik gelişim için dört güç gereklidir. (5). Teknik, nüfus, sermaye, tabiat. Nüfusun güçlü devlet ve ekonomi kompozisyonunda yeri bu denli önemlidir! Fazla nüfus her zaman arzu edilen: Yükselirken, tutunabilirken, hatta düşünürken... Simon Sosyalistleri'nin, Bilimsel Sosyalist'lerin, Kollektivist'lerin, Kapitalist'lerin: «fazla nüfus azgelişmişliğin temel nedenidir» şeklindeki değişlerine inanmamak gerekir (6). Nüfus fazlalığını azgelişmişliğin temel sebebi olarak görmek, azgelişmişliğin ana sebeplerini bilmemek demektir. (7).

Askeri hiç bir yeteneğe sahip olmayan Çinlilerin, son tibet ve doğu Türkistan işgalleri bir askeri harekettten çok; nüfus fazlalığının, boş ve seyrekle yerlere akışından başka bir şey değildir. (8). Çin yayılımını analiz ettiğimizde — tüm gerçeklere — yani, müsbet verilere ulaşabileceğimizi umuyorum.

ELİBEŞ

Müslüman Türk'ün beyninde oluşan devlet modeli, dünyanın hiç bir milletinde görülemez! Binlerce yıl evvel bile güçlü devlet kurabilen Türk'ler iki meseleyi çözümleyememişlerdi: Biri «devlet ve müesseselerinin devamlılığını sağlayamamak» diğeri ise «cihan şumul çalışma»ya yönelebilmek. S. Buğra Han'ın İslâm'ı kabul etmesi bu iki kök meselenin kıvrım ve katlarını açmış, çözmüştür. Tarih yolunda ilerleyen toplumumuza bakıldığında sosyal ve politik yapımız incelendiğinde; halkın inanç ve iradesi üzerinde yükselen devlet ve devleti kaynak sayan üç müessese hemen sezilebilir (9). Devleti kaynak sayan müesseselerimiz: «Ordu, medrese ve tekke»dir. Engelleri aşmada, hedeflere varmada gerekli olan model böylece kurulmuştu. Ülkede verim ekonomisi hüküm sürmekteydi. (10).

«Devlet ilâhi iradenin yeryüzünde görülmesidir» diyen Hegel'i düşünüyorum. (11). Ahi Devleti düşünüyorum, Devlet-i Âli'yi düşünüyorum...

Nüfus, belli bir toprak üzerinde yaşayan (yerleşmiş) insan topluluğu. (12). Kalabalık nüfus devletin devamlılığı için gerekli... Ama büyük devlet için yeter şart değil... Selçuklu'da ve Osmanlı'da nüfusun ayrı bir tarifi ayrı bir özelliği, orijinal bir mükellefiyeti vardır. Ve çok şey kazanmıştır nüfus yoğunluğuyla, Selçuklu, Osmanlı. Selçuklu çok şey kaybetmiştir nüfusu azaldığı zaman... 1945'lerde Türkiye nüfusu fazla olsaydı, —şimdi— ülkemizin sosyal seviyesi bir başka olurdu. Biz «Çağdaş Uygarlık Düzeyi!» ne ulaşabilmemiz şansını bu tarihlerde — fazla nüfusumuz olmaması sebebiyle — kaybettik, toprağın derinliklerine gömdük!..

Müslümanlar devletin kuruluş sebeplerini ve nasıl devlet kurulacağını çok iyi bilirler. Bir devlet kuruluş şeklide vardır ki, bir devletin yıkılışıyla olur (İbn Haldun'dan). Bunun için seyrek nüfuslu Bizans topraklarına Selçuklu, kaynayan nüfusunu gönderdi. Bilindiği gibi Türk halk kitlelerinin Anadolu'ya göçleri çok kısa bir zaman içerisinde ve pek hızlı olarak meydana gelmiştir. (13)

Plânlı bir şekilde yürütülen nüfus hareketleri olmasaydı, asimilasyon gerçekleştirilemezdi. Küçük Asya Anadolu diye isimlendirilemezdi. Roma İmparatorluğu üstünde olan Osmanlı Devleti tarih sahnesine çıkamazdı... Müslüman Türk sosyoekonomik sağ duyusuyla (14) — çağın en büyük kararı olan — nüfus göçünün gerçekleştirilmesi ihtiyacını tesbit etmişti (11. yüzyıl.)

Selçuklu nüfusun bir itici-kuvvet olduğunu biliyordu. Plâni hayata aktardılar, başardılar... Teori ve Pratiğin bu denli güçlülüğü — aynı yüzyıl da — bir başka belde de görüldümü acaba? Selçuklu göçlerle birlikte —

karşı koyulmaz yayılışının doruk noktasına ulaşmasıyla —, hem Grek-Lâtin hemde hristiyan uygarlığını kendinde somutlaştırmış olan Rum Devletinin yıkılacağına inanmıştı» bir kere...

Doğudan batıya büyük nüfus akınının başladığı yıllarda Bizans çok kötü günler yaşamaktaydı. İktidarı kaybetmekte olan Bürokrasiyle kendilerine ait orduları bulunan büyük mülk sahipleri arasındaki zıtlık, bitip tükenmek bilmeyen, ülkeyi harabeye çevirip halkı yöneticilerden soğutan iç savaşlara yol açıyordu. Huzursuzluk, nüfusun Avrupa'ya kaymasına yetmişti. Şehirde geriye kalanlar, yani hristiyan halk «Müslüman Türk'ler'in adaletinden bahsetmeye başlamıştı...

Küçük Asya'nı fethinden (1071'den) önce nüfusunun tam sayısı bilinmemekte. **Ama ülkede, özellikle iç taraflardaki yaylalarda nüfus yoğunluğunun düşük olduğu rivayet edilmektedir.** (15).

1018'de Çağrı bey Küçük Asya'ya ilk keşif hareketini yapar. (Çağrı bey dönüşünde hiç bir mal, haraç getirmemiştir.) Döndüğünde Tuğrul bey'e «Bu memlekette bize karşı koyacak kimseye raslamadım» der. (16). Bu tarih de (yani 1018) göçlerin hızlandığı, insan selinin dalgalar halinde Küçük Asya'ya aktığı görülür. Göç 13. yy.'ın ikinci çeyreğinde gerçekleştirilecek olan 2. göç dalgasına kadar sürecektir.

Ne yazık ki Selçuklular kendi iç organizasyonlarını sağlam temellere oturtamadıklarından, fışkırış tam olarak hedefine varamıyordu. Yine de sınır da nüfus kaymaları başlamıştı. **«Nüfus kesafeti ve yersizlikten sıkıntı çeken ve bir birini sıkıştıran göçebeler, BOY BEYLERİ İDARESİNDE aileleri ve sürüleriyle göç ederek; kendilerine yurt, hayvanlarına otlak bulmak gayesiyle Bizans sınırlarından içeriye girmeye başlarlar»** (Prof. Dr. Osman Turan'ın **Türkler Anadolu'da**)

Kaynayan nüfusla yeni bölgeler fetih ediliyor, her fetih bölgesi yenden nüfus yoğunluğuna sahne oluyordu.

Anadoluya olan nüfus göçlerinin isimsiz kahramanları dervişler, alp-gaziler atlarının durduğu yerde çalışmaya başlıyorlardı. Çünkü onların inandığı koordinasyon «şuurlandırılmış beyne sahip nüfus kalabalığı» istiyordu, üreten insanlar istiyordu. **Ve yerleşen insanlara çalışmalarının karşılığı olan ücret, terleri kurumadan verilecektir. Fazla nüfusun ekonomik yapıyı olumsuz yönde etkilemesini ve oluşacak sefaleti kaynağında önlemek için yine Derviş'ler çalışıyordu.** (17). Gençlik geleneğinin (Fütüvvet şiarı) kuşattığı modeller (Ahilik, Esnaf Teşkilâtları) hep onların eseri idi. Tekkeler nüfusun eğitimiyle uğraşıyordu.

Populasyonist (18) Selçuklular fazla nüfusun talebini karşılamak, sosyal adaleti gerçekleştirmek için şehirler inşa ettiler. Nüfusu 100.000'ni aşan şehirler... Nitekim Sivas XIV. yy'da 120.000'lik bir nüfusa sahiptir. Fazla nüfus ve güçlü ekonomi politikası Selçuklu'nun XIV yy'daki bütçesini 7

milyar TL.'sına ulaştırmıştı. Aynı devirde İngiltere bütçesi Tebriz bütçesine ulaşabiliyordu. (Nüfus İstatistik gurubuna bkz.)

Ömer Lütfi Barkan'ın da belirttiği gibi fazla nüfus olmasaydı asimilasyon gerçekleştirilemezdi. Fazla nüfusun Anadolu'da yerleşik olması, daha sonraki yıllarda ülkede görülecek Moğol yıkımının etkilerini azaltacak ve rekonstrüksiyon (diriliş — yeniden inşa) hareketinin temel gücünü temsil edecektir.

«Böylece Anadolu'da gelişen ve biriken (Müslüman) Türk enerjisi ve çoğalan (Musluman) Türk nüfusu önce Balkanlar'a sonrada üç kıtaya yayıldı. (19)

SONUÇ

D

1975 Türkiye'sine bakıldığı zaman nüfus politikasının (Population Policy) çok yanlış yürütüldüğünü, geleceğimizi şüpheler içerisine sokan bir tarzda olduğunu görmekteyiz.

Halbuki tarihte atalarımız fazla nüfusun itici gücüyle Viyana'ya varmıştır.

Realiteyi gören ekonomistlerde bizimle aynı görüşü paylaşmaktadır. yani popülastyonist'dirler. «İsraf ekonomisi; İNSANIMIZI, sermayemizi, teşkilatımızı, toprağımızı, iptidai maddemizi ve zamanımızı eritmektedir.» (20)

Türkiye'de nüfusun, işsizlik vb. bir takım meseleler oluşturduğu ileri sürülmektedir. Biz sosyo-ekonomik meselelerin fazla nüfus sebebiyle olmadığı kanaatindeyiz. Gerçekten de meseleler, Türkiye'de yerleşme düzeninin bozukluğundan ileri gelmektedir (21)

Selçuklu ve Osmanlı günümüzde gerçekleştirilmesi istenen plânları uygulayandı. İnsanını israf eden değil, emek gücünü kullanan sosyo-ekonomik çarklara sahipti.

Özetlersek: 1 — Selçuklular nüfusu itici güç olarak kullanıyorlardı.
2 — Çok iyi bir iskan politikası yürütüyorlardı.

Nüfus İstatistikleri Gurubu.

	Ülkenin Adı	1086 yılı	1377 yılı	1545 yılı	1600 yılı
1	İngiltere	1.100.000	2.232.000		3.450.000 3.450.000
2	Fransa	—	—	17.000.000	16.000000
3	İtalya	—	—	—	13.000000
4	İspanya	—	—	—	8.000000
					20.000000
6	Rumeli	—	—	—	—
7	Mısır	—	—	—	—
8	Afrika	—	—	—	—

(Rakkamlar Tahminidir.)

Notlar:

- 1 — Kısım değiştirilerek... «Selçuklular Zamanında Türkiye» Prof. Dr. Osman Turan. 1971. İstanbul. Sayfa XXII'den.
- 2 — Bknz: «Türkiye'nin Manzarası» Necip Fazıl 1973. İstanbul. Sayfa 41.
- 3 — Bknz: XX.yy'da Dünya Ekonomisi «Doç. Dr. Yüksel Ülken. 1964. İstanbul. Sayfa 11-34.
- 4 — Bknz: «Millî Gençlik» Murat Muzafferoğlu. 1974. Şubat Sayısı. İstanbul. Sayfa 51.
- 5 — Daha fazla bilgi için... «İktisat» Paul. A. Samuelson. 1970. İstanbul. Sayfa 801 - 860.
- 6 — Emperyalistlerin tüm amacı ülkemizi koloni durumuna sokmak içindir. Daha fazla bilgi için bknz: Dr. Hikmet Kıvılcımlı «Emperyalizm. Geberen Kapitalizm» 1974. İstanbul. Bir başka kitap: Paul. A. Samuelson'un «İktisat» isimli eseri. Sayfa 884-902 (1973 baskısı).
- 7 — Bknz: «Az Gelişmişliğin Çarkları» J. Albertini. 1972. İstanbul. Sayfa 19-20.
- 8 — Bknz: «İslâm Tarihi» Ahmet Hilmi (Z. N.) 1974. İstanbul. Sayfa 802-815.
- 9 — Bknz: «Devlet Kuran İrade» Emin Işık. 1974 İstanbul. Sayfa 1-9.
- 10 — Bknz: «İsraf Ekonomisi» Dr. Agâh Oktay Güner. 1975. İstanbul. Sayfa 95-112.
- 11 — Bknz: «İradenin Davarı» Nurettin Topcu. 1968 İstanbul. Sayfa 46'dan.
- 12 — Bknz: «İktisadi Coğrafya II» (Teksir) Prof. Dr. Şekip Yegin. Nüfus Bölümü.
- 13 — Değiştirerek aldım... «Türkiye'nin İktisadi ve İhtimai Tarihi» C. I. Mustafa Akdağ. İst. 1974 Sayfa 10.
- 14 — Bknz: «Türk İktisat Tarihi» Gökhan Evliyaoglu. 1972. İstanbul. Sayfa 59-135. Bu sayfalarda «Türk'ün sosyoekonomik sağduyusu hemen sezilir.»
- 15 — Bknz: Az Gelişmişlik Süresinde Türkiye» Stefanos Yerasimos 1. cilt. 1974. İst.
- 16 — Bknz: «Türkler Anadolu'da» Osman Turan 1974. İst. Say 29.
- 17 — Bu konuda daha fazla bilgi sahibi olmak istiyorsanız... Hareket Dergisi (P. K. 1240. İstanbul) 90, 91, 92, 96, 97, 98, 99, 100, 107, 109-110 sayılarında Mustafa Kara ve Ahmet Debbaoğlu'nun enteresan inceleme ve araştırmaları mevcuttur.
- 18 — Fazla nüfusun sosyoekonomik yapıya canlılık getireceğine inananlar...
- 19 — Prof. Dr. Osman Turan'ın «Türkler Anadolu'da»..... Say. 61.
- 20 — Bknz: «İsraf Ekonomisi» Dr. Agâh Oktay..... Say. 223 ve önsözde.
- 21 — Bknz: İş ve İşçi Bulma Kurumu Yayını No: 98. «16. Danışma Kurulu Tutanağı» Doç. Dr. Turan Yazgan'ın konuşması. (59-60) ve (65-67). sayfalarda.

Doğrudan Faydalanılan Eserler.

Prof. Dr. Osman Turan: 1 — Selçuklular Zamanında Türkiye 2 — Selçuklular Tarihi ve Türk — İslâm Medeniyeti 3 — Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi (I. ve II. Cilt) 4 — Türkler Anadolu'da. Paul. A. Samuesun; İktisat. Yılmaz Öztuna; Türkiye Tarihi. Dr. Agâh Oktay Güner; İsraf Ekonomisi. Doç. Dr. Yüksel Ülken: 1 — XXyy. da Dünya Ekonomisi. Cemil Meriç; Ümrandan Uygurlığa 2 — Bu Ülke. Mehmet Şeker; Fetihlerle Anadolunun Türkleşmesi. Necip Fazıl Kısakürek: 1 — İdeolocya Örgücü 2 — Türkiye'nin Manzarası. Ahmet Hilmi: İslâm Tarihi, Nurettin Topçu: İradenin Dâvası, Kemal Vahbi Gül: Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması Fuat Köprülü; Osmanlı Devletinin Kuruluşu, Abdülbâki Gölpınarlı: Tasavvuf.

Mülkiyet Nedir ? - 2 -

İMTİHAN ARACI OLARAK MÜLKİYET

Ahmet MEMDUHOĞLU

Mallarını Allah yolunda harcayanların hali yedi başak bitiren, her başakta yüz tane bulunan birtek tohumun hali gibidir. Allah kime dilerse ona kat kat verir. Allah ihsanı bol olan, hakkıyla bilendir. Mallarını (Allah yolunda) harcıyıp da sonra harcadıklarının arkasından bir boşa kakış ve bir takım eziyet katmayanlar (yok mu?) Onların rableri yanında mükâfaatları vardır. Onlara hiçbir korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değildir. İyi bir söz ve bir ayıp örtme, ardından eziyet gelen bir sadakadan hayırlıdır. Allah kullarının sadakalarından müsteğnidir. Halimdir (ukubette acele edici değildir.) Ey iman edenler, sadakalarınızı - malınızı insanlara gösteriş için harcayan, Allah'a ve ahiret gününe inanmayan bir kimse gibi, başa kakmak ve incitmek suretiyle heder etmeyiniz. Çünkü onun hali, üzerinde bir toprak bulunup da kendisine şiddetli bir yağmur isabet eden bu suretle o, kendisini kaskatı bir taş halinde bırakmış olan kaypak bir kayanın hali gibidir. Onlar (dünyada) işledikleri hiçbir şeyden (sevab kazanmaya) muktedir olamazlar. Allah kafirler gûruhuna hidayet vermez. Allah'ın rızasını istemek ve ruhlarında olan (iman)ı kökleştirip takviye etmek için mallarını harcayanların hali de bir tepenin üzerinde bulunan güzel bir bağçenin haline benzer ki ona bol bir yağmur isabet etmiş de meyvelerini iki kat vermiştir, ona bol bir yağmur düşmese de (hiç olmazsa onda) bir çisinti (bulunur.) Allah, ne yaparsanız (hepsini) hakkıyla görücüdür. Sizden herhangi biriniz arzu eder mi ki, hurmalardan üzümlerden onun bir bahçesi olsun, altından ırmaklar aksın, orada kendisinin de bir çeşit meyveleri bulunsun, (fakat) ona ihtiyarlık çöksün, aciz ve küçük çocukları da olsun, derken (onun ve yavrularının biricik geçim vasıtaları (olan) o bağçeye içinde bir ateş bulunan bir bora isabet etsin de o, yanıversin? İşte Allah size ayetlerini apaçık bildirir. Olur ki iyi düşünürsünüz.

(Kur'an, el, Bakare 261 - 266)

ALTMIS

İslama göre mülkiyetin ne olduğunu incelerken İslamın insana ve topluma bakış tarzını gözönünde bulundurmak gerekmektedir. Müslümanın mülkiyet hakkı islami toplum düzeni ve islamın insana verdiği şahsiyetle açıklanabilir. İslami toplumun ve şahsiyetin dışında mücerred bir mülkiyet kavramından bahsetmek insanı yanılgıya düşürür. Çünkü müslümanın hayat tarzı tamamen kendine has bir hayat tarzıdır. Ve ancak kendi bütünlüğü içinde, kendi dünya görüşü içinde mütalaa edilince gerçek anlamını bulur. Mülkiyet ve onun gibi özel ve müşahhas müesseseleri tek başlarına değerlendirmek yanlıştır. Bu yüzden özel müesseseler hakkında konuşanların çoğu hata etmektedirler.

Bu konuda iki misal verebiliriz. Bunlardan birisi «Maksim Rodinson dur» İslam ve Kapitalizm kitabında mülkiyet konusunda genel bir eğilimi olmadığını söylemektedir. (1) Aynı kitapta mülkiyete sosyal bir baskının olmadığını söyleyen yazar, islami toplumda mülkiyetin sosyalist ya da kapitalist usullerle tesbit edilebileceğini de söyleyerek büyük bir çelişkiyi sahnelemektedir.

Aynı şekilde Halil Cin'de (2) Osmanlılardaki bir uygulamaya dayanarak mülkiyetin mutlak masuniyetine ve islami görüşte insanın mülkteki zilyedliğinin aslı bulunmadığı kanaatine varırken, İslamın genel görüşünü gözönünde bulundurmadığı için hataya düşüyor. Çünkü misal olarak alınan uygulama islam hukukunda daha sonra «Mecelle» de tesbit edilen kurallarla çelişmektedir. Mecelle'deki kurallar amme yararı söz konusu olunca ferdin zararına bakılmayacağını birkaç kez söylemektedir. (3) O zamana kadar amme menfaatine istimlake gerek duyulmaması, bu uygulamaya ihtiyaç olmaması ile açıklanabilir. Bu konuda en uygun olanı toplumun o günkü şartlarını gözönünde bulundurmaktır. Peygamber devrindeki bazı olaylar bize göstermektedir ki kişilerin mülkiyet hakları toplum menfaatine kısıtlanabilir.

Bu peygamber s.a.v. devrinde kişilerin gönül rızaları ile sağlanıyordu. Ensar ile Muhacirler arasındaki kardeşlik ve çeşitli savaşlardaki iktisadi yardımlaşma gönül rızası ile sağlanıyordu, ama, Kur'an'daki malla cihadı emreden ayetleri gözönüne getirirsek, meselenin gönül rızasını da aştığını, aşması gerektiğini söyleyebiliriz. Bu gibi yanılgılar meseleyi islâmın bütünlüğü içinde ele almamaktan doğmaktadır. Bu yüzden islâmın genel görüşünü tesbit etmek durumundayız.

İSLÂMİN GENEL GÖRÜŞÜ

İslâm Allah'ın razı olduğu telâkkî, dünya görüşüdür. Genel olarak insanların dünyadaki hayatlarını düzenlemek için gönderilmiştir. İslâm diğer dünya görüşlerinden kesin ve temel özelliklerle ayrılır. Her ne kadar in-

sanların dünya hayatlarını düzenleyen bir dünya görüşü ise de, islâm, gayesi ile ahirete yöneliktir. İnsanların hayatları dünyadaki belirli, sınırlı yaşama süresinde sona ermez, devam eder, gerçeğinden hareket eden bu görüşte insanın pozisyonu ahiret hayatına dönük biçimde belirlenmiştir. İnsanın bu pozisyonu varlığının gerçeğini kavraması ile mümkündür. (4) insan yaratıldığı dünyada var olmasının sebebinin ahirete hazırlanmak olduğunu, dünyanın imtihan dünyası (5) olması gerçeğini bilerek varlığının gereğini kavrayabilir. Gerçekten insan yaratılmış bir varlıktır. (6) Dünyada bulunmasının sebebi ise ahiretini kazanmaktır. (7) «Dünya ahiretin ekeneğidir» (8) Dünya ahiret için imtihan yeridir. Ahiret sonsuzdur. Müslümanın sahip olduğu her şey bu imtihanın konusudur. Olaylar da birer imtihan aracıdır:

«O hanginizin daha güzel amel edeceğini imtihan etmek için ölümü de dirimi de taklit eden ve yaratandır.» (9) Andolsun, sizi biraz korku, açlık, mallardan canlardan ve mahsullerden yana eksiltme ile imtihan edeceğiz. Sabredenlere müjdele.» (10) «Her nefis geçmişinden imtihan edilecek» (11)

İslâmın insanın ahiretini kazanması için kurallar koyması insanın dünyaya hayatı dışındaki davranışlarını ilgilendirmez. Zaten dünya hayatı dışında iradeli davranış da yoktur. Bu yüzden islâmî kurallar insanın dünyadaki hayatını düzenleyici kurallardır. (12) Genel olarak insanın bu pozisyonunda içinde sahip olduğu mal da imtihan araçlarından biridir. Malın imtihan aracı olmasını belirleyen özellikleri vardır.

İMTİHAN ARACI OLAN MAL

Önceki yazımızda belirttiğimiz gibi islâm ferdi mülkiyeti kabul etmiştir. İnsanın mal üzerindeki mülkiyet hakkı sınırları ve görevleri ile maldan yararlanma şeklidir. İnsanın maldan yararlanış biçimi genel imtihanın bir bölümünü meydana getirir. Hayat imtihan için yaratılmıştır. Mal bu imtihanın bir bölümüdür. «Mallarınız da, evlatlarınız da sizin için ancak bir imtihan konusudur. Allah ise büyük mükafaat onun nezdindedir. O halde gücünüzün yettiği kadar Allah'tan korkun. Dinleyin, itaat edin. (Mallarınızı da Allah yolunda) kendinizin hayrı olarak harcayın. Kim nefsinin cimriliklerinden okunursa işte onlar istediklerine kavuşanlardır. Eğer Allah'a gönül hoşluğu ile ödünç vererseniz onu sizin için kat kat artırır. Hem sizi yarlıgar da. Allah aza çok mükafaat verendir. Ceza hususunda acele etmeyen- dir. O Gizliyi de aşikarı da bilendir. (13)

Ancak insanların sahip olmaya karşı hırsları vardır. Nefislere cimrilik hazırlanmıştır. (14) Bu hırs fitri bir özelliktir. «Kadınlara, oğullara, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, salma güzel atlara, hayvanlara,

ekinlere olan ihtiraskarane sevgi insanlara bezenip süslenmiştir. Bunlar dünya hayatının birer faydasıdır. Allah... nihayet dönüp varılacak yerin güzelliği onun nezdindedir. (15) Ayette belirtilen mala karşı hırs bazı hadislerde daha keskin belirtilmiştir.

«Ademoğlu ihtiyarladıkça iki şey gencelir Mal hırsı ve ömür hırsı» (16)

«Ademoğlunun altından iki vadisi olsa, ister ki üçüncüsü olsun.» (17) Fakat bu hırs dengeli olmak, aşılmak zorundadır. Yukardaki ayetin devamında gelen ayet bu konuyu tesbit ediyor.

«De ki: Size bunlardan daha hayırlısını haber vereyim mi? Takvaya erenler için rableri katında altından ırmaklar akan cennetler —ki orada ebedi kalıcıdır— temizlenmiş zevceler, Allah'tan da bir rıza vardır. Allah kullarını hakkıyla görücüdür. (18) Başka bir ayet konuyu daha açık belirliyor: Mal sevgisinden dolayı çok katı olan insana (19) şöyle sesleniyor.

«De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, kabileler ellerinize geçirdiğiniz malları kesada uğramasından korktuğunuz bir ticaret ve hoşunuza gitmekte olan meskenler size Allah'tan. Onun peygamberinden ve onun yolundaki cahadden daha sevgili ise artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyedurun. Allah fasıklar guruhunu hidayete erdirmez.» (20)

İnsanlar herşeyden önce ellerindeki malın Allah'ın kendilerine bir lutfu olduğunu bilmeli, malları dolayısıyla isyana kalkışmamalıdır. Bu taktirde onların sahip oldukları mallar kendilerine bir yarar sağlamayacaktır. (21)

Kur'an-ı Kerimde çeşitli yerlerde mala sahip olmanın bir sınıf imtiyazı doğurmaması, fakat insanların bir kısmının sahip oldukları malları dolayısıyla kendilerine imtiyaz sağlamış oldukları, toplulukların da bu yolla hakimiyet kurdukları belirtilmiştir. Fakat onların sağladıkları bu hakimiyet ve imtiyazların haklarında faydalı olmadığı, olmayacağı söylenmiş, durumları kınanmıştır. Birçok ayet bunlardan bahsederken ahiretlerini kaybettikleri, dünyalarını zulümle karattıklarını ve sonunda kötü akıbetlerin onları beklediğini ilan etmektedir. Kar'un'un ve Firavun'un hayatlarından geçenler bunların açık örnekleridir.

«Gerçekte Kar'un Musa'nın Kavmindendi. Fakat onlara karşı serkeşlik etti. Biz ona öyle hazineler verdik ki anahtarları güçlü kuvvetli büyük bir cemaate ağır geliyordu. O vakit kavmi ona şöyle demişti. Şımarma, çünkü Allah şımarıkları sevmez Allah'ın sana verdiği maldan ahiret yurdunu ara dünyadan da nasibini unutma. Allah sana ihsan ettiği gibi sen de insanlara ihsanda bulun. Yerde fesad arama. Çünkü Allah fesatçıları sevmez.

Karun dedi ki: Bu servet bana ancak bende olan ilmi sayesinde verilmiştir.

(O madem alimdi de) Kendisinden evvelki nesillerden kuvvetçe ondan daha üstün, çoklukça daha fazla kimseleri Allah'ın hakikaten helak etmiş olduğunu bilmedi mi! Mücrimlerden günahları sorulmaz.

Derken debdebesi ile kavminin karşısına çıktı. Dünya hayatını arzu edenler nolurdu dediler. Karun'a verilen gibi bizim de olsaydı. O hakikaten büyük nasib sahibidir.

Kendilerine ilim verilenlerde şöyle dediler: Yazıklar olsun size Allah'ın sevabı iman ve iyi amel eden kimseler için daha hayırlıdır. Buna da sabır edenlerden başkası kavuşturulamaz.

Nihayet biz onu da sarayını da yere geçiriverdik. Artık Allah'a karşı kendisine yardım edecek hiçbir cemaati de yoktu onun. Bizzat kendisini müdafaa edebileceklerinden de değildi o.

Dün onun mevkinin temenni edenler sabahleyin şöyle diyorlardı. Vay demek ki Allah bize lutfetmeseydi bizi de muhakkak batırırdı. Vay demek ki hakikat Allah kullarından kimi dilerse onun rızkını yayıyor yahut da raltıyor.

Şudur: «Kafirler felah bulmaz.» (22) Bu ve buna benzer ayetler insana malının hiç bir üstünlük sağlamayacağını delillendirmektedirler. Kur'an-ı Kerimde çeşitli yerlerde belirtildiği gibi, islâmda insanların birbirlerine üstünlükleri ancak takva ile olur. Yalnız mal ve servetleri dolayısıyla isyan ederek üstünlük taslayanlar ve hakimiyet kuranlar realite olarak vardır. Ve bunların varlıkları islâmın bu konudaki görüşü ile çelişmez. Çünkü islâm onların varlığını kabul etmiş ama olmamaları gerektiğini ya da bu durumlarının kendilerine ahirette zararlı olacağını da belirtmiştir. Malın sınıf ayrıcalığı ve tahakküm unsuru olması Kur'an-ı Kerimde anlatılırken Yahudi ve Hristiyan din adamlarının da bu duruma düştükleri söylenmiştir.

«Ey iman edenler, şu muhakkak ki Yahudi bilginlerinin ve Hristiyan rahiblerinin çoğu batıl sebeplerle insanların mallarını yerler. (Onları) Allah'ın yolundan engellerler. Altını ve gümüşü yığıp biriktirip de onları Allah yolunda harcamayanlar.. İşte bunlara pek açık azabı müjdele.

O gün ki bunlar yakılacak cehennem ateşinin içinde kızdırılacak da o kimselerin alınları, böğürleri ve sırtları bunlarla dağlanacak «işte bu nefisleriniz için toplayıp sakladıklarınız. Artık saklayıp istif ettiğiniz bu nesneleri tadın.» (23)

1 — Rodinsan, Maxim, İslâmiyet ve Kapitalizm, Gün yayınları 1969

2 — Cin, Halil, Miri Arazi ve Bu Arazinin Mülk Halize Dönüşümü Ank. 1969.

3 — Mecelle mad. 26. Zararîâmı def' için zazarı has ihtiyar okunur.

27. Zarar-ı eşed zarar-ı ehaf ile izale okunur.
ve 28 ve 29. madeler bu konuyla ilgilidir.
- 4 — K. el Kıyame 36. «İnsan başıboş bırakıldığını mı sanıyor.»
5 — K. el-Mülk 2
6 — K. Dehr 2
7 — K. ez Zariyat 56
8 — Hadis
9 — K. el Mülk 2
10 — K. el - Bakare 155 (ve el' A'raf 168, 163, el' Enbiya 35, el-Maide 48,...)
11 — K. Yunûs 31
12 — K.
13 — K. et Yekaabun 15-18
14 — K. en-Nisa 128 ayrıca bak. K. el Bakara 268)
15 — K. Al-i Imran 14
16 — et-Tac el Camim li' Usul, Eş Şeyh Mansur Ali Nasif C. 5 S. 153
17 — Tirmizi. Sünen, (13 Cild) C. 9. S. 205.
18 — K. Al-i Imran 15.
19 — K. el-Adiyat 8
20 — K. et-Tevbe 24
21 — K. es Şuara 88, Mü'minin 55, Mesed 2, el-Leyl 11 ve 18.
22 — K. el-Kasas (76-82) (ilgili ayetler et-Tevbe 34, 69 Sebe' 35 Al-i Im-
ran 10, 116 el-Mücadile 17)
23 — K. et-Tevbe 34-35.

b. d. yayınları'nın 11 inci kitabı

B Â B İ Â L İ

Necip Fazıl KISAKÜREK

25 Lira

OTOMOTİV SANAYİİ ÜZERİNE

İbrahim Mete BEĞOĞLU

Konunun mahiyeti :

Otomotiv sanayiini dar bir çerçeve içersinde mütelâa etmek mümkün olmadığından dolayı, bugün ülkemiz için çok mühim bir sektör olduğunu söylersek, mübalâğa etmiş sayılmayız.

Ülkemizde, otomotiv sanayii hakkında çeşitli görüşler vardır. Bir taraftan otomotiv sanayiinin ülkemizdeki görünümünün basit bir montaj faaliyetinden ileri gidemediği söylenmekte, diğer taraftan bu sanayiın ülke ekonomisine büyük faydaları olduğu iddia edilmektedir. Mevzu, son günlerde üzerinde hararetli münakaşalar yapılan **Harp Sanayii** ile de yakından alâkalı olduğu için yeniden aktüel olma durumundadır.

Yazımızda, ülkemizdeki otomotiv sanayiinin durumunu kısaca gözden geçirecek, gelişmekte olan ülkelerle mukayeseler yapacak ve ortak pazar karşısında sanayiın durumuna temas etmeye çalışacağız.

Türkiye'de 1954 yılından itibaren **Montaj Sanayii** şeklinde başlamış olan motorlu taşıt imalatı, 14.4.1964 tarihinde yürürlüğe konulan **Montaj Sanayii Talimatı** ile disiplin altına sokulmak istenmiştir. Montaj Sanayii Talimatı, bu sanayi türünü şöyle tanımlamaktadır: «Yerli tüm imali büyük yatırım, özel bilgi ve tecrübe isteyen veya memleketteki ihtiyaç ve talebin seviyesi yerli tüm imâl için ekonomik omlayan mamullerin, dışardan ithal edilen dağınık parçalarla yerli parçaların birleştirilmesi yolu ile yapılan imaldır» (1).

Otomotiv sanayii, genellikle; kamyon, özel hizmet kamyonları, kamyonet, otobüs, minibüs, benzeri yük ve yolcu taşıt araçları, binek ve arazi otomobili ve traktörü kapsamaktadır. Memleketimizde, milletlerarası standart sanayi tasniflerinden (ISIC) ayrı bir tasnif kullanılmaktadır. Nitekim, Devlet Plânlama Teşkilâtı (DPT); Otomotiv Sanayii yerine **Karayolları Taşıtları İmalâtı Sanayii** terimini kullanmakta olup, bu sanayi kolu; kamyon, kamyonet, otobüs, minibüs, binek ve arazi otomobilini kapsamak-

tadır. Diğerleri alt gurubunda; özel hizmet kamyonları vs. yanında motosiklet ve triportörlerin de dahil edilip edilmemiş olduğu belli değildir. Traktör ise DPT tarafından Tarım Aletleri ve Makinaları İmalât Sanayii grubunda ele alınmaktadır. Makina mühendisleri odasının yapmış olduğu tasnif ise daha değişiktir. Burada en doğru yol, **Milletlerarası Standart Sanayi Tasniflerine** uymak olacaktır. Buna göre; traktör, otomotiv sanayiine dahil edilmeli, triportör ve motosiklet ile karayolları taşıtları büyük onarım ve tamirati, otomotiv sanayii dışında tutulmalıdır (2).

Sanayiın Önemi

Memleketimizin, Avrupa ülkelerine nazaran daha geniş bir sahayı işgal etmesi, iskân bölgelerinin çok sayıda ve dağınık oluşu, gıda maddeleri üretim-tüketim merkezleri arasındaki mesafenin oldukça fazla olması ve bu maddelerin ziyan olmadan nakledilmesi mecburiyeti, demiryolu ulaşımının kifayetsiz oluşu ilah., etkin bir karayolu ulaştırma sisteminin kurulmasını gerektirmektedir.

Otomotiv sanayii, arzettiği çeşitli teknik hizmetlerden ve teknolojik özelliklerden dolayı **sürükleyici** bir sanayi koludur. Sanayi, bünyesinde; döküm, sac basma, döşeme, kaynak vs. gibi imalat usulleri gerektirdiği için (3) hem yan sanayiın gelişmesine, hem de imalat teknolojisinin ilerlemesine yardımcı olur.

Sanayiın Gelişme Süreci

Otomotiv sanayiide diğer sanayi kollarında olduğu gibi, kurulduğu memleketlerde bir takım merhalelerden sonra bugünkü durumuna gelmiştir.

Otomotiv sanayii de diğer sanayi kollarında olduğu gibi, kurulduğu devresinde iyi bir **koruma ve plânlama stratejisi** takip etmek ihtiyacını duymuşlardır. Bugün, dünyada motorlu taşıt üretimin de ikinci sırayı işgal eden Japonya (4), toplam imalatındaki yerli üretimi %98.5'a çıkaran Brezilya (5) ve baştaki hatalı plânlarından dönerek 1972 yılında 90.079 adet motorlu vasıta imal eden (6) Hindistan, hep bu yolu takip etmişlerdir.

Memleketimizde, taşıt araçları ve makina ithalâtı ve ticaretinin nüveleri 1948-50 yıllarında kurulmuştur. 1954-58 yılları arasında ithal-ikame sanayiinin bir an evvel kurulma prensibi kabul edilmiş, böylece karayolları taşıtları ve tarım makinaları montaj sanayii de bu dönemde kurulmuştur. (7).

Birinci beş yıllık kalkınma plânına (1963-1967) göre, başta traktör olmak üzere, tarım makinaları imalatı genişletilecek, böylece tarım kesimin-

de daha ileri üretim teknikleri kullanılması imkânı sağlanacaktı. Karayolları taşıtları sanayii ise montaj'dan başlayıp kademeli olarak yurt içinde imalata kadar yükselecek şekilde geliştirilecekti. Diğer taraftan genel bir prensip olarak, yeteri kadar ve istenilen nitelikte yerlisi yapılan mamûllerin ithalâtının koruma hedeflerine uygun şekilde denetlenmesine ya da tüm yasaklanmasına gidilecekti. (8). 1963 yılı Nisan ayında alınan bir kararla, kamyon ve otobüs ithâli kotalardan çıkarılmış olmasına rağmen, önceden alınan tahsisler ve kamu kuruluşlarının talepleri neticesinde 1963'de ithalât devam etmiş ve 10.119 adet kamyon-kamyonet, 747 adet otobüs ve bedelsiz ithalât yoluyla 14.641 adet binek arabası ülkeye girmiştir. 1964'de ise 4465 kamyon ve 326 otobüs ithâl olunmuştur (9). Birinci beş yıllık plân devresi incelenirse, motorlu taşıt sanayiine gereken önemin ve-tilmediği kolayca görülebilir. Bu arada DPT'nin yapmış olduğu isabetsiz tahminler de işin diğer vechesini teşkil etmektedir. 1963 yılı için 2000, 1964 yılı içinde 2500 adet olarak öngörülen kamyon, hakikatte 1963 yılında 11.700, 1964 yılında da 8.400 adet talep olunmuştur (10). Dolayısıyla, DPT'nin kamyona olan talebin 1963'de ancak % 17,1'ini, 1964 de de % 30,3 ünü öngörmesi, yatırımların hatalı tahminlere göre yapılmasına sebep olmuştur.

Birinci beş yıllık plân döneminde, yerli malzeme oranını arttırıcı en önemli tedbirlerden olan **Montaj Sanayii Yönetmeliğinin** uygulanmasının geç kalması, plânın öngördüğü yüksek yerli parça oranına erişilememesine sebep olmuştur. Bunun diğer bir sebebini montaj sanayiinin Türkiye'deki kuruluş ve gelişmesinde aramak gerekir: Plânda ve yıllık programlarda montaj sanayiinin gelişmesini ve yan sanayiin kurulmasını sağlamak amacıyla montaj yerlerinin sayısının **dondurulması** öngörüldüğü halde, bu hüküm uygulanamamıştır.

İkinci Beş Yıllık plân döneminde (1968-1972), binek otomobilinde yerli imalâtın gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. İkinci plân döneminde DPT tarafından aşağıdaki tedbirler öngörülmüştür :

— Talebi karşılamak için firma başına düşen üretim miktarlarını düşürmemek, büyük üretim verimliliğinden faydalanmak için firma sayısını bu ölçülere uygun sınırlar içinde tutacak birleştirici ve sınırlayıcı tedbirler alınacaktır.

— Montaj için döviz tahsislerinde yerli parça oranını arttırıcı ve talebi karşılayıcı bir üretim imkânı sağlamayı esas alacak bir tahsis düzeni uygulanacaktır.

— Motor ve aktarma cihazlarının yerli imalâtla yapımı teşvik edilecek ve gerçekleştirilecektir (11).

Firma başına üretimin düşük seviyede kalmasının ve ikinci plân döneminde hedef alınan motor ve aktarma organlarının yurt içinde imâ-

linin gerçekleşmemesinin en büyük sebebi, çok sayıda firmalardan teşekkül eden **dağınık yapıdır**. Ayrıca, 1970 devalüasyonu ile Temmuz 1970 finansman kanunundan dolayı bu sanayie yatırım yapanların büyük bir kısmı, sadece, otomotiv sanayiinin artık çok kâr getirmeyeceğini düşünerek yatırımlarını geciktirmişlerdir. Böylece ikinci plân dönemindeki yerli imalat hedefi gerçekleştirilememiştir.

Üçüncü plân devresinde bu sanayideki en büyük problem, çok sayıda firmanın küçük kapasiteli sayılacak tesislere sahip olması ve bu kapasitelerin tam olarak kullanılmamasıdır. 1970 yılında otomotiv sanayiinde faaliyet gösteren 20 adet firma mevcuttu.

1973 Programında «seri üretimi olmayan bazı dallarda üretime geçilecek ve üretim artışları sağlanacaktır. Bu amaca dönük olarak dizel motoru, otomobil sanayii dişli kutuları vs gibi konularda önemli teşebbüsler yapılacaktır (12) derken mezkûr yılda bunların hiçbirisi gerçekleşmemiş, sadece Türkiye Ziraî Donatım Kurumunun Adapazarındaki tesisleri için idâme ve tamamlama masrafları olarak ve kalkınmada öncelikli yöreler için tarım alet ve makinaları fabrikası proje etüdü için cem'an 2.970.000 TL. lık (13) yatırım yapılmıştır.

Dizel motoru yapımına, DPT'nin tabiriyle «Örgütlenme Problemi çözümlenemediği için» başlanamamıştır. (14) 1974 programında da dizel motoru yapımıyla ilgili başka bir şeye rastlamak mümkün değildir. 1973 yılında tarım makinalarında görülen üretim artışı, tarım makinaları fiyatlarının yükselmesinden dolayı, bu makinaların imalatının cazip hale gelmesi sebebiyle olmuştur.

Gelişmekte olan ülkelerin motorlu taşıt üretimiyle Türkiye'deki üretimin mukayesesi, otomotiv sanayimiz hakkında daha açık bir fikir sahibi olunmasını sağlayacaktır.

Ülkeler

İspanya

Brezilya

Arjantin

Hindistan

Türkiye

1971 yılı

malât miktarı (adet)

532.362

516.067

253.237

218.844

24.448

Kaynak: Automotive Industries ve Türk Ekonomisinin 50 Yılı.

Ortak Pazar ve Otomotiv Sanayimiz

Ortak Pazar (Avrupa Ekonomik Topluluğu) otomotiv sanayii, eski bir maziye sahip olup 19. asırdan zamanımıza kadar esaslı gelişmeler kaydedilmiştir. AET'de istihsal edilen araçların takriben % 30'u, ABD firmalarının yatırımlarıyla gerçekleşmektedir. AET içinde; **Almanya, Fransa ve İtalya** otomobil üretimini elerinde tutmaktadırlar. Bu üç ülke, üretimin hemen hemen tamamını yapmaktadırlar. AET'deki Amerikan firmalarının -General Motors, Ford, Chrysler- toplam AET binek otomobili içindeki payı % 30 civarındadır. AET otomotiv endüstrisi, 1960 yılından beri istikrarlı bir gelişme için olup, büyük ölçüde ihracata ve milletlerarası piyasaya dönük bulunmaktadır.

Türk otomotiv sanayii AET ile mukayese edildiğinde şu problemler söz konusu olmaktadır:

- a) Firma casameti,
- b) Piyasa genişliği,
- c) Maliyetler,
- d) Yan Sanayi,
- e) Kalite Meselesi,
- f) Vergi Bünyesi farkı
- g) Teknolojik seviye farkı.

Bütün bu problemler tek tek incelendiğinde Türk otomotiv endüstrisinin AET'ye nisbetle çok geri durumda olduğu görülecektir. Zira AET'de firma başına ortalama 350.000 civarında yıllık **fiili üretim** mevcutken, Türkiye'de 1970'de bu durum firma başına 1.500 olarak görünmektedir. Tofaş ve Oyak'ın istihsalıyla bu ortalama bir miktar artacaktır. Türkiye'de firma başına düşen 500 **işgücüne** karşılık AET'nin firma başına işgücü ortalaması 100.000 civarındadır (15). AET ülkeleri, geniş bir **iç piyasaya** sahip oldukları gibi, sanayileri büyük ölçüde **dış piyasaya** da dönüktür. Almanya, Fransa ve İtalya'nın 1971'deki toplam **ihracatı** 2.467.000 civarındadır. Otomotiv sanayimizde **maliyetler**; firma cesametlerinin küçüklüğü, teknik bilgi noksanlığı, ithal edilen parçaların maliyetinin yüksekliği, yüksek vergi oranları, yan sanayiden alınan parçaların fiyatının yüksekliği, demir, çelik gibi temel ham madde ve enerji fiyatının yüksekliği, ve faiz haddinin yüksekliği gibi sebeplerle AET otomotiv sanayiine göre çok yüksek bir seviyededir. Ayrıca bu maliyet yükselmesine istihsal ve parça tedariki ve satış safhasındaki vergilendirme de eklenmelidir. **Enerji maliyeti**, AET ülkelerinininkinin hemen hemen üç misli civarındadır. Teknolojik seviye, AET ülkelerine göre oldukça geridir.

Bu şartlar altında Türk otomotiv sanayiinin AET ile otobüs dışında **rekabeti** söz konusu değildir. Bununda sebebi, otobüs'ün daha **emek-yoğun**

bir üretim metodu istemesi ve emeğin bizde AET ülkelerine göre çok ucuz olmasıdır.

Sonuç

Memleketimizde 1954 yılında başlayan, 1964 yılından itibaren de disiplin altına alındığı iddia edilen otomotiv sanayiinin başlangıçtan bugüne kadar ideal bir gelişme gösterdiğini söylemek mümkün değildir. Zira, ülkemiz açısından gerekli olan, üç-beş parçanın birleştirilmesi neticesi bir motorlu vasıta imâli değil; fakat otomotiv sanayiinin nihai olarak bir motor sanayiine -ve dolayısıyla ağır sanayiye- dönüşmesidir. Bunu temin etmek, bu güne kadar mümkün olmamıştır. Herşeyden önce, otomotiv sanayii, devlet kontrolünden uzak, bir başıboşluk içersinde bugüne kadar gelmiştir. Bu sahada kâr gören özel sektör, kârını maksimize edebileceği noktaya kadar yatırım yapmış, bu noktadan sonra yatırım yapmaktan kaçınmıştır. Bugün halâ bir motor sanayii kurulması için özel teşebbüsün yaptığı ciddi hiçbir çalışma yoktur ve bu başıboşluk devam ettiği müddetçe de olması mümkün değildir.

Türkiye, en kötü ihtimalle üçüncü beş yıllık plân dönemi sonunda (1977) yerli imalâtı % 90-95 oranında gerçekleştirebilmelidir. Böylece; döviz tasarrufu sağlanmış olacak, motorlu taşıt ve yan sanayi sür'atle gelişecek, otomotiv sanayiinde istihdam imkânları büyük ölçüde artacak, montaj seviyesinden yukarı çıkmaya niyetli olmayan asalak firmalar kapanacak ve yedek parça problemi hallolacaktır. Neticede, otomotiv sanayii, dışa bağlı olmaktan kurtulacaktır. Bugün, ithal edilen parçaların teslimindeki herhangi bir gecikme, imalâta dar boğazlar meydana gelmesine sebep olmaktadır. Nasıl ki bir ülkenin hür olması, ülkenin bekası için gerek şart ise, ülke sanayiinin hür olması da sanayiinin bekası için gerek şarttır.

Bugünkü şartlar altında Türkiyenin **Ortak Pazar ülkeleriyle** rekabeti imkânsızdır. Ancak rekabet gücü, otomotiv sanayiinin **ithal-ikame** fonksiyonu şeklinde olabilecektir. Yani, iç pazarda ithalâta karşı bir rekabet gücü mevzuu bahis olabilecektir. Dış pazarlarda ise rekabet, emek-yoğun metodlarla imal edilen otobüs hariç, diğer araçlar için mümkün değildir. Geçiş dönemi şartlarına göre, Ortak Pazardan komple binek arabası ithalinde gümrük vergileri 12 yıl sonra kaldırılacaktır. Bu müddet içinde motor, aktarma organları ve ön düzen sanayii ile yan sanayi, bir an evvel geliştirilip fiili üretime başlatılmazsa, yerli malı binek arabalarının ithal malı binek arabalarıyla rekabeti mümkün olamayacak, dolayısıyla yerli firmalar ya **kapanacak** veya Ortak Pazar üyesi diğer ülkeler tarafından **satın alınacaktır**.

Türkiye, bugün batının içinde bulunduğu ve kurtulmak için türlü çarelere başvurduğu hususi otomobil hastalığına tutulmuştur. Ülkede hususi otomobil alımı gün geçtikçe **hesapsızca** artmaktadır. Böylece her yıl

YETMİŞBİR

milyonlarca lira, hususi otomobillerin yaktığı benzinler için yurt dışına akmaktadır. Büyük şehirlerde trafik ve park problemi, şehir problemleri içinde hemen hemen birinci sırayı işgal etmektedir. Hususi arabalar, devlet hazinesini hesapsızca sömürmekte, ülke kalkınmasında harcanması gereken fonlar, hususi arabaların ortaya çıkardığı problemlerin halinde harcanmaktadır. Daha, ülke ekonomisi için hayati ehemmiyet arzeden altyapı tesislerini tam manâsıyla kuramamış olan ülkemizdeki hususi araba kullanımı ancak **lüks ötesi** olarak vasıflandırılabilir.

Hususi binek arabası imâl eden fabrikaların bir kısmı tadil edilerek kurulması düşünülen -ve ülke müdafaası için mutlaka lâzım olan- Harp Sanayii için nüve teşkil edebilir. İkinci cihan harbine iştirak eden ülkeler bu yola başvurmuşlar, askerî jeep, tank, zırhlı araçlar vs. lerini hep bu yolla yapmışlardır. Bu suretle harp sanayiinin kurulmasına yardımcı olunduktan ve Türk Ordusunun ihtiyacı karşılandıktan sonra dış pazarlara -bilhassa Ortadoğu Ülkeleri- açılma ve onları elde etme imkânı doğacaktır.

Son günlerde, iyice hararetlenen harp sanayii kurulması için garip bir teklif yapıldı: Harp sanayiini özel sektör kursun... Evvelâ, harp sanayiinin turistik otel işletmeciliği vs. den kat'iyetle ayrılması lâzımdır. Harp sanayii, stratejik bir mevkiye bulunan ülkemiz için hayati ehemmiyet arzeden bir meseledir. Pahalıya mal olacak, rantabl olmayacak vs. gibi sebeplerle, devlet eliyle yapılmasına mani olunamaz. Meseleye bu açıdan bakılırsa, devlet eliyle yapılan bütün alt yapı yatırımlarının da özel tün alt yapı yatırımlarının da özel sektör tarafından yapılması gerekir. Hayır! Özel sektör, bu işe kat'iyen karıştırılmamalı, ülkemizde Harp Sanayii, mutlaka devlet eliyle yapılmalıdır.

Nihayet, otomotiv sanayii müessir bir devlet yardımıyla desteklenmeli ve çok sıkı bir şekilde kontrol altında bulundurulmalıdır. Bugüne kadar süregelen başıboşluk, büyük ölçüde, kontrol mekanizmasının işlemeyişinden ileri gelmiştir.

- 1) Resmi Gazete, 14.4.1964
- 2) Mükerrerem Hiç, Montaj Sanayii, İstanbul 1973, s. 25-28.
- 3) Ibid, s. 30
- 4) Automotive Industries, October 1, 1973
- 5) Ibid.
- 6) Ibid
- 7) Mükerrerem Hiç, Türkiye'de Otomotiv Sanayii ve Otomotiv Yon Sanayii, İstanbul 1973, s. 21-22.
- 8) DPT, Kalkınma Plânı, Birinci Beş Yıl, Ankara 1963, s. 205, 338, 342
- 9) Oğuz Borat, Dünya Otomobil Sanayiinde Gelişmeler, İstanbul 1967, s. 20 - 21
- 10) Ibid. s. 23.
- 11) DPT, Kalkınma Plânı, İkinci Beş Yıl, Ankara 1967, s. 519.
- 12) DPT, 1973 Yılı Programı, Ankara 1973, s. 105-110
- 13) DPT, 1973 Programı Yatırımları, Ankara 1973, s. 97
- 14) DPT, 1974 Programı, Ankara 1974, s. 145.
- 15) Mükerrerem Hiç, Montaj Sanayii, s. 310.

BATI İKTİSADI ÜZERİNE

Meselenin dünü/II*

Ahmet Debbaoğlu

Kapitalizmin Gelişmesi; Merkantilist Devre

Sermaye terâkümü kapitalizmin itici kuvvetidir. Ortaçağda ticarî kârlar bu terâkümün kaynağını teşkil ederken malî muamelelerle kârlar belirli ellerde temerküz ediyordu. Faiz karşılığı borç malî muamelelerin esasıydı.

Ortaçağ sona ererken büyük malî güçle zuhur ediyordu, Feodalitenin yıkılarak merkezî devletlerin, bir takım mükellefiyetlerle birlikte, ortaya çıkışı kamu borçlarını yaratan bir vakta olacaktı. Hizmetler artarken bu borçlar da artıyor ayrıca devletlerin çeşitli masraflarını finanse edecek müessir malî güçler teşekkül ediyordu.

16. yüzyılda sermaye spekülasyonları başlayacaktı. Menkul kıymetlerin mübadelesinde ortaya çıkan belirsizlik, bu faaliyetlerden muazzam kârlar elde edilmesine yol açacaktı. Malî kapitalizm gelişirken bünyesinde mevcut bulunan büyük riziko, faizli muameleler, şans ve talih oyunları yani kumar şeklinde sistem içerisinde yer alıyordu. Büyük kârların yanında büyük buhranlar mevcuttur. Bu arada para ticaretiyle birlikte bankalar da kapitalist istihâle vetîresi içerisinde gelişmeye başlıyor.

Kapitalist içtimaî nizamın teessüsü hristiyanlığa da müessir olacaktır. Söz gelişi, protestanlık kapitalist gelişmenin en esaslı unsurlarından olan faizi artık meşru addecektir. Zaten bütünüyle bu yeni mezhebi, kapitalizm önündeki mâinelerin kaldırılması olarak tarif edebiliriz. Böylece ferdiyetçilik daha da güç kazanacak, eski hristiyanlıkta mevcut olmayan rasyonalizasyon teessüs edecek ve kapitalizm protestanlığı kabul eden bölgeerde daha süratli seyretmeye başlayacaktır.

Kapitalizmin en verimli kaynağını deniz keşifleri neticesinde büyük gelişme gösteren sömürgecilik faaliyetleri teşkil etmektedir. İslâm'ın tek-

rar, Osmanlı suretiyle, Ortaşark ve Akdenizde hakimiyet kurmasından sonra Batı için Afrika ve Uzakşark'a yönelmekten başka çare yoktu. 15. yüzyılda başlayan deniz keşifleri sömürgeciliği dev boyutlara ulaştırıyordu. Bu emperyalist faaliyetler, haclı seferleri gibi Batı'nın mağlubiyeti ile sona ermeyecek, bugünkü Batı kapitalizminin başta gelen kaynaklarından birini teşkil edecekti. Afrika'nın, Uzakşark'ın, Amerika'nın muazzam zenginlikleri Avrupa'nın emrine giriyordu. Tarihin kaydettiği en hunhar ve gaddarca usullerle bu bölgelerdeki insanlar imha edilmekteydi. Amerika'daki boş sahaları işletmeye açmak için Afrika'dan buraya gemilerle balık istifi nakledilen zencilerin ticareti o kadar kârlı idi ki nakil esnasında bunların çoğunun ölmesine aldırış bile edilmiyordu. Türlü sömürgelerde ki yerli halk tam manasıyla köleleştiriliyor, ölümle burun buruna çalıştırılıyordu. Şöhretli kapitalizm tarihçisi W. Sombart, Der Moderne Kapitalismus'ta «Zengin olduk, çünkü ırklar ve milletler bizim için tamamen öldüler; bizim için kıtalar ıssızlaştı.» derken, uzun araştırmalarının neticesinde, bugünkü batı ekonomisinin ve medeniyetinin kaynaklarından birini gösteriyordu.

Kapitalizmin terakkisi mübadele hacmini çok genişletmiş, para ihtiyacını alabildiğine kabartmıştı. Amerika'nın keşfiyle elde edilen altın ve gümüş bu ihtiyacı giderdiği gibi, paranın nisbî olarak bollaşması sebebiyle fiyatlarda büyük yükselmeler vukua gelmişti. Meselâ 1520'den 1620'ye piyasadaki gümüş 5 misli çoğalmış, 16. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar fiyatlar 3,5 misli artmıştı. Bu gelişme mülklerinden sabit bir kira geliri elde ederek hayatlarını sürdüren feodal sınıfların iktisadî ve içtimai varlıklarının silinmesini hızlandırdı. Paranın tedavül hacmi genişledi, hızı yükseldi. Menkul sermaye arttı. Bunun neticesinde ticaret hacminde bir genişleme ile yeni yeni sanayi dallarının zuhûru müşahade edildi. Artık feodal sınıflar topraklarını satarlarken ırgat olarak çalıştıkları mâlikâneleri satın alan serfler görülecektir.

16. yüzyıl, aynı zamanda, ilk deniz kâşifleri olan İspanyollarla Portekizlilerin sahneden çekilerek yerlerini Batı ve Kuzeybatı ülkelerine bıraktıkları yüzyıldır. Hele 17. yüzyılın başlangıcından itibaren, İngiltere ön plana geçecektir.

Sermaye birikirken yatırım sahalarının da açılması gerekiyordu. Bunun için 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hisse senetli şirketlerin teşekkülünün başladığı ve bankaların inkişaf ve tekâmül ettiği görülür. Ticarî kapitalizmin gelişmesi mâlî kapitalizmin kaynaklarının gürleşmesi demektir. Borsalar zuhûr etmekte olup ticarî kapitalizm tekelleşmeye başlamıştır. Biriken sermayenin sahipleri ticarî yatırımlardan ziyade devlet borçlarını tercih ediyorlardı. Bunun başlıca iki sebebi vardır: Deniz aşırı ticaretin sağladığı büyük kârların bu faaliyetin finansmanı için gerekli ser-

mayeyi kısa sürede teşkil etmesi ve kapitalistlerin emek sarfetmeden, yeni bir kıymet ve fayda yaratmayarak, fırsatlardan faydalanmak suretiyle gelirlerini arttırmayı tercih etmeleri. Biriken sermayenin yöneldiği diğer sahalara ise lüks istihlâk, gayrimenkuller ve seigneurlerin satışa çıkaradıkları topraklardır. Siyasî ve idarî masrafların artması da sermayenin yenisinden istihsale dönmeyip bünye içersinde massedilmesine sebep oluyordu. Netice olarak sermaye, faiz haddi % 4-5'e düşecek kadar, boldur fakat değil sanayie malî kaynak teşkil etmesi, yeni kıymet yaratıcı sahalara bile yönelmesi bahis mevzuu değildir. Bunun yerine mevcut kıymetlerin yeniden inkısam ile, belirli ellerde temerküzü hızlanmıştır.

Ortaçağ Avrupasında kilise fikriyatı içerisinde yer alan iktisadî düşünce kapitalizmi yaratan bütün şartlarla birlikte değişirken yeni iktisadî içtimaî nizamla diyalektik münasebetini devam ettirmiştir. Ortaçağın sonuna da feodalizmin yıkılışı ve milletlerin teşekkülü ile merkezî devletlerin kuruluşu suretiyle ortaya çıkan yeni siyasî çerçeve ile gelişen ticarî faaliyetler merkantilist düşünceyi yaratmıştır. Ticarî kapitalist sınıfın ideolojisinin ifadesi olan bu siyasî iktisat mezhebi 300 yıl kadar merkezî devletlerin tatbikî iktisat ilkelerini tayin edecektir. Ziraatı ve küçük sanayii kendine bağımlı hale getiren ticarî sermaye malî kapitalizmin de kaynağını teşkil etmekteydi. Deniz ticaretinde yeni devletlerin hemen yeğâne gelir kaynağı olarak görülmektedir. Böylece devletlerle tüccarların menfaat uyuşması aralarında işbirliğini zarûrî kılmıştı. Tüccarlara tekel imtiyazları verilmekteydi. Fakat Avrupada zuhur eden bir sürü devletin tüccarları yabancı pazarlarda birbirlerine rakip vaziyette bulunuyorlardı. Böylece her tüccar kendi emniyetini sağlayabilmek için kendi devletiyle, her devlet emperyalist siyasetini rahatça tatbik edebilmek için kendi tüccarıyla daha yakın münasebetler kurmak zarureti duymuştu. İşte Batıda feodalizmden merkezî devletlere geçerken milletler teşekkül etmekte ve bahis mevzuu ticarî rekabet, daha sonra bize de sirayet eden, batı tipi miliyetçiliğin kaynağı olacaktı.

Merkantilistler dış ticaret fazlasını, yani bir takım ülkelerin diğerleri aleyhine hazanmalarını savunuyorlardı. Çeşitli ülkelerin menfaatleri çatıştığından himaye gerekliydi. İthalât asgarî seviyede tutulurken ihracat arttırılmaları böylece dış ticaret fazlası sayesinde memlekete mümkün olduğu kadar fazla kıymetli maden girmeliydi.

Merkantilizmin geliştiği devre yeni keşfedilen yerlerden, bilhassa Amerika'dan, eski dünyaya altın ve gümüşün aktığı devredir. Bundan dolayı fiyatlar yükseldikçe yükselmiş sürekli bir enflasyon Avrupayı sarmıştı. Paranın fazlalaştığı yerlerde enflasyonun olacağı tabiiydi. Enflasyon ortamında ticarî kârlar, fiyatlardan daha hızlı yükselir, gelir inkısamı her geçen gün ticarî sınıf lehine değişir. Çünkü ticaret vazî olarak art-

tırılması kaabiliyeti vardır. Oysaki diğer gelirler hemen hemen sabittir ve sabit gelirli sınıflar fiyat artışları karşısında nisbî bir fakirliğe düşer ve olurlar. Böyle bir vaziyette tüccarların mal ihraç edip kıymetli maden ve enflasyon ithal etme istemelerinin sebebi kolayca anlaşılır.

Merkantilistler daha fazla gelir ve istihdam yarattığını, o günün ifadeleriyle, ileri sürerek bir kısmı lüks istihlâke cevap verecek kamu yatırımlarını da teşvik etmişlerdir. Şüphesiz ki bu gibi işlerden de kendilerinin büyük istifadeleri vardı.

Merkantilistler artan nüfus taraftarı idiler. Böylece bol ve ucuz emek sağlanacak, düşük maliyetlerle istihsal edilecek emtianın ihracı kolaylaşacaktı.

17. Yüzyılda merkantilist görüşler tamamen hakimdir. Yalnız bu yüzyılın sonlarında merkantilistlerin hedefi dış ticaret fazlası sağlamaktan yerli sanayii korumak fikrine doğru yer değiştirir. Merkantilizm sömürgeciliğin, ana ülkede gelir ve istihdam yarattığı yani verimli olduğu sürece, taraftarıdır.

Kaptalizmin, sınıfların ehemmiyetini azaltacak kadar yaygınlaşması ve ticarî kapitalizmden sınaî kapitalizme geçiş, liberalizmi gerek kılmıştır. Böylece devlet tüccar menfaatlerini aynileştiren merkantilizm, 15-18 yüzyıl arasındaki hakimiyetinden sonra yerini, liberal içtimaî nizam ve iktisat siyasetine bırakacaktır.

Seyid Ali KAHRAMAN

Tarih, insanların ve devletlerin durumlarını, gelişim «sürecini» ve bu «süreç» içerisindeki bütün faaliyetlerini inceliyen bir sosyal felsefe dalıdır. Görevi insanları, incelemeye, araştırmaya, düşünmeye ve geleceğini ona göre hazırlamaya yöneltmektir. Bunu yaptığı zaman tarih, görevini yapmış olacaktır. Âdem Peygamberden günümüze kadar binlerce yıl geçtiği halde değişen hiçbir şey yoktur. İnsanlar hep aynı; yiyen, içen, hareket eden ve biraz da düşünen varlık. Değişen nedir o halde? Değişen sadece araçlar ve değerlerdir.

Tarih, bir tekerrürden ibaretti, denilir. Neden tekrarlanır durur? Söyle bir soru geliyor insanın aklına: Tarih görevini yapmıyor mu acaba? Tabii ona böyle bir şey yüklemek yerinde olmaz. Gerçekte görev yapıp yapmaması diye bir şey yoktur. Bu şu demektir: İnsanlar ondan gereği gibi faydalanamıyorlar. Kendilerinden önce yaşamış olanların yanlışlarını görüp, aynı yanlışlara düşmemesi gerekir. Bu yüzdendir ki, her sonraki nesil bir öncekinden tecrübeli sayılır. Kişi bu avantajı kullanabilirse tarih de uygarıcılık görevini yapmış demektir.

Tarih ilmine gerçek değerini kazandıran büyük tarihçi ve sosyolog İbn Haldun olmuştur. Onun gününe kadar tarih ilmi düzensiz bir şekilde sürüp gitmekteydi. Büyük tarihçiler yetişmiş, pek hacimli eserler yazılmış, fakat bu yazılanlar belgeye dayanmaktaydı. Okuyup işittiklerini akıl süzgecinden geçirmeden ve sıhhat derecesine bakmadan eserlerine doldurmaktaydılar. (tabii hepsini kastetmiyoruz.) İbn Haldun, kendinden öncekilerin kritiğini yaparken çok haklıdır. Meselâ; Mes'ûdî ve diğer birçok tarihçilerin İsrailoğulları ordusu hakkında verdikleri haberleri bu cümleden dir. Bu tarihçilere göre, «Hz. Musa, yirmi ve daha fazla yaşta ve eli kılıç tutan herkesi orduya aldıktan sonra Tih çölünde askerini saydığı anda altı yüz binden fazla imiş.» (1) İbn Haldun bunun kritiğini yaparken, Mısır ve Şam'ın bu kadar orduyu alabilecek kapasitede olmadığını, şartların değişmediğini; her yerin besleyebileceği kadar ordu bulunduracağını ve nüfusun bu kadar orduyu çıkarmaya elverişli olmadığını belirtiyor ve «Geçmişler, geleceklere suyun suya benzemesinden daha çok benzer.» (2) diyor. Böylece kuru olaynâmeciliği de yermiş oluyor. Olayların mantıksızca aktarılmasının bir şeye yaramadığını ve bunlardan bir sonuç çıkarılması gerektiğini söylemektedir.

İbn Haldun, kendinden sonra, doğu ve batı ilim adamlarına ışık tutmuş çok yönlü bir bilgidir. Batı'ya etkileri burada söz konusu değildir. Bizde İbn Haldun'u en iyi değerlendirenlerden biri de Mustafa Nuri Paşa olmuştur. (3) (Bundan önce Naîma, Müneccimbaşı, Katip Çelebi, Hayrullah Efendi ve bilhassa Ahmet Cevdet Paşa İbn Haldun'u inceliyenlerdendir.)

Mustafa Nuri Paşa, Sultan Abdülaziz Han'ın Mabeyn başkâtipliği, Sultan II. Abdulhamit Han devrinde Defter-i Hâkânî Nazırlığı yapmıştır. (4) ve Evkaf Nazırı iken 1307 (1889) da vefat etmiştir.

Defter-i Hâkânî nezareti görevindeyken, eski kayıtları ve vesikaları tarayarak «Netayic'ül Vukuat» (Olayların Sonuçları) (5) adlı tarih kitabını yazmıştır. Bu eserde çok orijinal bir metod uygulanmıştır.

Kitabı, önsözünde belirttiği gibi, İbn Haldun'un tarih görüşü çizgisinde bölümlere ayırmış ve olayları anlatmıştır. İbn Haldun, her devletin doğuşu, çocukluğu, gençliği, olgunluk ve ölüm devreleri vardır. Ve her devlet en fazla 120 yıl yaşar, diyor. (Organik devlet teorisi). M. Nuri Paşa bunu güzel bir şekilde yorumlamıştır. Burada ölüm, devletin tamamen ortadan kalkması demek olmadığını ve bu zaman zarfında devletin gelenek ve adetlerinin değiştiğini söylemektedir.

Bu değerlendirmeye göre, eser dört cilt olduğu halde M. Nuri Paşa (Netayic' ü-Vukuat) kitabını altı bölüme ayırmıştır. Bu bölümlerin hiçbirisi de 120 yılı geçmemektedir.

1. Bölüm: Osmanlı Devletinin kuruluşundan Yıldırım - Timur karşılaşmasına kadar 105 yıllık devre,

2. Bölüm: Çelebi Sultan Mehmed'in saltanatı ele almasından II. Bayezid'in saltanattan çekilmesine kadar 113 yıllık devre.

3. Bölüm: H. 918 de Yavuz Sultan Selim'in başa geçmesinden 1003 (1595) yılında III. Mehmed'in tahta çıkmasına kadar 85 yıllık devre.

4. Bölüm: 1003 yılından 1099 (1687) yılında II. Süleyman'ın başa geçmesine kadar 95 yıllık devre.

5. Bölüm: 1099 yılından 1188 (1774) yılında yapılan Kaynarca Andlaşmasına kadar 89 yıllık devre.

6. Bölüm: Bu tarihten 1257 (1841) yılına kadar 69 yıllık devre.

Her bölümde içine aldığı yıllarca geçen olaylar özlü bir şekilde anlatılmakta ve «... bab'ın Tekmilesi» başlığıyla o devrenin kritiği yapılmaktadır. Bundan sonra, devlet adamlarının, ordunun, dış işlerinin, maliyenin, ilimler ve sanatların durumları ve toprak meselesi ayrı ayrı başlıklar altında gayet güzel bir biçimde incelenmekte ve kritiği yapılmaktadır. Çok güzel bir teknikle hazırlanmış bu kitabın, bundan sonra yapılacak tarih çalışmalarına ışık tutacağına inanıyoruz.

(1) İbn Haldun, Mukaddime, c. 1, s. 19, İstanbul, 1968

(2) Aynı eser, c. 1, s. 20

(3) Bazı kaynaklarda bu isim Mustafa Necati Paşa olarak geçmektedir. Fakat kitabının 1328 baskısında Mustafa Nuri Paşa olarak geçmektedir.

(4) Defter-i Hakani Nazırlığı: «Tasarruf kayıt ve muameleleriyle meşgul olan dairedir. Bugünkü Tapu Genel Müdürlüğünün karşılığıdır.» Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, M. Zeki Pakalın, c. 1, s. 419, İstanbul, 1971

(5) Netayic'ül-Vakuat, Mustafa Nuri Paşa, 1294, İstanbul

MEDENİYETİMİZ VE HAT SANATIMIZ

Rıfki KAYMAZ

Tanzimata kadar kendi iç bünyemizde derinleştirerek, ruhumuzu sindirdiğimiz medeniyetimiz, bir bütün olarak maddede ve manada ortaya çıkmıştır. Tanzimat, batıya açılmanın, bir bakıma batıyı olduğu gibi kabullenmenin ilânı oluşuyla bir dönüm noktasını teşkil eder. Artık bir kopuş başlamıştır. İnsanımız metafizik ürpertilerden, sonsuzluktan soğutulmaya çalışıldığı için, şahsiyet sahibi olamayan, taklitçi bir nesil haline geldi.

Tanzimat ve sonrası, batı kültürü yüceltilerek doğunun değerlerinden sıyrılma hareketleri başlatılmış, bu durum zamanla daha hızlanarak ve genişleyerek çeşitli şekillerde ortaya çıkmış, böylece; yaşayışımız, geleneklerimiz, sanatımız, musikimiz, mimarimiz, inceliğimiz, hat sanatımız, süslemeciliğimiz... kısaca medeniyetimizi meydana getiren unsurların yerine yabancı etkisiyle ortaya konan eserler baş köşeye oturtulmak istenmişti.

Batıcı aydın kadronun bu hareketiyle; yeni nesil, elinde değerler hazinesi olan medeniyetimizi anlayamamış, onu tanıyamamış, sevememiştir.

İç ve dış yabancı kalemlerce yeni nesle tanıtılmak istenmeyen yerli kültürümüzün bir parçası olarak süslemeciliğimizi ve hat sanatımızı burada anabiliriz.

Üzerinden asırlar geçtiği halde bozulmayan, rengini parlaklığını kaybetmeyen, Türk mürekkebi ile yazılan, süslenen binlerce el yazma eserimiz, bugün dahi gözler önünde eşsizliğini bütün dünyaya haykırmaktadır. Müzelerimiz, kütüphanelerimiz bu kıymetli eserlerle bin kat daha değerlenmekte. Aharlanan (1) kağıtlarda pırıl pırıl şaheserliğini, sanatını koruyan yazımız; rik'a, sülüs, celi, talik, divani vb. tarzlarında şekilden şekile girmiş en güzel bir sanat haline gelmiştir. İlk emri; «OKU» olan bir dinin sahipleri şüphesiz kültür ve medeniyetin dili olan yazıyı benimseyecek, yüzyıllarca elden ele, devredecektir. Yazıda dahi sonsuzluğu arayan, estetiğe değer veren usta ellerin bu özelliklerini gerilere götürürsek, Peygamberimizin Hz. Muaviye'ye; «Hokkaya lika koy; kalemi iğrice kes; besmelenin (ba) sını dik; (sin) in dişlerini iyice göster; (Mim) in gözünü kör

etme; Lafzai Celâli güzel yaz; rahmanın (nun)unu uzat; rahim kelimesini de güzel yaz.» (2) sözünün inceliğine bağlayabiliriz.

Adem Peygamberden başlattığımız yazının en güzel terkibe ulaştığı İslâm büyüklerinin Hz. Osman ve Hz. Ali olduğu söylenir.

Bugün, karşısında hayran olduğumuz hat sanatımız, estetik ölçüleri ile diğer sanatlarımızla bir çok bakımdan ortak özellikler taşır. İslâm sanatındaki kesilmeden devam eden, sonsuzluğa giden, kubbe mimari, musiki ve bu özelliğinin yazıda ortaya çıkan şekli, hat sanatı arasındaki ilgiyi şüphesiz aynı kaynaktan çıkışa bağlamak mümkündür.

Şair'in; «Başımı kes, dilimi yar elimden ne gelir?» diyerek tarif ettiği kâğıt kalemle, en güzel istiflerle, yepyeni şekillerle kâğıda aktarılan hat sanatımız ölümsüzlüğünü, güzelliğini sonsuz bir kaynağa dayalı oluşundan almıştır.

Camilerimizi, çeşmelerimizi, eserlerimizi, kitaplarımızı dolduran eşsiz yazılarımız acaba lâayık olduğu ilgiyi, önemi görüyorlar mı? Buna müsbet cevap vermek oldukça güç. Yıllardır kültürümüzü yıkmaya çalışan, kiralık kalemlerin karaladıkları değer ölçülerimizden kopan bir neslin bu ilgiyi gösterememesinde vebal kimindir?

Batı sanat ekollerinin büyük hayranlıkla taklit edildiği, rağbet bulduğu okullarımızda, akademilerimizde, toplumumuzda kendimize ait her sanata miza olduğu gibi yazı sanatımıza da takınılan düşmanca tavra karşılık, bir kaç fedakâr, idealist sanatcının eliyle karınca kaderinde yaşatılmaya çalışılmaktadır hat sanatımız.

Yerli kültür ve medeniyetimize sahip çıkmak hepimizin en büyük ödevi olmalıdır. Kaybolmaya yüz tutan, Müslüman - Türk Milletinin şekillendirdiği sanatımız bu ödevi gerçekleştirebildiğimiz ölçüde yaşayacak ve yepyeni örneklerle sanat dünyamıza canlılık getirecektir.

(1) Ahar: Yazı yazarken vaki olan hataların tashihinde silintinin belli olmaması ve iz bırakmaması için kâğıdın üzerine sürülen bir mayidir.

(Gülzarı Sevab, sh: 75)

(2) a.g.e. sh: 11

«İSYAN»DAN «AMENTÜ'»YE

İşte iz!
Geliniz!
Toprak Post
ALLAH dost.

N.F.

Yaşar KARAYEL

Medeniyeti yok edilen milletin, geride bıraktığı neslin'de eli ve dili kanunlarla bağlanınca, onlar da susmak zorunda kaldı. Ama bu susuş nesillerin çürümesine sebep oldu. Çünkü bunlar susturulurken batılılaşma sevdalıları bir medeniyeti yok edip, nesillerin'de katili oldular. Son elli yıldır bu saplantılardan kurtulamıyanlar bir hakikat arayışı içinde olduklarını da gösteremediler. Bu karanlık içersinde gerçek değeri anlaşılmayan bir nesle yol gösterende çıkıyordu. Geç anlaşılacak bu gerçekçilerin çalışmaları, bütünüyle bir neslin manzarasının değişmesine yetmiyordu ama, doğru olanı tesbitte nesillere istasyon oluyorlardı.

«İsmet Özel» son elli yıl içerisinde kendi yerini seçemeyen nesilden biri. Yerini tesbitde kanatimizce kndisini en çok etkiliyen çevresidir. Buna Milli Eğitimin düzen çarkı, Tarihi gerçeklerin öğretilmemesi «Özel» gibi nice şahsiyetlerin doğruyu bulmasında yokuşa sürülmesine sebep oluyor.

Bu oluş içerisinde, «İsmet Özel»i «Evet İsyan'ın üzerinde görüyoruz. «Evet İsyan» «Özel»in iki bölümden oluşan ikinci şiir kitabı içerisinde devrimci geçindiği yılların ondört şiiri bulunuyor.

Diriliş dergisinde çıkan şiirlerinin biri hariç «Cinayetler Kitabı» ismi altında toplanmış. Dört bölümden meydana gelen bu kitapta on şiiri yer alıyor. «Kanla Kirlenmiş Evrak» ismiyle başlıyor ilk şiiri. Bu şiirinde önce-leri değer vermediği mefhumların, kitapların hakkındaki görüşünü: Karanlık sözler yazıyorum hayatım hakkında/ Öyle yoruldu ki yoruldu dünyayı tanımaktan/ saçlarım çok yoruldu gençlik uykularında/ acılar çekebilecek yaşa geldiğim zaman/ acıyla uğraşacak yerlerini yok ettim/ Ve şimdi birçok sayfasını atlayarak bitirdiğim kitabın/ başından başlayabilirim/ diyerek kendisini yenileme içinde olduğunu söylüyor.

«Cinayetler Kitabı»ndaki şiirlerde daha çok Sezai Karakoç ve Erdem Beyazıt'ın sesi ve tesiri göze çarpıyor. Bu kitabında, diğerinde oldu-

şu gibi bir kükreyiş, bir kin yok. Daha ağırbaşlı ve kontrollü kulduk. İsmet Özel'in «propaganda»sı ile Erdem Beyazıt'ın «Birazdan Gün Doğacak» şiirleri arasındaki benzeyiş gözden kaçmıyor.

Kitabın üzerinde en çok durulması gereken şiiri dördüncü bölümü «Amentü». Bu şiiriyle söyleyişindeki güçlülük, getirdiği imajlarla bize tarihi bir daha yorumlatıyor. Eilce susup/ bedence konuşulan bir çağda/ biliyorum kolay anlaşılmayacak/ diyerek anlaşılmanın ve anlamının zorluğunu özde topluyor. İnsanın/ gölgesiyle tanımlandığı bir çağda/ marelara düşer belki birkaç şey açıklamak. Şiirdeki bu mısralar günümüzü özetliyor. sanırım. «Amentü» şiirine iki beyit eklenmiş. «Amentü» şiirinin en can alıcı noktası.

Çanlar sustu ve fakat
binlerce yılın yabancısı birses
değdi minarelere
Tanrı uludur Tanrı uludur
Polistir babam
Cumhuriyetin bir kuludur.

mısraları. Bu mısralar bir dönemin yorumunu yapıyor. Bu dönem halkı kökünden yok etmek isteyen, milletin inancıyla istenildiği gibi oynanan millî şef dönemidir.

Kitapta bu imajlar halk yaşantısına inilerek veriliyor. Ve o zamanda mahlukatın şereflişinin kim olduğu anlaşılıyor. İsmet Özel'i gerçek kaynaklarla başbaşa bırakırken çalışmalarından dolayı tebrik ederiz.

— GÜNEŞ DONANMASI —

Ahmet DEĞİRMENÇİ

Özdenören'in şiirleri'nin hemen hepsinde, yaşadığı şehirden kaçmak duygusu hakim. Şair binlerce insanın içinde kendini yalnız buluyor. Sanki apartmanlar üstüne yıkılıyor, taksilerin, otobüslerin altında kalıyor her an. Bir şiirinde de söylediği gibi vitrinler yalnızlığını, tedirgenliğini iyice büyütüyor, yaşanmaz hale getiriyor. Bu duygular altında bunalan şair, çocukluğunu özlüyor, çocuk olmak istiyor adetâ. «Habersiz» başlıklı şiirinde:

«Çocuk uykusunda gülüyor
Yılların acı çığlığından habersiz
Elleriyle oynuyor karanlıklar
Sessiz sessiz»

diyerek, çocukluğa karşı duyduğu hasreti ve hayatından memnuniyetsizliğini belirtiyor. Zamanla dayanılmaz acıların girdabına düşen şairi, ne çocukluğuna duyduğu özlem, ne de yalnız kalma isteği teselli eder. Her inanan insan gibi o da Allah'a sığınacaktır.

«Ben artık bir kent yorgunu değilim

.....

Yararak ağır akan suları namazla.»

mısralarında görüldüğü gibi Allah'a sığınır ve teselli bulur.

Özdenören'in şiirlerinin hareket noktasını; hayattan zevk almama, yalnızlık duygusu teşkil ediyor. Bu duygular çoğu yerde santimantâldir ve melankonik dereceye kadar varır.

«Birbirimizi tutsak, birbirimize tutsak olsak

Bir köye ilk-kez birlikte gitsek»

gibi aynı haletiruhiyye içinde yazılmış şiirleri çoğunluktadır.

Bicim, mecaz ve semboller yönünden II. yenilerin şiir anlayışına, tamamiyle uyuyor. Mısra kurmakta bir kayıt altında değil. Çok uzun mısraların yanında parçalı, yarım bırakılmış mısralara da epeyce raslamak mümkün. Kafiye tamamiyle ihmal edilmemişse de yok denemek kadar az. Buna karşı redif, kelimelerin birbiriyle uyumu ve tekrarlarla ahengi sağlamak yoluna gidiyor. II. yenilerin özelliklerinden olan, duyulamamış ve insanı şaşırtmak için yapılmış sıfat tamlamaları da Özdenören'in şiirinin özelliklerinden biridir.

«Ve bir ağaç yanar

Yanarak aydınlatır çevresini

Bu ağacın duasıdır»

gibi. İnsana estetik bir heyecan vermiyen, çok kapalı sembollerle yapılmış müphem imajlar görüyoruz ki böyle şiirlerinde manâ boşluğu seziliyor. Belirli bir ruh hali ve hayâl bütünlüğü içinde işlediği şiirlerinde olana başarılı olduğu kanaatindeyiz.

«Gülüm gülüm

Bu kentin koynuna girdiğim günden beri

Cebimde ölümüm

Avuç avuç dağıtırım insanlara

Bir türlü tükenmez ölümüm»

şiirinde olduğu gibi, imaj ve hayali birbirinin içinde başarılı bir şekilde vererek, mantıklı sonuca götürüyor insanı

Üslûj olarak Sezai Karakoç'u hatırlatan Özdenören, kendine bir şairi Üstad seçmişe benziyor. Görebildiğimiz kadarı ile, bu benzeyiş bir taklitten ibaret değildir. Karakoç'un şiirini kendine has mecaz ve sembollerle anlatma yolundadır. Diyebiliriz ki bir şairin sırrını öğrenmek artık taklid

olmaktan çıkar ve kendi malı olur. Ancak Tanpınar'ın bazı mısra ve beyitleriyle uzaktan yakından ilgisinin olduğu da açıkça görülüyor.

Hele Tanpınarın: «Bir kâdeh gibi sunmada
zamanın aralığından

Beyiti ile Özdenören'in «Şimdi ben seni gözlüyorum

Geçmiş günlerin aralığından»

mısraları arasındaki benzerlik bâriz bir şekildedir.

Fakat bu açık benzeş bile taklid değildir. Kaldı ki, Tanpınar gibi usta sayılabilecek şairde Paul Valery'nin tesiri vardır. Mehmet Kaplanın söylediği gibi Tanpınar'ın :

«Bir masal meyvası gibi paylaştık
Mehtabı, kırılmış dal uçlarından»

Beyiti ile Valery'nin :

«Hous partgious ce fruit de Fe'eries
la lune aruicale aux insense'es»

şiiirleri hemen aynıdır. Öte yandan S. Malerme'nin Deniz meltemi isimli şiiri. Yahya Kemâl'in Sessiz Gemiye andırır ki, Y. Kemâl Malerme'den adeta tercüme etmiş gibidir.

Özdenören, şiirlerinde canlı ve bol mecaz kullanmakla beraber, halk söyleyişine yer vermiyor. Mücerred mefhumları mübalağalı diyebileceğimiz sembollerle anlatmaktan zevk alıyor gibi. Mânâsı kapalı tutmak istediğinden olacak ki açık istiare, tesbih gibi benzeri sanatları ihmal ediyor. Bunun yanında kapalı semboller hayli çoğunlukta

Özdenören'de «kadın» sevişmek için yaratılmış bir varlık olarak çıkmıyor karşımıza. Kadını sürekli bir şuur akışı içinde «aşk» mefhumu ile ele alıyor ve bir ruhaniyet izafe ediyor.

T. Fikret nazımı nesre yaklaştırdı. Kendinden sonra gelen şairler bu metodu birazda kolay bulmuş olacaklar ki hemen benimsediler. Arkasından Hamid biçime daha da sert vurarak kaideciliği bozdu. Bu durum Y. Kemâl'e kadar sürdü gitti. Y. Kemâl Divan şiiri temalarına uygun kaideli şiirler yazdı. Cumhuriyet devrinde Necip Fazıl kaideli şiiri zirvesine çıkardı. Fakat, «yazık oldu Süleyman Efendiye» dehasının (!) sahibi Orhan Veli ve etrafındakiler, kaideyi tamamen alt-üst ederek, şiiri bir nevi yârenlik havasına indirdiler. İşte Orhan Veliden sonradır ki; Türk Edebiyatında binlerce şair görülür. Fakat, bunların çoğu cep defteri çapında şiir kitaplarına sahip şairlerdir. Bu gibi şairlerin şiirlerinin azlığından bahse derken, hemen şunu da söyleyelim ki, iyi bir şiir tamamen bir sanat eseridir. N. Fazıl'ın Sakaryayı, kaldırımları kim bilmez? A. Kutsi Tecer'in «ses» ini çingırağını da öylesine. Maalesef, üzülererek görüyoruz ki bilhassa genç şairlerimiz şiiri bayağılaştırıyorlar. İstidatlı gençlerin bulunmadığını da söylemek haksızlık olur tabî.

Özdenören'in bu tip heveslerinden olmadığını şiirlerinde gördük. Çoğu yerde kendine has güzel buluşları yine şahsiyetini bulmaya yönelik bir üslupla ifade ediliyor. Başarılı şiirlerinin yanında zayıfları da yok değil. Ancak, zayıf şiirlerinde bile basitlik ve herkesin diyebileceği sözler yok. Bazı şiirlerinde, henüz tutulmamış kelimelerin olması bizce hatalı bir tutum olsa gerek.

Kısaca genç şair, yeni istidatlarımızdan biridir ve ileriye kendinden bir şair şahsiyetiyle daha çok şeyler beklemekteyiz.

—0—

«Bu eleştirmelerden, iki yüzyıl önceki atalarımız, hele tarihimizin derinliklerine doğru yer ve sıra alanlar alını daha açık ve başarılı olarak çıkmaktadırlar. Mahkûm olanlar yakın tarihimizin sorumlularıdır (1)». «İsraf Ekonomisi»yle bütün bu gerçekleri görmekteyiz.

«İSRAF EKONOMİSİ»

Murat Yerlikhan

Teori ve Pratik: Tarihden bugüne dek gelen büyük kavramlar. Teori ve pratik yani, hayat. Her teori pratikle sınanır, denenir. Bence, pratiği duylamayan—görölemeyen her teori askıdadır.

Oluşturulmuş örgüler incelenir ve araştırılır. Değer biçilir.

Edebiyatlardan tutunda, ekonomistlere kadar herkes teori ve pratiğin tanımını yapmaya çalışır. Teori ve pratiğin büyüklüğü anlatılmak istenir. Kimi teori ve pratiğin orijinal kombinasyonlarından söz eder. Kimi teorinin fazla yer kaplamasının pratiği öldüreceğini belirtir. Kimi ise teori ortaya konulunca, sosyal ve politik bir eyleme geçilmesi gerekliliğinden bahseder.

Geçmişte, ülkemiz topraklarında görölen Osmanlı yönetimi, teori ve pratiğin en yüksek noktasındaydı. İslâm ve koskoca bir medeniyet! 1839'dan sonra pratisyenlerin güçsüzlüğü, çözölüş...

«İsraf Ekonomisi» Dr. Agah Oktay Güner. Birinci Baskı. 1975. İstanbul. Damla Yayınevi. Yayın No: 16. Adres: Başmusahip Sokak. Talas Han. No: 16. Cağaloğlu/İST.

Günümüzde teorinin kesin hatları yok, kaypak. Tesbit edilemiyor, başı boş... Ya pratik, hiç yok! Hiçliğin rejimi (2). Yanlızca 12 Mart'a kadar bir kesim nisbeten teoriğinin sınırlarını çizdi ve pratiğini ortaya koydu: Sol. 12 Mart'la birlikte sönüş... Bu sebeple biz yanılcza 1923'den bu yana, sadece, o kesimi inceleyebiliriz.

Türkiye'de sol hatanın kendilerinde olduğunu, yanlış yoldan döndüklerini anlatmakta şimdi. «... hemen gözlerimizi ülkemize çevirmeliyiz. Az gelişmişlik çölüne nasıl düştük, nereden nereye geldik. İlk önc bunu saptamalıyız» diyorlar. Tam isabet!

Ama, yine metodlarını değiştirmemekte ısrar ediyorlar. Garip bir tutuculuk. Sol. ülkemiz az gelişmişliği bilinmeli diyor, fakat eser ortaya koymamaktalar.

Okuyanlar — düşünenler, ülkemizin tarih yolunda ki hareketlerini inış ve çıkışlarını ortaya koyan eserler bekliyorlardı. Ne yazık ki aydın (Intellectual) güçsüz. O bir sakson kölesi (3)

Böyle bir ortamda yani herkesin tedirgin ve umutsuz bir şekilde beklediği ortamda; düşünce panelimize «İsraf Ekonomisi» eseri sunuldu. Kişileri yarı aç, yarı mutlu bırakmayacak, onları kusatacak bir eser.

Akıldan soruları kaldırarak güçte. «Sosyo ekonomik yapımla — dünya sıralamasında — neredeydik? Az gelişmişlik zinciri boynumuza ne zaman geçirildi? Bugün nasıl bir yapıya sahibiz?» gibi beyinleri eriten soruları eritecek kudrette.

Yazarı: Dr. Agâh Oktay Güner (4). Önceki yıl Prof. Aron'un «Sanayi Toplumu», Prof. Jacques Austry'nin «Kapitalizm, Marksizm ve İslam» adlı eserlerini Türkçeye çevirmişti.

«İsraf Ekonomisi», «İsraf etmeyin! Çünkü Allah israf edenleri sevmez.» (Kur'ânı Kerîm: 6/141) âyetiyle başlıyor. Eser baştan sona, Türk ekonomisinin israfçı yapısını incelemekte, verime geçişin analizini yapmaktadır.

Kitap onyedî bölümden oluşuyor. Birinci bölümde; dünya'nın sosyoekonomik kompozisyonunda Türkiye'nin yeri belirtilir. Ve «Bugün vatan toprağımızı; bürokratları, halktan kopmuş kadroları dize getirecek yeni bir iman ve hareketle sahip olmak zorundayız.» (Sy. 21) der Agâh Oktay Güner.

İkinci ve üçüncü bölümler: ülkemizin sosyoekonomik verilerinin değerlendirilmesidir. Dördüncü bölümde israf ekonomisinin boyutları verilir

Bence, okuyucuyu tam olarak doyurabilecek eserin 5. bölümüdür. Beşinci bölümde neler anlatılmaz ki... Osmanlı iktisat sistemi, özellikle iktâ ve tımar sistemi. Vergi Politikası. Devlet Baba anlayışı. Emperyalizmin Osmanlı düşmanlığı. Ve millî kültür israfı...

Yazar kesin hükümler sunmaktadır. Çok kişiyi şaşırtacak tesbitler vardır. Yani gerçekler. «Osmanlı tarihini inceleyenlerin hemen hepsi, Osmanlı

köylüsünün çağın şartları içerisinde benzerleri ile kıyaslanamayacak kadar düzenli ve huzurlu bulunduklarını tesbit etmiştir.» (Say. 105) der sayın Oktay.

«Mutlu, huzurlu köylü nasıl mutsuzlaştı.» diye akla hemen soru geliyor. Altıncı bölüm bu soruya cevap. Bölümde, israfa tarih dizisi içinde bakılıyor. Onbaşı kültürlerle kültürümüzün israfı, yıkılışı; tanzimat devlerinin cüceliği anlatılır.

Yedinci bölüm, israf ekonomisinde eriyen Türkiye'yi ve verim ekonomisinde kalkınan Japonya'yı okuyuculara sunar. «Doğu âleminin iki büyük milleti Türkiye ve Japonya bulundukları iktisadi kalkınma seviyesini tabii yönünden ele aldıkları zaman ortaya bu acı gerçek çıkmaktadır: Türkiye israf ekonomisinin çarkları arasında imkan ve kaynaklarını eriten bir ülke olmuştur. Japonya ise verim ekonomisine geçmeyi başarmıştır. İthal malı kültür düzeni, ithal malı kıymet hükümleri Japon bünyesinde yer tutmuştur. Japonya kültürü emperyalizmin esiri olmadan büyük bir iktisadi hamle gücü ve kalkınma seviyesi göstermiştir.» (Say. 166'dan H.B.) denilir.

Diğer bölümler ise ülkemizde ki israf ekonomisinin çarklarını ortaya koyar. İnsan israfından sermaye israfına, inanç israfına kadar...

Türkiye'yi makro ekonominin sistemler tartışmasından uzak, mikro ekonominin gerçekçi tutumuyla inceleyen «İsraf Ekonomisi» ülkemizin sosyoekonomik meselelerini bir bir ortaya koymaktadır. Yani az gelişmişliğimizi ve sebeplerini.

Agâh Oktay'a göre «İsraf ekonomisi, insanımızı, sermayemizi, teşkilatımızı, iptidai maddemizi ve zamanımızı eritmektedir.

Çağın son diliminde, Türkiye iktisadi ve sosyal kaynaklarını verimli (Prodüktiv) kılmaya mecburdur. Artık bu yolda kaybedilecek zaman ve imkânâ sahip değiliz (Önsöz)»

İsraf Ekonomisi O'nun geceli — gündüzlü çalışmasını eseri. Ankara Ticaret Odası Dergisinde günlerdir sürdürdüğü kavganın — mücadelenin eseri. (5)

Millî kültür ve yapıya dayalı araştırmalarıyla gençliğe yardımcı olan Dr. Agâh Oktay Güner'den; güçlü ve büyük Türkiye'yi gerçek kılacak «Verim Ekonomisi»ni de beklemekteyiz.

NOTLAR

1. Nerede Duruyoruz» Gökhan Evliyaoğlu. Nisan 1971. Say. 14.
2. Bu deyim Necip Fazıl'dan alınmıştır.
3. Deyim Cemil Meriç'ten alındı.
4. Agâh Oktay Güner. Ankara A.İ.T.İ.A. öğretim üyesi Ank. Tic. Odası Genel Sekreteridir.
5. Bknz. Ank. Tic. Od. Dergisi Ocak 1975. Başyazı...

1975 YILININ OCAK - ŞUBAT - MART - NİSAN AYLARINDA YAYIN.

LANMIŞ ESERLER ARASINDA DİKKATİMİZİ ÇEKENLER :

- 1) Sütun (I-II) — Sezaî Karakoç — Diriliş Yayınları
- 2) Yoıcu Nereye Gidiyorsun? (Roman) — Samiha Ayverdi — Damla Yayınları
- 3) Kaddafi — Görüşlerim — (2. Baskı) — Hareket Yayınları
4. Bölüm: 1003 yılından 1099 (1687) yılında II. Süleyman'ın başa geç-
- 5) İhya-i Ulumiddin — (Cilt 4) Gazali — Terc: Ahmet Serdaroğlu) — Bedir Yayınları
- 6) Mutluluğun Kazanılması — Ebul K. Ragıp El-İsfahani — (Terc. Lütfi Doğan)
- 7) Tasavvufi Ahlâk (I-II) M. Z. K.
- 8) Kaybettiğimiz Rumeli — Osman Yavuz Saral — Boğaziçi Yayınları
- 9) Tarih Musahabeleri — Yahya Kemal — Fetih Cemiyeti Yayınları
- 10) Ahenk — Mustafa Yazgan — Nur Yayınları
- 11) Sırat Köprüsünde Buluşma (Roman) - Petru Dumitru - Boğaziçi Ya-
yınları
- 12) Rus ihtilâli ve Yahudiler — General Netcholodon — Sebil Yayınları
- 13) Petrol Fırtınası — Râif Karadağ — Ötüken Yayınları
- 14) Dürdane Hanım — (Roman) — Ahmet Mithat Efendi — Bedir Yayınları
- 15) İslâmın Çehresi — Haydar Bammat
- 16) Muhammediye I-II-III Yazıcıoğlu Mehmet - (Haz. Amil Çelebioğlu) —
1001 Temel Eser
- 18) Musul Meselesi ve Irak Türkleri — (2. Baskı) - Kadir Mısıroğlu —
Sebil Yayınları
- 18) İsrâf Ekonomisi — Agâh Oktay Güner - Damla Yayınları
- 19) Kaybolmuş Günler — (Roman) Mustafa Miyasoğlu — Yeni Sanat
Yayınları
- 20) Bâbîâli — Necip Fazıl Kısakürek — B.D. Yayınları —
- 21) Mahur Beste — (Roman) — A. H. Tanpınar —
- 22) Cinayetler Kitabı — İsmet Özel — (Şiir) Çıdam Yayınları.

HABERLER

KONFERANSLAR

19 Nisan Cumartesi günü MTTB İzmir Temsilciliği tarafından düzenlenen konferansı Üstad Necip Fazıl Kısakürek vermiştir. Beş bin kişilik bir gazonada yapılan konferans büyük ilgi görmüş, yer bulunmayan dinleyiciler konferansı fuar kapısı yanında dinlemişlerdir. Büyük alaka gören konferansın Egede aksi büyük olmuştur.

Öte yandan aynı konferansı Trabzonda'da verilmiştir.

ÜNİVERSİTEYE GİRİŞ DENEME İMTİHANI 24 MAYISTA YAPILACAK.

Teşkilatımız son yıllarda yurdu-muzda tatbik edilen «Üniversitelere sı seçme test imtihanı» na talebele-rin çok yabancı olduğunu göz önünde bulundurarak bu imtihan hakkında bir ön fikir ve tecrübe sahibi olmalarını sağlamak gayesiyle «ÜNİ-VERSİTEYE GİRİŞ DENEME İMTİHA-NI» tertiplemiş bulunmaktadır.

«Üniversiteye Giriş Deneme İm-tihanı» 24 Mayıs 1975 Cumartesi günü sabah 9.00 da Fen ve Sosyal. Öğleden sonra 14.30 da Y. Dil ve Genel yetenek olmak üzere iki bö-lüm halinde yapılacaktır.

İmtihanda adaylara fen (klasik-modern) Sosyal (Klâsik - modern) yabancı dil ve genel yetenek olmak üzere 248 sual sorulacaktır. Soru ki-tapları imtihan bitiminde adaylara verilecektir. İmtihan kağıtları kom-püfürde değerlendirilecektir. Teşkilatımız Deneme İmtihanı neticesinde ilk beşe girenlere bir yıllık öğrenim bursu, diğer ilk beşinde bir yıllık yurt masraflarını karşılayacaktır.

Daha geniş bilgi için M.T.T.B. Temsilciliklerine, Okul Müdürlerine, Millî Eğitim Müdürlüklerine başvuru-labilir.

MİLLÎ GENÇLİK GECESİ MUHTEŞEM OLDU

Haftalarca önce başlayan hazırlık-lar 25 Nisan gecesi semeresini verdi. Muazzam bir kalabalıkla «gece» Spor Sergi Sarayında yapıldı.

Akşam yapılacak olan gecenin son hazırlıkları için görevliler sabahın er-ken saatlerinden itibaren çalışmaya başladılar, salonu tanzim edip ses düzenini yaptılar.

8.30 da başlayacak olan geceye seyirciler erken saatlerde salonu doldurmaya başladılar. Saat 8.30 ol-duğunda salonda onbinden fazla se-yirci vardı ve oturacak yer kalma-mıştı. Dış kapılar kapatıldı. Böylece büyük izdiham önlenmiş oldu.

Geceye katılanların büyük çoğun-luğunun gençler olması münasebetiy-le salon «MÜCAHİTLER, GELİYOR, MÜSLÜMAN TÜRKİYE, İMANLIYIZ GÜÇLÜYÜZ» sloganlarıyla inledi.

Gece M.T.T.B. Genel Başkanı SEKSENDOKUZ

Millî Gençlik Gecesinde büyük Mütefekkir Necip Fazıl Kısakürek tarihi konuşmasını yaparken...

Abid Özmen'in açış konuşmasıyla başladı. Abid Özmen birgün önce meydana gelen kızıl saldırganların yapmış olduğu tecavüz olayına değinerek: «Bunlar bizi olaylara sokmak için tertip edilen oyunlardır, şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonrada başkalarının oyunlarına gelmiyeceğiz. Biz imanımızdan aldığımız şuurla gerçek yerimizin neresi olduğunu gayet iyi biliyoruz. Biz yumruğa yumrukla değil fikirle karşı koyma prensibine inanıyoruz» demiştir.

Devam eden gecede daha sonra kahramanlığımızın sembolü mehter takımı gösterilerde bulunup serhat türküleri ve çenk marşları çalmıştır.

Gecenin takdimini yapan arka-

DOKSAN

daşın uzun bir takdim konuşmasından ve şiirler okumasından sonra bir neslin yetişmesinde büyük emeği olan şair ve mütefekkir ÜSTAD NECİP FAZIL KISAKÜREK'i kürsüye davet etmiştir.

Salonda bulunan ve kendisinin yetiştirdiği genç neslin tezahüratı arasında kürsüye yürüyen ÜSTAD'a M.T.T.B. kürsünün her iki tarafına konulacak şekilde bir tarafında defne arasına işlenmiş büyük boy «Büyük Doğu» diğer tarafında «Fikirin Kılıcı» yazılı bir arma yaptırmış ve armalar kürsünün iki tarafına konmuştur. ÜSTAD NECİP FAZIL tarihi bir konuşma yapmış ve konuşması sık sık alkışlarla kesilmiştir.

ÜSTAD'ın konuşmasından sonra

M.T.T.B. hazırladığı şilti genel başkan Abid Özmen vasıtasıyla ÜS-TAD'a takdim etmiştir.

Gece Kafkas ekibinin güzel gösterileriyle devam etmiştir. Bu arada devamlı gelen telgraflar okunmuştur. Gelen telgraflar arasında Başbakan Süleyman Demirel, Başbakan Yardımcıları Turhan Feyzioğlu ve Alpaslan Türkeş, bakanlar, parlamenterler bulunuyordu.

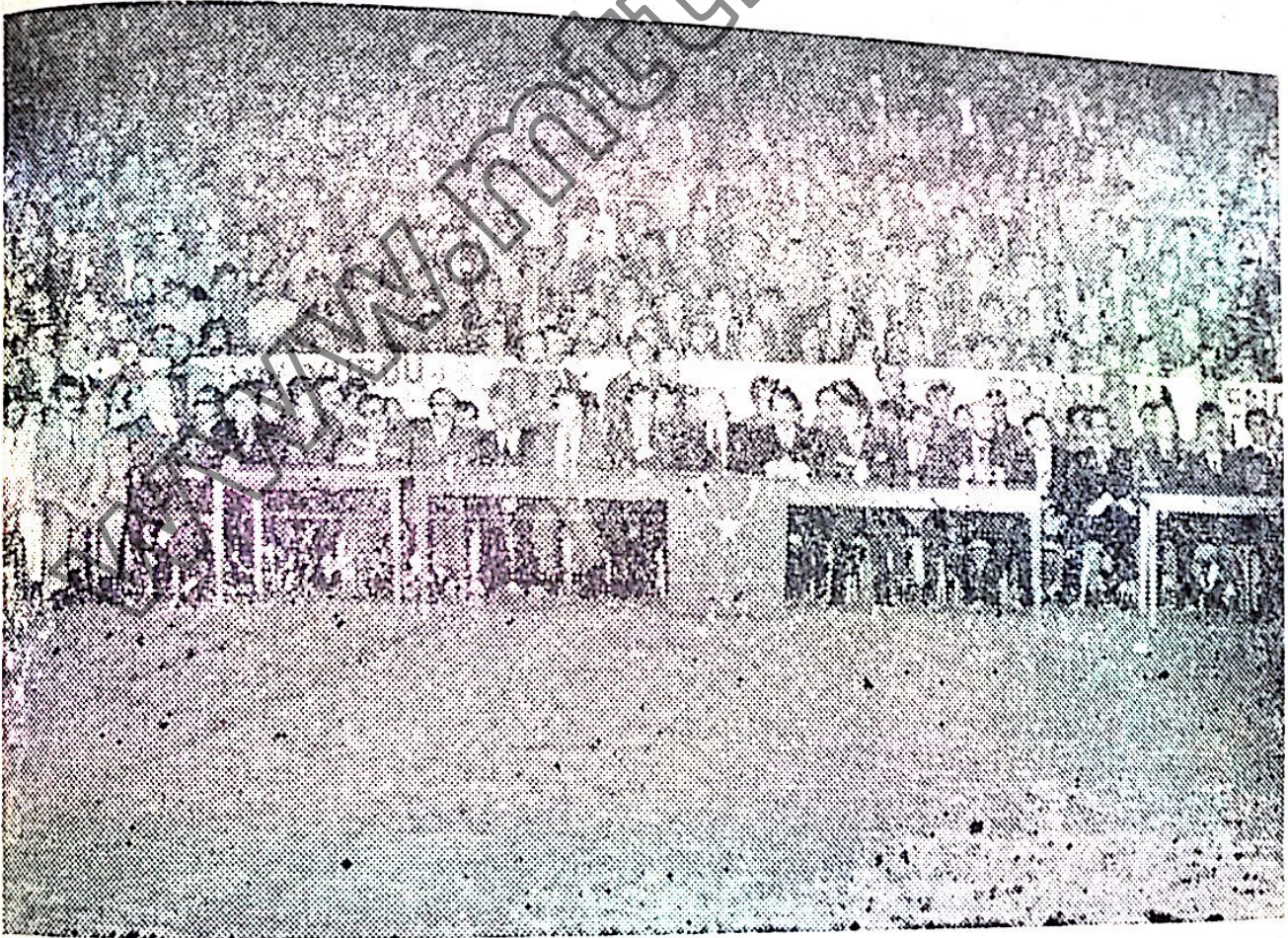
Millî Gençlik gecesine Başbakan Yardımcısı Prof. Dr. Necmeddin Erbakan, İçişleri, Adalet ve Devlet Bakanları ile bazı parlamenterler katılmışlardır. Hükümet adına protokol konuşması yapan Prof. Necmeddin Erbakan özetle «Siz Türk gençliğinin hakiki temsilcisisiniz. Büyük ve güçlü Türkiye sizin eseriniz olacaktır»

demıştır. Son anarşi olaylarının dıştan gelen ideolojiler tarafından çıkarıldığını da sözlerine eklemiştir.

Gece devam ederken Bitlis ekibi gösteriler yapmış ve şiirler okunmuştur. Hasan Mutlucan serhat türkileri ile dinleyicileri coşturmıştır. M.T.T.B. spor kulübü karate ve teakvon-do okulu çeşitli gösterilerde bulunmuştur.

Gecenin son bölümünde Yıldırım Gürses seyircileri heyecana boğan «Fetih Marşını» gençlikle hep beraber söylemiştir.

Saat 8.30 da başlayan gece 01. de güzel bir şekilde bitmiştir. Gece- den davetliler kendilerine temin edilen otobüslerle mutlu bir şekilde ayrılmışlardır.

Geceye katılan davetliler Genel Başkanımız Abid Özmen'le...

İZMİR TEMSİLCİLİĞİ MİLLÎ GENÇLİK GECESİ YAPIYOR

25 Nisan'da İstanbul'da yapılan Millî Gençlik gecesinin bir benzeri şeklinde İzmir'de bir gece yapılacaktır. Türk Yüksek Tahsil Gençliği'nin İzmir'deki Temsilcisi olan İzmir İcra Konseyinin faaliyetleri yoğunlaşmış, hazırlıklar son safhaya gelmiştir. Gecede Üstad Necip Fazıl'da bir konuşma yapacaktır. Gece şehrin en büyük salonunda yapılacaktır. Şimdi-den geceye büyük ilgi gösterilmekte olduğu yetkililere yapılan müracaatlardan anlaşılmaktadır.

FETİH GECESİ YAPILACAK

Bize bir medeniyetin kapılarını, İstanbulu fethetmekle açan ve «devleti Ebed müddet-i» Ebediyyen kalıcı

olan «FATİH SULTAN MEHMED HAN» in Kostantiniye'yi «İslâmbol» haline getirişinin 522. mübarek yıldönümü münasebetiyle MTTB Genel Merkez olarak 29 Mayıs'ta FETİH GECESİ yapılacaktır. Gecenin hazırlıkları sürmektedir.

SOSYAL İLİMLER ENSTİTÜSÜ 2. DÖNEM DERSLERİNİ TAMAMLİYOR

Uzun zamandan beri devam eden Seçkin ilim adamlarımızın ders verdiği Enstitümüz ikinci dönemini de tamamlayarak talebelerine hakları olan diplomalarını verecektir. Yapılacak olan diploma törenine bir öğrenim yılı derse giren profesörler ve öğretim görevlileride katılacaklardır.

BASIN BİLDİRİSİ

Türkiyedeki son talebe çarpışmaları had safhaya gelmiştir. Şimdiye kadar çeşitli talebe meselelerinin arkasında faaliyetlerini yürüten anarşik guruplar artık bundan sonra bu usullere de tevessül etmemekte, sloganını açıkça söyleyip hareketlerine nesned aramamaktadırlar.

Bu durum hareketlerin değişik bir mecraya yöneldiğini ve çok vahim neticelere sebebiyet vereceğini göstermektedir.

Türk gençliğinin göz bebeği, imanın kalesi Millî Türk Talebe Birliği Fen Fakültesinde başlayıp, yurtlarda şiddetini arttıran ve so-kağa dökülen anarşist kızıl mili-

tanların adi saldırılarına maruz kalmıştır.

Türkiyedeki fikri gelişimini rahatça sağlayarak, maneviyat ve tarih şuurundan uzak bir kitleyi kendi emellerine alet etmesi komünizm için zor bir mesele olmamıştır. Bu kitle, fikirlerini kabul ettirememiş olmanın ve istediği düzen değişikliğini getirememenin hiddeti içerisinde. Ve bu sevgi tabiiyle M.T.T.B.'nin camlarını kırmak, molotof kokteyl atmak basitliği ve şuursuzluğu içerisinde düşmüştür.

Hadiselerin sebebiyet verdiği şiddet hareketleri beynelmilel mihrakların oyunlarıdır. Türk genç

liği bu oyunlarda kullanılmak durumuyla karşı karşıyadır. Çünkü hadiselerde M.T.T.B. tahrik etmek ve anarşik hadiselerle itilmek istenmiştir. M.T.T.B. gençliği birbirine kırdırmak isteyenlerin aleti olmayacak ve tahriklere kapılmayacaktır. Ama bu saldırma hadisesi iki hususu ortaya çıkarmıştır.

1. Emniyet kuvvetleri sokağa dökülen silahlı militanların rahatca MTTB önüne gelmesine imkân vermiş tertibat alması istenen idari makamlar bu işe seyirci kalmıştır.

2. Anarşiye alet olmamaya karar vermiş olan teşkilatımızı koruyamayan emniyet kuvvetleri, yarın nefsi müdafaa hareketiyle hadiselerin içersine itilen gençliğin vebalini omuzlarına alabilecek midir?

M.T.T.B. bu hadiseyi normal bir komünist tecavüzün ötesinde değerlendirmekte ve alakalıları vazifeleri yapmaya ikaz ederken te-

cavüzkâr olanlara sabrının taşırılmamasını bir daha ihtar etmektedir.

Şahlanan imanlı bir gençliğin önüne çıkanlar ancak onun ayakları altında ezilmeye mahkumdurlar.

Cemiyetimiz içtimai ve siyasi yapısı itibarıyla kendine ters düşen hayat hayat anlayışlarına karşı çıktığı gibi bunların aktüel sahadaki şubelerinden olan metaralist ve çağ dışı ideolojilere iltifat etmeyecektir.

M.T.T.B. Komünizmi alternatif alacak dereceye inmemekle mücadelesinin büyüklüğünü ortaya koymuş anarşistlerin nefeslerini kesecek kuvveti her zaman kendisinde bulmuştur.

M.T.T.B. olarak Türk gençliğinin hadiseleri objektif açıdan düşünmeye ve değerlendirmeye çağırır oynana oyunlara gelinmemesini hatırlatmayı üzerimize düşen bir vazife ad ederiz.

OKTAY AKBAL'A KISACA

Kendini sol cephenin edebiyatçısı göstermek gibi bir «uğraşı» içinde olmasına rağmen, solcu kritikçilerin kendisine: «bireyci» «karamsar, bedbin yazar» diye vasıflandırdıkları KÜÇÜK BURJUVA DUYARLIĞININ yazarı Akbal FETİH RUHU'nu elbette anlayamaz!

Nasıl anlasın ki... Ruhî bütün problemlerini halletmiş ve kendilerini bir «İmân»ın emrine vermiş FETİH RUHU'nun çocukları dışa dönüktür! Kendi kendini yiyen esrarkeş, homoseksüel, sapık batıcı burjuva gençliği değildir onlar! Veya Mao'ya Lenin'e ve bilumum putlara secde eden zavallılardan da değildir onlar!

Sen bizi anlayamazsın bizimle de fazla uğraşma!

GÖNÜL VERENLERE CEVAPLAR

Adnan Çakmaklı / Erzurum:

Gönderdiğiniz şiirler bize şiire ilk başladığınız intiaabını uyandırdı. «Mehmedim» başlıklı şiirin başka bir şiirden adapte edilmişe benziyor. Siz şiiri düşünerek, duygularınızı güzel kelimelerle ifadeye çalışın.. Selamlar.

Ömer Ece / Gümüşhane: Siz-

lerden daha çok emek sarfetmenizi, uğraşmaya devam ettiğiniz bekleriz. Şiir çalışmalarınızı inandığımız dava uğruna, şiir de söz sahibi kimseleri daha çok okumanızı dileriz. Yeni çalışmalarınızı bekliyoruz. Saygılar...

A. İhsan Yıldız/Samsun: Şiir

çalışmalarınızı sürdürmeniz en içten dileğimizdir. Yazdığınız şiir güzel, bundan sonraki çalışmalarını bekleriz. «Medeniyet» başlıklı şiirin bugünkü ahlak anlayışını gayet iyi aksettiriyor. Bir beyitini alıyoruz :

Biri Alparslan'ların Muratların anası,

Diğeri «bir pazarlık eğlence» maskarası.

Salih Kaya/Erzurum: Şiir havasına girmişsiniz. Kafiyele daha çok dikkat edin. Yeni çalışmalarınızı beklerken selamlar.

M. Emin Akın: Heycanına katılıyor seni anlıyoruz. Gönülümüz bütün bu davaya gönül verenlerle birliktedir. Yeni çalışmalarında başarılar.

A. Nusret Akarkaya/ERZİNCAN: Yazdığınız şiirinizde daha

çok halk deyişleri hakim. Yunus Emre havası esiyor.

Gel ağla yukardan, söndür şu közü,

Ağla'da sam yelinin, kör ol sun gözü,

Bir toplum ki, kaybettiğinde özü

Gel bizim ele, gel döne döne...

Şiirinizde duygularınızın şiire daha güzel aksettirmesi için güzel kelimeleri seçin ve bol şiir kitabı okuyunuz.

Şiir ve yazılarınız için Teşekkürler selâmlar.

İbrahim Kavaz / Erzurum:

Neden şiirlerinizi zorlaştırıyorsunuz, iyi şiir vecize demek değildir. Şiirde duygu ses ve fikir hakim olmalı. Yeni çalışmalarınızı yine bir tarih şuuru içinde yazın ama daha dikkatli ve titiz. Saygılar...

İsmail Musa İpek: Gönderdiğiniz şiirlerin yeni olmasına rağmen içinde güzel olanlarda var. Size şiirde üstadları çok okumanızı tavsiye ederiz. Selâmlar sevgiler.

Zihni Üçer: Sizleri gördükçe bizler daha çok çalışma zevki içine giriyoruz. Bu cemiyet bizler güçlü olduğumuz zaman arzu edilen seviyede olacak. Sizi gerçek dünyanızla başbaşa bırakırken selâm ve saygılar...

Hakkı Seven: Çile çekmeliyiz, evet hepimiz aynı şeyi duyuyor düşünüyoruz. Hamd olsun dün sizlerde yoktunuz, bugün bir nesil var. Sizi şiir dünyanızda daha güçlü şiirler yazmak üzere başbaşa bırakırken selâmlar.

İMTİHANI'na ait Türk basınında çıkan haberler.
Geçen yıl yapılan ÜNİVERSİTEYE GİRİŞ DENEME

MİLLÎ TÜRK TÂLEBE BİRLİĞİ

Üniversite giriş deneme imtihanı

24 MAYIS

Gerekli bilgi M.T.T.B. Temsilciliklerinden, Millî Eğitim Müdürlükle-
rinden ve okul Müdürlüklerinden öğrenilebilir.

MİLLÎ TÜRK TALEBE BİRLİĞİ
üniversiteye
hazırlama

6 MAYIS 26 MAYIS 4 HAZİRAN 10 HAZİRAN

Öğrenci
Rehberi

Yüksek Öğretim Kurumları
Kredi ve Burslar
Yurtlar
Okullararası Nakiller
hakkında geniş bilgi
Fiatı : 15 T.L.

millî sinema

açık oturumu

Basında geniş aksler uyan-
dıran açık oturumun kitabı
Fiatı : 12,5 T.L.

FETİH FATİH
VE
İSTANBUL

Fiatı : 7,5 T.L.
Pul karşılığı gönderilir.
Ödemeli Gönderilmez.
İsteme Adresi:
M.T.T.B. Kitap Kulübü
Cağaloğlu / İST.

Üniversiteye Girecekler!

TERCİHLERİNİZİ
İSARETLEMEDEN

YÜKSEK ÖĞRENİM İÇİN

Öğrenci Rehberi

Kitabını mutlaka okuyunuz.

- Fakülte, Akademi ve Yüksek okullar
- Öğretim durumu, iş imkanları
- İhtisas ve doktora
- Kredi ve burslar, yurtlar hakkında geniş bilgi

MİLLÎ TÜRK TALEBE BİRLİĞİ Neşriyatı

kitapçılarda

İsteme adresi: M.T.T.B. KİTAP KULÜBÜ Cağaloğlu-İST.

Gima

KIZILAY

ULUS

B. EYLER

AKAY

AŞAĞI
AYRANCI

ALTINDAĞ

A. PAŞA

CEBECİ

ESKİŞEHİR

KARABÜK
MERKEZ

ÇANKAYA

K. YAKA

K. ESAT

MALTEPE

KDZ. EREĞLİ
MERKEZ

ZONGULDAK
MERKEZ

İSTANBUL
BAHARİYE

YENİ
MAHALLE

KARABÜK
ŞUBE

K. EREĞLİ
ŞUBE

ZONG.
ŞUBE

İSTANBUL
İRT. BÜROSU

İZMİR
İRT. BÜROSU

KONYA
İRT. BÜROSU

21 MAĞAZA - 3 İRTİBAT BÜROSUYLA

Gima

DAİMA HİZMETİNİZDEDİR.

www.mttb.com.tr